

VINGA

ISTORIE ȘI IMAGINI

Dan N. Buruleanu

Victor Cociuba

2010

***În memoria tatălui meu
Nicolae “Pubi” Buruleanu***

(n. 11.11.1932, Vinga - d. 18.09.2012, Timișoara)

ISBN

Dan N. Buruleanu
Victor Cociuba



VINGA

ISTORIE ȘI IMAGINI

Carte frumoasă, cinste celor ce te-au scris

Răsfoie[ti acum paginile unei frumoase lucrări, rod al colaborării dintre un vingan – Victor Cociuba [i Dan Buruleanu cu rădăcini \n Vinga. Amândoi au pus pasiune în scris [i fotografiat [i a rezultat o carte care combină cuvântul cu imaginea.

Nu [tii ce să faci mai întâi: să cite[ti sau să urmăre[ti imaginile. Dacă începi cititul afli cadrul geografic al Vingăi: relief, ape, climă, apoi pe cel istoric. Împăr]ită pe epoci, istoria localită]ii Vinga te aduce din preistorie până spre zilele noastre. [i nu orcum ci prin text condensat dar suficient pentru orice cititor. Textului îi sunt ata]ate imagini sugestive [i reprezentative pentru fiecare perioadă istorică.

Un capitol reprezentativ este consacrat sosirii bulgarilor [i, mai ales, locuirii acestora în Vinga ultimelor trei veacuri. Figuri reprezentative sunt descrise în cuvinte dar [i în portrete cu parfum de epocă. Privilegiul acordat Vingăi de [mpărăteasa Maria Terezia este la loc de cinste. Trecerea veacurilor se face pe nesim]ite în paginile [i ilustra]iile căr]ii.

Evenimentele petrecute în institu]iile reprezentative ale Vingăi: biserici, [coală, firme, etc. sunt enumerate sintetic dar, mai ales, prin imagini de epocă sau contemporane. Frumuse]ea textului este dublată de parfumul căr]ilor po[tale de epocă [i de calitatea extraordinară a imaginilor. Din interior sau din exterior imaginile cadrează, sugerează sau prezintă oameni, clădiri [i fapte istorice.

Colec]ia de imagini vechi a domnului Victor Cociuba aduce în fa]a privirii o Vingă de altădată, dublată de dragostea cu care Dan Buruleanu le-a pus în operă. Fotografiile artistice realizate de Dan Buruleanu arată dragostea acestuia fa]ă de localitatea în care a activat bunicul său, [i s-a născut tatăl său Nicolae.

Mul]umiri călduroase se cuvin Primarului [i Consiliului Local, cei ce au ini]iat, sprijinit [i tipărit această splendidă micromonografie.

Cititorule, î]i doresc o lectură [i vizionare plăcută [i instructivă. Să fii mândru că e[ti locuitor al acestei frumoase a[ezări bănă]ene [i să duci mai departe ceea ce înainta[ii]i-au lăsat.

Dr. Ioan Ha]egan

Istoric

Academia Română. Filiala Timi[oara

VINGA

Petru Talianu

În șătlog, la calu-ăl tare,
I-am pus șaua, am strâns chinga,
Și mereu, la pas călare,
Am ajiuns, în geal la Vinga.

Dă mă-ntrbi, dă ște acolo?
Îț'pricesc, că nu mi-i greu,
N-am zuitat, mulț' ani în urmă,
M-am născut la Vinga, ieu.

În comuna mea natală
Mulce nații-s laolaltă,
Cu săceni, oameni cu școală,
O fost "plasa"-a mai bogată.

Nația a măi aleasă,
Baș cu care s-o-nșeput,
O fost viță bulgărească
La catoliși, or trecut.

Da a doua după număr,
Or fost paorii, români,
Ungurimea de la "Capăt",
Ș-alce nații, măi pușani.

Numa' ăia de pe urmă
Ca în fiecare sat,
O fost banda țigănească,
M-o plăcut, că or cântat.

Tătă hora, ciar pră viță,
Avea locu' iei ca moșu',
La bugari, în "păduriță",
La români, la "Birtu Roșu".

Ungurimea de la "Capăt"
Să-ntâlnea și ea la joc,
Toată hora mulțămită,
Toți pră nații, într-un loc.

Da' minunea a măi mare,
Șe-o vegeai la noi în sat,
A măi faină-n vestu' țării,
Dumnezău, i-o ajiutat.

O biserică frumoasă,
S-o zăgit dă tăț bugarii,
Lungă, lată și înaltă
Și cu sfinț', pră la fruntarii.

Zâlnic goșci, viniau s-o vadă,
Să crușiau, să minunau,
Gata, gata să nu creadă,
Când la "orgă", le cântau.

Cai frumoș' cu coama-n vânt,
"Nonius", o faită-aleasă,
Îi vegeai pră toț lucrând;
Iepili cu mânj', acasă.

Tăți vinganii, harniși tare
Șiapă multă baș puniau,
Că măi gata fiecare,
La străini, o trimeceau.

Mai fășeau sămânță neagră,
Ca să aibă arpăjică,
D-o vingeau pră la piață,
Că dân șverțuri, banii pică.

Dzâc cu drag, că pântru jioacă,
Mare gloată măi eram,
Preceni buni, tăț laolaltă,
Fiecare dă alt neam.

Toni, un bugar frumos,
Feri, un slovac mai mic,
Bubi, un nemțoc spătos,
Piști, unguroi voinic.

Un român pe nume Nicu
Și io sârb, pă jumătate,
Fiecare cu tipicu',
Numa' precini, "ca la carce".

Că dân jioacă învățat-am,
Ca să givănim frumos,
Grai' ălorlalț' dân bandă,
Lucru tare dă folos.

Limba d-o înveț' la jioacă,
N-o zăuiț' o viață-ntragă;
Aia dă o fași la școală,
Greu în cap, ți să mai bagă.

Cătu-i vara, dziua lungă,
Tătă banda ne jiucam,
Măi, măi, să nu ne-ajungă,
Tare dărinaț', ieram.

Când săream gardu-n fundoane,
Lucrătorii ne cemau,
La Făbrica dă bonboanță
Și să linjem, ne dădeau.

Arătam a mozomaină,
Moșirliț pră nas și față,
Cum linjiam la rând dân raină
Cât-o kilă, dă dulșeață.

Ortodocș', uniți, cătoliși
Niși o hibă nu era,
Ne făseam dân timp tăt planu',
Măi ales, duminica.

La români, la "miruire",
La cătoliși, la "stropit",
Da la toacă "dă-nviere",
Tătă banda ne-am unit.

Și în sara dă Ajiun,
Ne dușiam la colindat,
Tăt se căpătam cântând,
Împărț-am când s-o gătat.

Când pră flaștăru-ăl mare
Neaua tare îngheța,
Un căluț, "chicir mirare"
Tăce sanilii trăjea

Să făsea cârnațu' mare,
Șăfu-ăl mare huredza
Și la-ntoarșere în vale,
Ultimul pogan zbura.

Dascălii, cu tăț dân școală
Cor făseau și colindau,
Ultimii dă gimineață
La noi numa' ajunjeau.

Că d-atâta băutură,
După șe ne colindau,
Scocea mama, acritură
Ș-un șiubăr micuț găteau.

În comună, tăț' hornarii
Șe la coșuri curățau,
La Ajiun, vineau ca drașii
Și un călindar, dăgeau

Ne urau "An bun" să vină
Lă tăț multă sănătate,
Vin, răchie, pră slăvină
Și în pod, mulce bucate.

Dă "An nou" pântru bătrâni,
Tăț jândarii pregăceau,
Două "treascuri", dân străbuni
Șe pogan, măi bubuiiau.

Noi, țăganii, tăț grămadă
Cand pușcatu-l auzeam,
Îmbrăcaț' ca la paradă
Huredzam și-n parc, fujeam.

Dă "An nou", cu invitații,
Un "faileșăr", baș cătană,
Adușea și rezervații,
Pântru "șină la Căfană".

La etaj, în sala mare,
Tăț la mese la un loc,
Făseau "Balu" cu strâgare,
Cu țădule, dă noroc.

Am descris o mică parce
Șe în Vinga să-ntâmpla,
Doamne, cum trecură toace,
Dân copilăria mea.





CAPITOLUL I

CADRU GEOGRAFIC

Din punct de vedere administrativ comuna face parte din județul Arad și este alcătuită din trei sate: Vinga - sat reședință de comună situat la o distanță de 23 km față de municipiul Arad, Mailat și Mănăstur. Comuna Vinga este situată în extremitatea sud-vestică a județului Arad, în Câmpia Vingăi, la doar 23 de km de municipiul Arad și la aproximativ 30 de km de municipiul Timișoara. Principalele căi de comunicație de pe teritoriul administrativ al comunei Vinga sunt: DN 69 – care traversează comuna pe direcția nord – sud și asigură legătura rutieră cu municipiul Arad, reședința de județ, și județul Timiș. DC 98 face legătura între Vinga, Mănăstur, Mailat și Felnac, DC 99 B face legătura între Mănăstur, Mailat și Bodrogu Nou.

Teritoriul comunei este deservit de principala arteră feroviară ce face legătura între Timișoara, Arad, Oradea, străbătând teritoriul comunei pe direcția nord – sud și trece prin Vinga.

I.1 Relieful și structura geologică

Densitatea mare a așezărilor omenești aflate de-a lungul principalelor văi, dovedește existența unor condiții optime de locuire datorită topoclimiei, apei freatice ușor exploatabile, terenurilor arabile (în lunci și pe terase) și pășunilor de pe versanți și culmi. Geneza și evoluția tipurilor de sol sunt legate în mod direct de condițiile de climă și de vegetație, de etajarea reliefului și de influența apelor freatice, precum și de intervenția omului.

Comuna Vinga se găsește încadrată geografic în câmpia Banatului, care reprezintă cea mai coborâtă treaptă de relief a Banatului și se află în extremitatea sa vestică, fiind încadrată de frontierele de stat cu Serbia și Ungaria. Comuna Vinga este situată în sudul județului Arad, în partea centrală a Câmpiei Vingăi și are o suprafață de 12801 ha, din care 11695 ha reprezintă terenul agricol.

Relieful Câmpiei apare dispus în trei trepte – Câmpia Înaltă, Câmpia Intermediară și Câmpia Joasă. Astfel câmpia piemontană înaltă, de origine pleistocenă, slab fragmentată, este formată din alternanțe de nisipuri cu pietrișuri de proveniență carpatică și argile loessoide. La periferia câmpiei piemontane înalte, se desfășoară sub forma unei fâșii înguste, câmpia piemontană joasă, care face trecerea către ariile de subzistență. Cea mai joasă treaptă din Câmpia Banatului (de obicei sub 100 m) o constituie câmpia aluvionară holocenă de divagare care se caracterizează prin lipsa teraselor, pantă foarte redusă, albiile meandrate și puțin adânci, numeroase albiile părăsite, crovuri, suprafețe lacustre și mlaștinoase. În ultimele două secole s-au desfășurat acțiuni ample de desecare a mlaștinilor și regularizare a râurilor.

În această zonă se înalță frecvent terase, grinduri și platforme neinundabile care au constituit zone propice locuirii.

Câmpia Vingăi, situată în partea de sud, ocupă o porțiune restrânsă în cadrul județului. Ea păstrează mai bine caracterul de câmpie piemontană, înregistrând în nord-est altitudini de peste 180 m pe linia de contact cu Dealurile Lipovei, de unde coboară sub 110 m (vest de Mănăstur). Dacă avem în vedere etajarea acestor câmpii la nivelele de 180 și de 140 m, putem considera că cel mai puțin extremitatea nord-estică și nordică ca făcând parte din nivelele de terasă ale Mureșului¹.

Altitudinea medie pe care este așezată comuna este de 115 metri. Fragmentarea reliefului are o valoare redusă, sunt doar patru văi mai importante. Cea mai adâncă vale este valea Izvorin, având și coastele cele mai abrupte. Se mai cunoaște Valea Kacsamag, Valea Ardeleanului și Valea Popilor. Coastele cu expoziția nordică au panta cea mai mare care merge în unele porțiuni până la o înclinație de 35-37%. În partea de nord a comunei, relieful este puțin frământat, în schimb partea estică și sud-estică este mult mai frământată, fără a prezenta pante mari. Câmpia Vinga este o regiune de acumulare lacustră, fluvială, având la temelie un masiv cristalin scufundat inegal în miocen. În pliocenul cuaternar a avut loc colmatarea treptată a locului. În partea a II-a a pleistocenului câmpia a ieșit datorită spulberării depozitelor nisipoase, fluviale și lacustre. Această câmpie este o treaptă de glaciis, care provine din îngrămădirea conurilor de dijecție, construită din nisipuri și argile la bază, pietrișuri și luturi de partea superioară².

Din punct de vedere geomorfologic teritoriul comunei este situat în Câmpia piemontană a glaciisului subcolinar Vinga, în nivelul Vinga, forma cea mai tipică a Câmpiei Înalte Vinga, care are ca limite în nord linia Fântânele-Șagu, în est Câmpul Înalt al Seceanilor (ridicat de expansiunea magmatică rămasă încastrată în cuvertura sedimentară pleistocenă), în sud Orțișoara-Cornești-Pișchia-Murani, iar în vest Mănăstur-Mailat-Variaș.

Relieful prezintă interfluvii ușor ondulate, separate prin văi cu adâncimi diferite, mai adânci în partea estică a teritoriului, unde apare o diferență de nivel (între platou și talvegul văilor) de 30-50 m și mai puțin adânci în partea vestică, unde diferențele de nivel sunt de 10-20m. Altitudinea zonei este cuprinsă între 120-150 m, iar platourile sunt acoperite cu o serie de microdepresiuni provenite din tasarea luturilor carbonatate și a loessurilor. Tasarea s-a făcut fie local (prin acumularea apei meteorice care prin dizolvarea liantului carbonatic a condus la conturarea de crovuri circulare), fie pe areale extinse (datorită pânzei freatice care, în circulația ei înspre principalele colectoare, a dizolvat și antrenat carbonatul de calciu din rocile subiacente – loessuri, luturi, argile roșcate –, favorizând formarea unor crovuri alungite, orientate dinspre NE spre SV).

1 V.Velcea, I. Velcea, Oct. Mândruț, *Județul Arad, Editura Academiei RSR., București, 1979, p. 34*

2 *Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.1*

Prin gruparea unităților de teren (U.T.) din cartograma alăturată rezultă următoarele tipuri dominante de soluri :

1. Cernoziomuri tipice 1-3: 25,4%;
2. Cernoziomuri cambice (gleizate, pseudogleizate), 4-5: 36,8%;
3. Cernoziomuri argiloiluviale (tipice, pseudogleizate, vertice), 6-9: 8,4%;
4. Cernoziomuri (tipice, cambice, argiloiluviale, erodate slab-puternic), 10-17: 14,1%;
5. Soluri brune eumezobazice (vertice, gleizate, amfigleizate), 18-21: 3,8%;
6. Vertisoluri (sărăturate, amfigleizate), 22-24: 7,1%;
7. Solonețuri (vertice, gleizate), 25: 0,5%;
8. Asociații de lăcoviști sărăturate, solonețuri și soluri modificate antropice, 26-28: 3,9%.

Terenul agricol al comunei în suprafață de 11695 ha este constituit din următoarele folosințe: arabil 10051 ha (85,9%), pășuni 696 ha (5,9%), fânețe 948 ha (8,2%).

Referitor la încadrarea suprafeței menționate în clase de calitate (fertilitate), pentru categoria de folosință “arabil”, situația se prezintă astfel: cl. I 499 ha (3,9%), cl. a II-a 7463 ha (58,3%), cl. a III-a 2931 ha (22,9%), cl. a IV-a 858 ha (6,7%) și cl. a V-a 1050 ha (8,2%).

Factorii limitativi care grevează asupra învelișului de sol sunt reprezentați, în principal, de gradul de tasare accentuat (72,3%), excesul de umiditate freatică și din scurgeri de pe versanți (10,9%), excesul de umiditate pluvială (8,2%), panta și eroziunea de suprafață, cu limitări severe pe 11,1% din suprafață și moderate pe 3,2% din suprafață.

Din punct de vedere agrochimic solurile perimetrului comunei se caracterizează printr-o reacție moderat-acidă pe 26%, slab-acidă pe 55%, foarte puternic-alkalină pe 0,5% și puternic alkalină pe 7,1% din suprafață, printr-o asigurare cu azot slabă pe 35%, cu fosfor slabă pe 11% și foarte slabă pe 6% din suprafață.

În perspectiva unei agriculturi durabile, a protecției solului, precum și a realizării unui mediu favorabil dezvoltării se impun, de la caz la caz, măsuri ameliorative precum corectarea reacției acide a solului prin amendare calcică periodică sau a celei alcaline prin gipsare, eliminarea excesului de umiditate prin coborârea nivelului freatic și colectarea scurgerilor de pe versanți (canale, șanțuri, rigole etc.) sau drenuri verticale pentru eliminarea excesului de umiditate din crovuri, măsuri de prevenire și combatere a eroziunii solului prin executarea lucrărilor agricole de-a lungul curbelor de nivel, menținerea solului cât mai mult acoperit prin culturi de păioase și ierburi perene sau prin crearea de benzi înierbate, conform normelor agrotehnice.

De asemenea, sunt necesare măsuri de ameliorare a stării fizice a solurilor de pe suprafețele afectate de procese de degradare de suprafață (prăfuire, crustificare, colmatarea spațiului poros etc.), care se referă la reducerea numărului de lucrări ale solului prin introducerea asolamentelor de lungă durată cu plante protectoare și amelioratoare, alternarea lucrării profunde a solului pentru culturile anuale prășitoare, cu lucrarea superficială (făcută de regulă cu discul etc.) pentru cerealele păioase sau restructurarea după caz a suprafețelor agricole și silvice.

Literatura de specialitate menționează faptul că acoperirea cel puțin parțială (30%) cu resturi vegetale ori încorporarea lor superficială și uniformizarea suprafeței sunt factori care pot atenua procesele de degradare fizică și pot îmbunătăți relația sol-plantă³.

3 Dorin Țărău, Marcel Luca, *Panoptic al comunelor bănățene din perspectivă pedologică*, Editura. Marineasa, Timișoara, 2002, pag. 218-220



I.2 Clima

Nuanța locală a climei temperat-continentală specifică întregului ținut este dată de masele de aer maritime din vest cu un grad ridicat de umiditate, apoi de influența ușoară a maselor de aer subtropicale și cu oarecare pondere de masele de aer continentale din est. Rezultanta acestor interferențe definește regimul elementelor climatice (temperatura aerului, precipitațiile, presiunea și umiditatea atmosferică).

Pentru a ne putea face o imagine cât mai concretă a climei, în continuare ne vom ocupa de elementele care contribuie la caracterizarea climei din zona comunei Vinga.

Radiația solară. Anual, pe o suprafață orizontală de 1 cm², cad aproximativ 107 mii calorii. Acestea, după anotimpuri, se împart astfel: iarna 9.300 calorii, primăvara 34000 calorii, vara 43.700 și toamna 19.900 calorii. Alt factor genetic care influențează clima regiunii studiate este, pe de o parte dezvoltarea Anticilonului subtropical al Azorelor, iar pe de altă parte dezvoltarea ciclonică din oceanul Atlantic și Marea Mediterană. Din cauza factorilor sus amintiți, ținutul este frecvent acoperit de aerul temperat maritim. Invaziile aerului rece continental din timpul iernii dinspre nord și est sunt oprite de lanțul munților Carpați. De factorii sus amintiți depinde în mare măsură repartiția și variația diferitelor elemente climatologice. Temperatura aerului, presiunea atmosferică, vânturile, umezeala aerului, precipitațiile atmosferice. Elementele climatologice depind direct de factorii genetici ai climei cu care acționează în strânsă legătură și se condiționează reciproc.

Temperatura aerului. Temperatura medie multianuală între 1930-1961 este de +11 °C. Media anuală cea mai mare a fost măsurată în anul 1934, fiind de 12,2 °C, iar media anuală cea mai mică de 8,5 °C în anul 1940. Temperatura minimă absolută a fost măsurată în anul 1965, luna februarie de -29 °C, iar temperatura maximă absolută în anul 1952 de 40,2 °C.

Temperaturile medii pe anotimpuri sunt următoarele: iarna 10 °C; primăvara 10-11 °C; vara 21-22 °C și toamna 11-12 °C.

Data medie a primului îngheț este între 18 octombrie și 1 noiembrie. Ultimul îngheț este, în general, între 16 martie și 16 aprilie, sunt ani când se semnalează îngheț și în 12, 13, 14 mai. Numărul zilelor de îngheț este între 92-102 zile anual. Frecvența maximă a zilelor de vară cu temperaturi maxime peste 25 °C este între 120-129 zile, iar peste 30 °C, zile tropicale, între 30-39 zile.

Presiunea atmosferică. Presiunea atmosferică, valoarea și variațiile sale neperiodice au o însemnătate climatologică foarte mare. În unele cazuri rolul lor devine chiar determinant ex. legat de direcția și viteza vântului. Media anuală a presiunii atmosferice se distribuie destul de uniform, diferențele nu sunt mari de 1-2 mm/hg. Amplitudinea anuală a oscilațiilor nu depășește 45 mb. Cele mai mari creșteri ale presiunii atmosferice se produc în lunile august și septembrie, cele mai mari scăderi în ianuarie-februarie.

Vânturile. Regimul vânturilor este determinat de caracterul, succesiunea și frecvența sistemelor barice și a proceselor circulației atmosferice. Relieful modifică esențial direcția și viteza vântului. Regiunea este dominată de vânturi care bat din direcția nord-vestică a regiunii.

Umezeala aerului. În această regiune valorile medii ale umezelii absolute sunt mari: 6-7 gr./m³ aer. Iarna scade la 4-5 gr./m. și umezeala relativă este importantă pentru regimul evaporării, al transpirației vegetației și în procesele de formare a norilor și a ceții. Aceasta în regiune este de 70-80%. În iulie este cea mai scăzută: 68%, în ianuarie 88%.

Precipitațiile atmosferice. Vinga, situată în sectorul vestic al țării este supusă activității ciclonice și invaziei aerului umed din vest și nord-vest. Se resimte o oscilație în distribuția precipitațiilor medii anuale ca și în distribuția temperaturii marcată printr-o scădere sensibilă în funcție de dispariția pădurii. Cantitatea normală de precipitații a fost de 610-630 mm, iar mai recent este între 530-590 mm. Din totalul precipitațiilor ce cad în cursul anului iarna cade 100-120 mm(19,8%), primăvara 130-150mm (23,6%), vara 150-160 mm(33,4%), toamna 130-150 mm(22,6%). Luna ianuarie este cea mai săracă în precipitații cad abia 31-40 mm. Luna iunie este cea mai bogată în precipitații. În această lună, precipitațiile atmosferice se ridică la 65-70 cm. Frecvența zilelor cu precipitații este între 120-130 zile anual. Primăvara, în prima parte a lunii martie și la începutul verii, precipitațiile sunt cele mai bogate. Primul strat de zăpadă se depune în general, la începutul lunii decembrie și rareori, durata stratului depășește 50 zile. Studiind factorii genetici ai climei, precum și elementele climatologice ajungem la concluzia că acestea, influențându-se reciproc, dau mersul vremii⁴.

Toate aceste informații climatice au fost valabile pentru perioada 1930-1980, în timpul zilelor noastre s-au produs unele schimbări climatice pronunțate, care dau un alt tablou climateric și care este în continuă schimbare.

Din analiza repartiției spațiale a temperaturii aerului se constată că sunt temperaturi medii anuale de 9-10°C. Temperaturile medii pentru cea mai rece lună a anului (ianuarie) se situează în zona Vinga între -2°-1°C iar temperaturile medii pentru cea mai caldă lună a anului (iulie) oscilează între 20°și 21°C. Relieful condiționează acumularea maselor de aer rece pe văi și pe culoarele largi de vale, pantele și zonele înalte fiind invadate în schimb de aer mai cald⁵.

Precipitațiile au valori cuprinse între 600-700 mm. În general se remarcă valori maxime în luna iunie ca o consecință directă a dominației vânturilor de vest. Factorii care determină frecvența, durata și viteza vânturilor sunt legați de circulația generală a atmosferei, de configurația reliefului, de etajarea acestuia și de dispoziția culoarelor de vale, care poate produce devierea maselor de aer și schimbarea vitezei lor de deplasare.

4 Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.2

5 V.Velcea, I. Velcea, Oct. Mândruț, Județul Arad, Editura Academiei RSR., București, 1979, p. 38



Ruşcuţa de primăvară (*Adonis vernalis*)

I.3 Apele

Apa constituie una din resursele naturale importante pentru desfășurarea în bune condiții a activității economice și sociale de pe orice teritoriu. Rețeaua hidrografică are în Câmpia Vingăi o cumpănă de apă foarte apropiată față de cea a Mureșului și culoare largi, ceea ce i-a făcut pe unii cercetători să le considere ca vechi brațe divergente ale Mureșului. Fragmentarea lor s-a realizat ulterior de o rețea hidrografică comandată de nivelul de bază coborât al Timișului. Acest lucru mai este confirmat și de fundul larg al văilor puternic înmlăștinate (Valea Uscată, Valea Ardelenilor etc.)⁶.

Adiacent văilor principale apar o serie de văi secundare care converg spre deversări mai frecvente în est și mai rare în vest. Versanții care fac trecerea între formele plane sau slab înclinate ale câmpiei au o expoziție nordică și sudică în partea de est a teritoriului și nord-vestică, respectiv sud-estică, în partea de vest.

În cea mai mare parte versanții sunt scurți, cu profil convex, având panta cuprinsă frecvent între 8-12%, cu porțiuni restrânse în care panta este de 12-25%, iar în altele între 5-8%.

Teritoriul comunei se încadrează în bazinul hidrografic al râului Bega, subbazinul Beregsău, fiind străbătut de o serie de văi principale, între care Valea Mare (Kacsamugu sau Valea Uscată), Valea Ardelenilor, Valea Popilor, Valea Slatina, Valea Sicio (Sicso).

Văile secundare sunt mai frecvente în partea de est a teritoriului și converg către Valea Mare, Valea Ardelenilor și mai rar către Valea Slatina și Valea Popilor⁷.

Regimul de variație al apelor freatice este în funcție de cel al precipitațiilor, la care se adaugă alimentarea subterană provocată de infiltrațiile laterale din pârâuri. Adâncimea medie a orizontului freatic variază între 1 și 3 m, drenajul acestuia fiind orientat spre axele văilor care l-au intersectat sau spre zona mai joasă.

Regiunea este săracă în ape. Sunt câteva pâraie autohtone mărunte, alimentate de apele subterane și precipitații. Putem aminti pâraiele Kacsamagu și cel al Ardelenilor, care au un debit constant. Pâraiele din Izvorin și din Valea Popilor, prezintă debite mai mari primăvara, iar vara seacă. Apele freatice sunt slab drenate, aceasta se datorește mai multor factori: fragmentarea redusă a reliefului, văile puțin adânci etc. Pe platou apa freatică se găsește la mari adâncimi: 7-30 m, fapt care face să se resimtă lipsa fântânilor cu apă potabilă. Pe văi nivelul pânzei freatice se află aproape de suprafață la cca 0,50 metri și sunt foarte puțin potabile. Aceste ape dau naștere la mlaștini, unde apa bălțește aproape tot anul. Componenta apelor freatice este următoarea: în general au mineralizare mijlocie sau slabă, în care predomină bicarbonații. Multe conțin oxizi de fier⁸.

6 V.Velcea, I. Velcea, Oct. Mândruț, Județul Arad, Editura Academiei RSR., București, 1979, p. 38

7 Dorin Țărău, Marcel Luca, *Panoptic al comunelor bănățene din perspectivă pedologică*, Editura. Marineasa, Timișoara, 2002, pag. 218-220

8 Arhiva primăriei Vingă, manuscris, f.a., p.4



I.4 Vegetație, floră, faună

Interpretarea vegetației în ansamblul ei denotă, relațiile directe și indirecte cu mediul în care s-a dezvoltat și a evoluat.

Caracterele fizico-geografice ale României, climă, structură geologică, soluri, rețea hidrografică la care se adaugă calitatea factorului uman, au condiționat gruparea pe mari asociații a vegetației țării, statornicindu-se astfel o specifică etajare pe verticală. Vegetația de câmpie specifică comunei Vinga este reprezentată aici prin două zone silvostepă și stepa.

Silvostepa reprezintă zona de tranziție către stepa propriu-zisă cu indice de ariditate accentuată. Ea se caracterizează prin prezența unor petece de vegetație forestieră, înglobată în domeniul vegetației ierboase, aceasta ca rezultat al condițiilor climatice și a intervenției directe a omului.

Stepa este un mediu în care predomină vegetația ierboasă cu adaptări la un regim sărac cu apă. Vegetația comunei caracteristică zonei de stepă și silvostepă este reprezentată atât prin plante lemnoase, cât și ierboase⁹.

Astfel, solurile de tip cernoziom sunt cvasitotal acoperite de culturi agricole, pe suprafețe foarte restrânse păstrându-se resturi de vegetație naturală reprezentată de pâlcuri de *Prunus spinosa* (porumbur), *Crataegus monogyna* (păducel), *Rosa canina* (măceș) sau fragmente de pajiști unde sunt prezente specii precum *Poa pratensis* (firuță), *Festuca ovina* (părul porcului) etc.

În arealele depresionare cu soluri argiloase de tipul vertisolurilor sau a solurilor hidromorfe, fiind texturate cu structură distrusă, drenaj intern și extern defectuos, temporar cu exces de umiditate, apar pâlcuri rare de *Salix* spp. (salcete), *Populus alba* (plop), *Cornus sanguinea* (corn).

În areale izolate se găsesc pâlcuri de pădure din *Quercus robur* (gorun), *Fraxinus excelsior* (frasin), *Acer camp-estre* (jugastru), *Carpinus betulus* (carpen), *Cornus mas* (corn), pentru arealul vestic al Câmpiei Înalte Vinga identificându-se o subzonă a silvostepii cu predominare a pădurilor de stejari submezofili-termofili reprezentate de specii precum *Quercus cerris* (cer) și *Q. frainetto* (gârniță).

Covorul ierbos natural este constituit din specii mezohigrofile perene ca *Poa pratensis* (firuță), *Alopecurus pratensis* (coada vulpii), *Dactylis glomerata* (golomăț), *Festuca pratensis* (păiuș), *Lolium perenne* (zizanie) etc.

Pe solurile mai acide din zonele depresionare sau din partea estică a arealului predomină *Trifolium repens* (trifoi alb), *Gypsophila muralis* (ipcărigă), *Polygonum aviculare* (troscot), *P. hydropiper* (piperul bălții), *Sectoria glauca* (mohor), *Echinochloa crus galli* (costrei) ș.a.

În partea de nord-vest a localității Mănăstur, pe suprafața de 4,5 ha, se află un parc dendrologic unde se găsesc, printre altele, un exemplar deosebit de *Taxodium distichum* (chiparos de baltă) în jurul căruia e prezentă o pădure de pneumatofori și *Adonis vernalis* (ruscuță), plantă protejată ca monument al naturii.

Plantele cultivate în mod uzual sunt grâul, orzul, porumbul, floarea soarelui, soia, sfecla de zahăr și sfecla furajeră¹⁰.

9 Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.4

10 Dorin Țărău, Marcel Luca, *Panoptic al comunelor bănățene din perspectivă pedologică*, Ed. itura Marineasa, Timișoara, 2002, pag 218-220



CAPITOLUL II. CADRUL ISTORIC

II.1 Perioada veche

Geografia comunei Vinga, acest complex format din relief, floră faună, climă, precipitații, vânturi predominante au fixat în timp și spațiu un anumit habitat. Modul în care oamenii din acest areal, niciodată încrămenit ci aflat într-o permanentă pulsație dinamică, au reușit să se adapteze factorilor de mediu explică multe în legătură cu simbioza ancestrală om-natură, sau natură-om. Influența factorilor de mediu asupra omului a avut un rol hotărâtor în preistorie, atunci când omul a fost aproape robul acestor factori, dar influența lor a scăzut treptat pe măsură ce omul și-a sporit mijloacele necesare pentru a supune și modifica mediul înconjurător în favoarea sa.

Dezvoltarea fiecărei comunități a depins de gradul de educație (privit în general ca instruire și experiență de viață), de capitalul de cunoștințe adunate de membrii comunității, de capacitatea personalităților reprezentative ale acelei comunități, precum și de legăturile rodnice cu alte comunități aflate în preajmă. Banatul a constituit, din paleolitic și până astăzi (prin caracteristicile sale fizico-geografice), un spațiu propice dezvoltării comunităților omenești dar și o arie importantă de legătură între zonele înconjurătoare.

Pentru a putea oferi o imagine cât mai concludentă legată de începuturile istoriei pe meleagurile comunei Vinga, vom lua în considerare un spațiu mai larg din jurul Vingăi, o așa numită microzonă pe care o vom cerceta. Cercetarea istoriei vechi a comunei Vinga nu ar avea obiectivitate și claritate fără luminarea și studierea concomitentă a microzonei, în care acest sat se găsește într-o întrepătrundere organică cu alte localități, din punct de vedere geografic, politic, economic, social și cultural. Este cunoscut faptul că viața este un complex de fenomene ce se afirmă într-o conexiune indisolubilă de cauzalitate și ca atare ele nu pot fi pe deplin înțelese, decât studiate în această legătură. În această microzonă intră satele Mănăstur, Mailat, Vinga și din spațiul lor vom prezenta cele mai importante descoperiri arheologice, care probează fără tăgadă permanența de locuire a omului în acest areal.

Mănăstur

1. Vestigii daco-romane.

a) De pe teritoriul localității, fără alte precizări topografice, provine o urnă neornamentată, din epoca romană.

2. Vestigii medievale.

a) Mănăstirea de aici pare a fi fost construită în secolul XV d.Hr.

3. Descoperiri monetare.

a) În hotarul satului s-a descoperit un denar republican roman emis de Lucius Cassius¹.

Puținele probleme ce se desprind din materialul descoperit, pe care le considerăm doar niște observații preliminare, dar care coroborate cu datele arheologice, istorice și geografice privind microzona cercetată, precum și corelarea lor cu istoria ținuturilor înconjurătoare permite formularea unor concluzii de o oarecare credibilitate. În primul rând distribuția pe hartă a descoperirilor numismatice conturează existența unor zone de mare concentrare umană. Restrânsă geografic, dar importantă cantitativ, datorită mulțimii descoperirilor numismatice, această zonă trebuie pusă în legătură cu existența unor castrare militare. Tezaurele, precum și descoperirile singulare de monezi pot contura realitatea economică a societății daco-romane din Banat, descoperirile monetare reflectând atât marile căi comerciale care uneau Dacia cu ținuturile de vest și sud-vest, cât și circulația monetară internă în zone bine delimitate, a căror existență este susținută și de descoperirile arheologice din Banat.

Mailat

1. Descoperiri izolate.

a) Din localitate provine o piatră de râșniță preistorică și un vâscior de factură romană târzie².

Vinga

1. Vestigii preistorice.

a) Din hotarul localității provine un topor din piatră cu gaură pentru fixarea cozii.

b) Pe teritoriul localității au fost descoperite mai multe obiecte fără precizarea locului de descoperire:

b.1.) Un ciocan de piatră, o cutie, un vas pentru topit bronzul, un topor din cupru cu brațele în cruce și un topor de bronz.

b.2.) O apărător de braț din bronz, fragmentar.

b.3.) O brățară de bronz databilă în Ha AB1B.

c) La circa 200 m SV de punctul Izvor, pe o terasă înaltă tăiată de șoseaua Arad – Timișoara a fost semnalată o așezare Tiszapolgár.

d) La circa 500 m de punctul Izvor, pe o terasă înaltă situată la sud de Hanul turistic, a fost identificată o întinsă așezare de epoca bronzului în centrul căreia se află un megaron.

e) Punctul Pârâul Rațelor.

La sud de localitate și la nord de pârâul amintit se află o stațiune Tisa cu elemente Bucovăț.

2. Movable de pământ.

a) Punctul Moghile.

Acest microtoponim se află în hotarul comunei.

3. Situri arheologice cu stratigrafie complexă.

¹ Sabin A. Luca, *Descoperiri arheologice din Banatul Românesc (versiune electronică)*, Sibiu, 2006, poz.369, p. 167

² *Ibidem*, poz.358, p.165

a) Punctul Izvor.

La sud de localitate au fost descoperite fragmente ceramice atribuite neoliticului (cultura Banatului) și epocii bronzului (cultura Vatina).

4. Vestigii daco-romane.

a) În partea de hotar dinspre Jadani a fost descoperit un urcior cu toartă databil în secolele II-IV d.Hr.

b) Într-un loc neprecizat s-a descoperit un urcior cu două toarte databil între secolele II-IV d.Hr.

c) Pe aici trece a treia linie a valurilor din Banat.

5. Vestigii medievale.

a) Fără precizarea locului descoperirii se amintește o amuletă din lemn ornamentată antropomorf cu dimensiunile de 40/32 mm. Pe o față era gravat un bărbat răpind o femeie iar pe cealaltă două mâini strânse.

b) În secolul XIV aici funcționa o biserică de mir³.



Topra[e (i dălti)e din piatră [lefuită – Neolitic

Așa cum atestă descoperirile arheologice de la Vinga, stațiunea Tisa cu elemente Bucovăț, microzona a făcut parte din aria de răspândire a purtătorilor culturii neolitice Tisa, dezvoltată pe baza unor moșteniri locale. Cultura Tisa ocupă o importantă zonă din nord-estul Ungariei și din regiunile de vest ale României, principalele sale caracteristici sunt unele vase cu corpul în patru muchii și mai ales decorul incizat cu motive meandrico-unghiulare, numit textil. Tot în Banat s-au semnalat și elemente ale grupului Szatmar al ceramicii liniare est-slovace, situate cronologic la nivelul fazei Vincia-Turdaș. Mai târziu alte elemente ale ceramicii liniare cu note muzicale, în contact cu cultura Vincia, au dat naștere aici unei sinteze culturale numită grupul Bucovăț⁴. Toate acestea dovedesc că sfârșitul neoliticului nu s-a produs în condițiile dispariției populației de pe teritoriul unde a evoluat cultura Vincia-Turdaș, dimpotrivă după cum relevă stațiunea reflectă o frecventă mișcare a populației⁵. Descoperirile arheologice din hotarul comunei Vinga (topor de piatră și ciocan de piatră) atestă locuirea teritoriului încă din perioada epocii de piatră.



Topor ciocan – piatră [lefuită



Fusaiole din lut

În a doua jumătate a mileniului al III-lea î.Hr., odată cu apariția uneltelor de cupru caracteristice perioadei eneoliticului, (dintre care amintim topoarul de cupru cu brațele în cruce descoperite la Vinga), se prefigurează și în această microzonă, ca de altfel în întregul Banat, epoca bronzului care se va întinde până în primele secole ale mileniului I î.Hr.⁶.

În partea de vest a Banatului cultura Românești este cunoscută sub numele de Tiszapolgár, fiind încadrată de cercetătorii maghiari în "epoca de aramă". Așezarea Tiszapolgár descoperită la Vinga în punctul Izvor aparține acestei culturi, ale cărei caracteristici sunt unele piese din aur și vase înalte cu picior perforat de multe găuri, precum și decorul cu rețele de incizii și proeminențe în formă de cioc⁷.

În toamna anului 1995 d-a descoperit la Vinga, ocazional, o brățară de bronz⁸. Piesa este confecționată dintr-o bară de bronz cu secțiunea ovală, cu capetele subțiate și apropiate. Brățara prezintă o patină de culoare verde-deschisă.

³ Ibidem, poz. 650, p. 271

⁴ Vl. Dumitrescu, *Al. Vulpe, Dacia înainte de Dromihete*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1988, p. 32

⁵ Liviu Mărghitan, *Banatul în lumina arheologiei*, vol I, Ed. Facla, Timișoara, 1979, p. 58

⁶ Gh. Lazarovici, *Despre eneoliticul timpuriu din Banat*, în „Tibiscus”, serie nouă, IV, istorie-arheologie, Timișoara, 1975, p. 9

⁷ Vladimir Dumitrescu, *Alexandru Vulpe, op. cit.*, p. 40

⁸ În prezent brățara se găsește la Victor Coctuba din Vinga



Greutăți pentru plase de pescuit

Greutate pentru război de Țesut

Dimensiunile brățarei sunt: diametre interioare-6,3 cm/6,7 cm; grosimea barei la mijloc – 1,1 cm, iar greutatea piesei este de 86 grame. Lungimea brățării este de 25 cm, iar distanța între capetele deschise 0,3 cm; diametrele barei la capete – 0,3 cm/ 0,4 cm.



Brățară de bronz

Exteriorul brățării este ornamentat printr-un decor format din linii fin incizate. Pe părțile laterale și partea dorsală, decorul este alcătuit din linii paralele, ordonate în cinci benzi, dispuse vertical care secționează brățara în patru compartimente în formă de dreptunghiuri. În fiecare compartiment dreptunghiular s-au incizat două linii încrucișate în forma literei majuscule X, rezultând patru triunghiuri. În fiecare triunghi s-au trasat linii paralele, oblice. Spre capete piesa are câteva linii incizate în zig-zag. Pe fața interioară piesa nu este decorată.

După formă și decor brățara descoperită la Vinga, are analogii cu alte exemplare descoperite în depozitele de bronz de pe teritoriul României. Astfel de piese erau folosite frecvent în bronzul târziu (Bronz D-sec.XIII îHr.) și în prima epocă a fierului (Hallstatt A 1-sec.XII îHr. și Hallstatt B1-sec.X îHr.). Deși nu cunoaștem locul descoperirii, analogiile prezentate pledează pentru o posibilă încadrare a acestei brățări în grupa seriei Cincu-Suseni, iar cronologic în Hallstatt A1- sec. XII îHr. Se presupune că această piesă a fost făurită de un meșter bronzier local, având o deosebită pricepere și talent artistic care reiese din finețea execuției brățării și a decorului.

În legătură cu folosirea acestor piese, specialiștii susțin că erau purtate pe braț, ca obiecte de podoabă sau, pe baza greutății lor, s-a emis ipoteza onform căreia erau întrebuințate ca mijloc de schimb⁹.

Caracteristicile epocii bronzului sunt: apariția meșteșugarilor specializați (unelte și arme din bronz); dezvoltarea mai rapidă a agriculturii; relații sociale întemeiate pe familia de tip patriarhal și conturarea mai fermă a elementelor de proprietate privată; începuturile unui comerț ce depășește simple raporturi de schimb intertribale de vecinătate. Toate acestea sunt fenomene care însoțesc destrămarea treptată a orânduirii comunei primitive. Apar primele cete militare și primele uniuni tribale care cuprind teritorii relativ întinse, încep să apară, pe plan social, primele elemente de aristocrație tribală¹⁰. Descoperirile de la Vinga dovedesc că aici nu a existat un hiatus între ultima fază a epocii bronzului și culturile datate în

⁹ Augustin Mureșan, *O brățară de bronz descoperită la Vinga, jud. Arad, în Ziridava XXIII, Arad, 2002, pag. 53-54*

¹⁰ Fl. Medeleț, *Considerații geoistorice, apud. V. Ardelean, I. Zăvoianu, Județul Timiș, Ed. R.S.R., București, 1979, p. 74*

perioada Hallstatt. În a doua jumătate a mileniului al II-lea îHr. și la începutul mileniului I îHr., descoperirile arheologice se înlanțuiesc definind o cultură complexă creată de triburile nord tracice din Câmpia Banatului și care preia tradițiile culturilor Periam-Pecica și Vatina ce o preced, transformându-le treptat și amalgamându-le până la cristalizarea culturii materiale specifice începutului epocii fierului. Numărul mare de descoperiri, faptul că în afară de necropole cu sute de morminte, au fost descoperite sanctuare de cult și așezări întinse – de regulă nefortificate – ne îndreptățesc să sugerăm existența unui grup de triburi compact, a unei uniuni de triburi al cărui nucleu se află în zona centrală a Banatului. Faptul că în această zonă armele sunt foarte rare ne face să credem, că timp de mai multe secole, cel puțin zona centrală a Banatului, nu a fost afectată de pătrunderea unor populații străine, această zonă fiind protejată de însăși uniunea tribală amintită. Astfel, se explică de ce în Banat descoperirile de natură scitică sunt ca și inexistente, tăria uniunii de triburi protodacice din secolele VI-V îHr., împiedicând penetrația elementelor războinice scitice în acest teritoriu¹¹.



Vas din epoca bronzului

În perioada mijlocie a primei epoci a fierului (Hallstatt mijlociu)¹² spațiul carpato-dunărean a fost dominat de manifestările specifice culturii Basarabi. Dintre zonale integrate ariei de răspândire a acestei culturi face parte și Banatul. Interesul crescut manifestat în cercetarea arheologică românească pe care l-a deținut cultura Basarabi rezultă din faptul că această cultură este tot mai mult considerată ca aparținând acelui moment din amplul proces de realizare a unității lumii nord-tracice, care poate justifica deja folosirea termenului de cultură geto-tracică timpurie.



Idoli din neolitic

¹¹ Fl. Medeleț, *Considerații geoistorice*, apud. V. Ardelean, I. Zăvoianu, *Județul Timiș*, Ed. R.S.R., București, 1979, p. 75

¹² Pentru ușurința exprimării și ținând seama de faptul că aste des utilizat în literatura de specialitate, termenul de Hallstatt mijlociu va fi folosit, evident în accepțiunea cercetării arheologice din România, ca reprezentând faza Ha. C. (Rein-eche), respectiv intervalul cuprins între 750-600 îHr.

Premisele culturii materiale a geto-dacilor și, implicit, desfășurarea firului istoric al acestui neam pot fi urmărite până în mileniul al II-lea î.Hr. în plină epocă a bronzului. Cultura Basarabi reprezintă una din complexele sinteze ale culturii materiale geto-dace, fenomen ce oglindește cu putere realități de ordin etno-istoric și îndeamnă la interpretarea unor fenomene culturale într-un context istoric mai bine conturat. Tabloul sincretic și unitar, pe care ni-l oferă cultura Basarabi în întinsa ei arie de dezvoltare, constituie în mare măsură oglinda unei unități etnice, desigur și spirituale a triburilor ce locuiau în aria respectivă. Difuzarea accelerată a elementelor de cultură materială de la o comunitate la alta implică contacte din ce în ce mai strânse între membrii acestor comunități și o circulație mai intensă în cuprinsul întregii arii carpato-dunărene, fenomen care explică în mare parte sincretismul cultural, care putea favoriza impunerea unei limbi unice, pentru aceste comunități. Așa ne putem imagina apariția limbii geto-dace la începutul epocii fierului și pe care o putem presupune generalizată în faza culturii Basarabi. Conștiința unei limbi comune, existența unor obiceiuri și credințe comune, a unei genealogii comune a dus cu siguranță la formarea unei conștiințe etnice comune majorității triburilor nord-tracice. De asemenea cultura Basarabi precede cu puțin momentul în care geto-dacii sunt menționați de scriitorii greci, prin care se consacră în izvoare scrise acest popor ca unitate etno-istorică în lumea tracă. Data, de la care putem vorbi nominal de geți și de daci este mai mult sau mai puțin convențională, fiind determinată de momentul în care aceste noțiuni etnice apar prima oară în izvoarele scrise și deci de posibilitatea de a interpreta în termeni istorici, factici, datele oferite până la acea vreme aproape exclusiv de arheologie. Este însă de crezut că geto-dacii constituiau o unitate etno-istorică distinctă în lumea tracă încă de multă vreme. Caracteristicile etnice, premisele structurii lor sociale și spirituale se formaseră mult înainte de a lua Herodot știință despre geți¹³.

După cucerirea Daciei, la începutul secolului al II-lea, colonizarea ei a fost făcută cu mii de veterani, meșteșugari și funcționari publici și, în anul 212, prin constituția împăratului Caracalla a fost acordată cetățenie romană pentru majoritatea locuitorilor din imperiu – ceea ce a creat sentimentul tuturor de apartenență la civilizația Romei. Se poate considera că romanitatea a fost implantată și oficial, în mod definitiv, la nordul Dunării. Retragera aureliană a însemnat plecarea armatei, a administrației și a păturii mai bogate, majoritatea populației rămânând în așezările de baștină. Procesul de romanizare a continuat în spațiul și vecinătatea fostei provincii. Primul semn al romanizării a fost folosirea limbii latine, în forma ei populară, accesibilă în armată și administrație, cu forme gramaticale simplificate. Limba latină și conservarea unor vechi cuvinte perpetuate peste secole reflectă și organizarea social-politică a populației romanizate.

Descoperirile arheologice de la Mănăstur, Mailat și Vinga demonstrează existența unor așezări din epoca stăpânirii romane. Aceste așezări fie că aveau un caracter urban, rural, militar sau civil, sunt locuite de o populație autohtonă numeroasă. Rețeaua strânsă de legături comercial-economice dintre ele, precum și dinamismul de ansamblu al vieții social-economice din aceea perioadă de mai bine de 165 de ani, constituie temeiuri puternice ce determină înflorirea deosebită pe care o cunosc așezările în veacurile următoare părăsirii Daciei de către imperiu. Așezările atestate arheologic ale obștilor autohtone daco-romane, care prin cultura lor materială trădează asimilarea nivelului tehnologic și economic al imperiului roman, iar prin dimensiunile lor mari, prin amplasarea lor în zone deosebit de fertile, demonstrează intensitatea deosebită a procesului de romanizare desfășurat aici, precum și rolul important pe care acest ținut al țării noastre l-a jucat în complexul proces de formare a limbii și poporului român.

Părăsirea provinciei Dacia de către armata și administrația romană a însemnat începutul istoriei poporului român, care a evoluat și s-a dezvoltat în strânsă legătură cu populația romană din sudul Dunării, limba română păstrând în structura gramaticală latină, numeroase cuvinte daco-trace, așa cum s-au conservat și în albaneză ori bulgară. Unele cuvinte slave pătrunse în limba română s-au datorat mai mult apartenenței poporului român la ortodoxie, împrumuturi comune preluate prin bilingvism sau prin contactul direct cu triburile slave sudice în decursul secolelor VI-X. Majoritatea cuvintelor de bază din limba română sunt de origine latină și continuitatea folosirii acelorași tipuri de unelte agricole între secolele II-XII demonstrează clar că poporul român și-a păstrat îndeletnicirile, agricultura fiind baza economiei, a rămas statornic în patria sa și a receptat numai ușoare influențe din partea popoarelor migratoare.

În hotarul localității Vinga se semnalează microtoponimul "Moghile"¹⁴. Existența movilelor de pământ, la Vinga dovedește viețuirea omului în această zonă din cele mai vechi timpuri. Numărul mic al movilelor cercetate sistematic ne obligă la prudență în a emite judecăți definitive. Problemele legate de scopul ridicării acestor movile de pământ, cât și modul folosirii lor au constituit preocupări constante în literatura istorică mai veche. Scopul ridicării acestor movile a născut numeroase ipoteze, ele au fost socotite fie formațiuni naturale, fie ridicături artificiale (opere ale omului) folosite pentru așezarea unor posturi de pază și supraveghere. Unii istorici le consideră movile-semn pentru drumuri și vaduri, fără să conteste că majoritatea au totuși un caracter funerar. În 1910 B. Kosma socotea că movilele de pământ din Banat, pot fi morminte (curgane), așezări tell sau movile de observație. Încheind această succintă și incompletă trecere în revistă a diferitelor păreri exprimate privind scopul ridicării movilelor de pământ, vom adăuga că în Banat se întâlnesc tell-uri ce se aseamănă cu movilele artificiale de pământ prin dimensiune și formă. În concluzie, putem spune că movilele de pământ din Banat au avut, ca și cele din alte zone ale țării noastre, o destinație primară căreia odată cu scurgerea timpului i s-au adăugat și alte destinații secundare. Cu prilejul cercetării mai multor tumuli din diferite zone, conținând înhumați cu ocră din perioada de tranziție sau de la începutul epocii bronzului s-a constatat utilizarea lor pentru mai multe înmormântări succesive, în aceeași epocă¹⁵. Datarea movilelor de pământ a cunoscut numeroase variante. Referitor la descoperirile din perimetrul comunei Vinga se poate observa extensiunea mare în spațiu și timp al fenomenului tumular, care acoperă o largă secvență cronologică cuprinsă între etapa finală a epocii neolitice, perioada de tranziție de la începutul epocii bronzului și până-n perioada dacică¹⁶.

13 Vladimir Dumitrescu, Alexandru Vulpe, *op. cit.*, p. 87-91

14 Florin Medeț, Ion Bugilan, *Contribuții la problema și repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în „Banatica”, Reșița, 1987, p. 178

15 Fl. Medeț, I. Bugilan, *Contribuții la problema și repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în „Banatica”, Reșița, 1987, p. 93

16 *Ibidem*, p. 96

De mult timp sunt cunoscute în literatura de specialitate așa zisele “valuri romane”, numite de populația din Banat “iarcuri” și de șvabii bănățeni “Römer Schanze”. Francesco Grisellini, reprezentant de marcă din veacul luminilor consacră în monumentală sa lucrare despre istoria Banatului “Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei” câteva pagini acestor lucrări gigantice rămase din vremuri străvechi și prezintă pentru prima dată într-o hartă traseul “valurilor romane” de-a lungul Banatului, de la Mureș până la Dunăre. De aceste lucrări gigantice s-au mai ocupat și alți istorici bănățeni dintre care amintim pe Bodog (Felix) Milleker, un valoros arheolog, custodele muzeului din Vârșeț, care în lucrarea sa “*Delmagyarország regisegleletei a honfoglalás elotti időkből II.*” apărută la Timișoara în anul 1899 încearcă să explice natura și scopurile pentru care au fost făcute aceste valuri de pământ. Mai temeinic le-a explorat, timp de 10 ani, arheologul maghiar Teglas Gabriel, între anii 1894-1904, nereușind să explice convingător taina lor. În perioada interbelică, prof. Alexandru Borza un mare savant naturalist, dar și un pasionat istoric amator a publicat un articol despre aceste enigmatice valuri. Cuprind aceste informații în această lucrare deoarece una din liniile “valurilor romane” trece și prin Vinga.

Problema autorilor acestor valuri de pământ este controversată și nici astăzi nu există un consens unanim în această privință. Grisellini opina pe vremea sa categoric că aceste valuri de pământ sunt monumente de origine barbară, “prin urmare, ele nu ar trebui să se numească șanțuri romane, ci, urmându-l pe Aventinus, linii huno-avare sau zăgăzuri de apărare a țării”¹⁷.

II.2. Migratorii. Regatul Maghiar

În zilele noastre epoca migrației popoarelor începe să se contureze în tot mai multe lucrări de specialitate ca un proces istoric de tranziție, ce înglobează atât părți distructive cât și aspecte constructive, cu repercusiuni și rezonanțe extinse în timp, până în miezul Evului Mediu și în spațiu, mult peste hotarele lumii germanice și romane.

Din materialul prezentat reiese clar că, în secolul IV-lea d. Hr., descoperirile arheologice care atestă urme de așezări umane aproape că dispar. Explicația este mai complexă și depășește cadrul programat al acestei lucrări, dar un minim de explicații sunt binevenite, deoarece în acest “întunecat mileniu” s-au conturat evenimente majore în istoria poporului român. În primul rând, năvălirea popoarelor migratoare în mod evident a convulsionat așezările rurale ale populației daco-romane, destabilizându-le și obligându-le să se replieze, în funcție de împrejurări, din calea năvălitorilor, fie părăsindu-și vetrele, fie concentrându-se în anumite zone, până la stabilirea unor raporturi normale în relațiile cu migratorii. Informațiile documentare demonstrează necesitatea – pentru conducerea politică migratoare – a creării de condiții optime pentru viața și apărarea populației autohtone. Relativa bunăstare a autohtonilor se repercutează pozitiv asupra propriei lor bunăstări. Acest lucru este surprins de documente care vorbesc de bogăția satelor și numărul mare de locuitori al acestora¹⁸.

Pentru a exemplifica cele spuse ne vom referi la misiunea oficială a ambadorului bizantin Priscus Panites, zis Retorul, la curtea regelui hun Attila, întâmplată la mijlocul secolului al V-lea d. Hr. Importanța lui Priscus pentru istoria meleagurilor bănățene, constă în faptul că mărturia lui, chiar fragmentară, a ajuns până la noi și conține informații deosebit de valoroase.

Relatarea lui Priscus furnizează informații utile în ceea ce privește epoca lui Attila, a relațiilor regelui cu Imperiul Roman de Răsărit, dar și asupra realităților geografice ale locurilor prin care autorul s-a deplasat. Locuitorii satelor, dependenți față de stăpânitorii huni sunt o populație sedentară, de altă origine decât cea hunică, organizată în obști și având cu puterea politică doar relații de dependență tributară. Rezultă din relatarea călătoriei, că migratorii – cu tot cumplitul renume pe care și-l dobândiseră prin violența lor – nu numai că nu au distrus populațiile din teritoriile ocupate, ci reprezentau pentru aceștia garanția unui relativ calm ce asigura condițiile necesare dezvoltării economice¹⁹.

În concluzie, se poate spune că pe teritoriul Banatului contactul cu populațiile migratoare, deși a influențat și a înfrânat uneori viața comunităților autohtone, prin asimilarea și prin simbioza populației romanizate cu migratorii s-a ajuns la o sinteză comună, iar procesul complex de asimilare etnică și lingvistică a noilor veniți s-a soldat cu încheierea procesului de etnogeneză românească.

După retragerea armatei și a oficialităților romane, organizarea de stat sclavagistă impusă de cuceritori, a dipărut fără urme de pe pământul dacic, orașele au dispărut și ele, viața s-a ruralizat în întregime iar forma de organizare a în-tregului popor rămas la nord de Dunăre a redevenit obștea sătească, moștenirea fundamentală preluată de la poporul dac, care-și dovedise valabilitatea și în timpul stăpânirii romane. Continuitatea obștilor de pe teritoriul țării noastre, de la geto-daci până la fondarea statelor feudale însemna continuitatea poporului român în Dacia ca popor așezat, teritorializat, permanent legat de pământ²⁰.

Existența unei structuri politico-administrative la cumpăna dintre primul și al doilea mileniu în spațiul dintre Dunăre, Tisa și Mureș și-a lăsat amprente în cronicile latine ale vremii. Cronica notarului anonim și Legenda Sfântului Gerard, constituie sursele istorice de primă importanță despre ducatul bănățean condus de Glad și mai apoi de Ahtum.

Ducatul lui Glad era situat între Mureș (în nord) și Dunăre (în sud), limita vestică fiind, de asemenea, Tisa. Chiar dacă limita estică nu este precizată, ea poate fi presupusă ca fiind undeva în Carpați. Armata maghiară, condusă de Zuardu, Cadusa și Baiota, a asediat cu succes cetatea Keve (Cuvin), iar apoi a urmat cucerirea unei alte cetăți, Urschia (Orșova sau Vârșeț?). Aceste lupte au loc în jurul anului 934. La acea dată, în voievodatul bănățean condus de Glad exista o feudalitate incipientă și o structură politică care controla acest spațiu, dependent politic de primul țarat bulgar.

17 Francesco Grisellini, *Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei, Timișoara, 1984, p.227.*

18 A. Bejan, *Banatul în secolele IV-XII, Editura. de Vest, Timișoara, 1995, p. 101*

19 *Ibidem, p.61*

20 P.P.Panaiteescu, *Obștea țărănească în țara Românească și Moldova, București, 1964, p. 20*

Voievodatul bănăţean avea în fruntea sa o dinastie, așa cum lasă să se înțeleagă izvoarele narative, căci în jurul anului 1000 pe tronul voievodal se afla un descendent al lui Glad, Ahtum (sau Ohtum). Ca și Glad, Ahtum avea puternice legături cu Vidinul, unde fusese botezat, și de unde adusesse călugări "greci" (ortodocși) pentru înființarea unei mănăstiri cu hramul Sf. Ioan Botezătorul în capitala sa, Morisena (Cenad). Teritoriul voievodatului său, amintit în izvoare ca "terra" sau "regnum", se extinsese și la nord de Mureș, până la Crișul Alb, incluzând o parte din fostul voievodat al lui Menumorut. Legenda Sancti Gerhardi Episcopi, o scriere hagiografică, prezintă conflictul dintre regele maghiar Ștefan I și Ahtum, care vămuia în detrimentul maghiarilor plutele care coborau cu diverse bunuri (mai ales sare), pe Mureș. Un fost colaborator al lui Ahtum, Chanadinus, îl trădează pe acesta și conduce armata maghiară spre victorie, Ahtum însuși fiind ucis în timpul luptelor. Învingătorul își dă numele cetății cucerite (Chanadinus – Cenad) și organizează aici o episcopie catolică, cu ajutorul episcopului Gerard. Înfrângerea lui Ahtum poate fi datată în jurul anului 1004²¹.

Poziția geografică a Banatului, la Dunărea de Jos apuseană și pe extremitatea sudică a Carpaților Apuseni, i-a conferit acestuia rostul unei regiuni de frontieră. Conceptul de frontieră aplicat perioadei evului mediu are o cu totul altă înțelegere, spre deosebire de perioada modernă, care l-a și generat de altfel. Frontiera medievală a fost definită de Jaques Le Goff asemenea unei stări fluide ce pendulează între realitate și reprezentare, fiind tocmai imaginea contrară a limesului roman ce apărea sub forma unei frontiere strict liniare²². Neavând o delimitare precisă până în secolele XII-XIV când apar punctele de vamă, ea poate fi văzută ca o zonă periferică cu multe trăsături proprii, ce îi conferă o identitate aparte. Aceste spații de frontieră au dat naștere la un mod de viață specific, cu privilegii speciale, cu libertăți și particularități de dezvoltare, religie și justiție pe care nu le întâlnim în alte spații ale lumii medievale. Abordat din această perspectivă conceptuală asupra frontierelor, spațiul regatului maghiar cu societatea sa au fost privite bunăoară ca o societate de frontieră. Veacul al XIII a marcat o "dilatare" a spațiului de frontieră, pentru lumea creștină latină prin misiunile ordinelor catolice înspre Europa de răsărit și sud-est, prin cruciada târzie, în urma căreia Sfântul Scaun și-a instituit o zonă de competență. Din această perspectivă Banatul, începând cu veacul al XI-lea, odată cu încheierea misiunii lui Gerard, prin înființarea diocesei Cenadului, a devenit o regiune de pe frontiera latină a Europei. Anterior Anului O Mie, în sec. IX-X, această regiune a adăpostit o formațiune statală slavo-română, un ducat, condusă inițial de Glad apoi de Ahtum la începutul veacului al XI-lea. De la începutul veacului al XI-lea și până la constituirea Banatului de Severin în 1232, în mod treptat această regiune a fost integrată administrativ și confesional Regatului arpadian maghiar. S-au impus în această regiune unități administrative specifice feudalismului apusean, comitatele regale, al Cenadului, atestat la 1165, al Aradului, amintit în anul 1214, comitatul Caraș consemnat în anul 1200, Keve și Timiș, ultimul atestat în anul 1172²³.

Comitatele erau situate la început pe cursul inferior al văilor, extinzându-se apoi treptat spre izvoare, așa cum a fost și cazul Timișului, Mureșului sau Crișului Alb. Multe comitate au fost organizate pe un fond instituțional pre-existent, districtele românești, acestea supraviețuind în multe părți ca instituții politico-administrative autohtone, peste care s-au suprapus comitatele, impuse de regalitatea maghiară.

Atestarea documentară relativ târzie a comitatelor, ca forme politico-administrative (Timișul – 1177, Aradul 1214) este și dovada rezistenței vechilor forme de organizare autohtonă – cnezatele, care au contribuit și ele la această încetinelă organizatorică. În toată această perioadă, comunitățile românești continuă să se dezvolte, dominația maghiară fiind mai degrabă nominală, concretizată prin stăpânirea unor așezări întărite (cetăți) și unele dări în natură, plătite de populația românească prin intermediul cnezilor (chinezilor) locali. Stăpânirea ungară asupra Banatului se întărește la începutul secolului al XIII-lea prin introducerea politicii de danii regale în defavoarea populației locale. Domeniile donate împreună cu locuitorii lor devin dependente de stăpânirea feudală, laică sau ecleziastică nou formată.

Începând cu secolul al XIV-lea se constată o adevărată explozie de atestări documentare ale așezărilor bănățene. Ea nu poate fi pusă nicidecum pe seama unei populări masive, ci doar pe momentul în care aceste așezări omenești intră în sfera relațiilor de producție de tip feudal, odată cu pătrunderea relațiilor juridice feudale, însemnând că acelea care nu au fost menționate, de regulă, și-au păstrat independența, bazată pe obștea țărănească liberă.

Începând cu secolele XIV-XV, satele feudale bănățene, inclusiv Vinga, se află într-o situație de tranziție sub impactul noilor rânduieli feudale de tip occidental aduse de regalitatea maghiară. Pătura superioară a populației autohtone reprezentată prin cnezi, stăpânii tradiționali ai satelor, suferă mutații. O parte a cnezilor a fost integrată feudalității regatului, acești cnezi fiind asimilați nobililor, iar o parte a lor a decăzut la condiția juzilor sătești. În Banat cnezii și-au păstrat în general statutul tradițional de mici feudali aflați în stăpânirea condiționată a satelor, având anumite obligații de natură economică și militară față de comitele de Timiș, reprezentantul puteri regale în zonă.

Prima consemnare documentară a satului Vinga apare în anul 1214. Până la începutul sec. al XIII-lea Vinga era bun erarial, iar prin Bula de Aur din 1222 este înscrisă ca bun al Coroanei maghiare. La anul 1226 Bela al IV-lea donează posesiunea Vinga contelui Nicolae Csaky. Acesta fiind și fratele lui Ugrin fost arhiepiscop de Strigoniu certifică în 1227 că pentru preîntâmpinarea oricăror neînțelegeri a împărțit posesiunile sale... "iar sie-și și-a reținut satul Vinga cu șapte libertini (Antus, Arcus, Zarand, Cosma, Beneduc, Lenus, Raphoem), apoi satul Zekosou cu 14 libertini". Tot în acel an fiilor lui Nicolae Csaky, Laurențiu și Ioan li se dă între alte posesiuni... "terram Vinga ot de Houd cu cinci libertini".

În listele de zeciuială papală din 1332-1337, Vinga este amintită ca având o parohie de sine stătătoare și preot pe Ștefan care achită în anul 1333, 16 banales (item Stefanus sacerdot de Vinga solvit 16 banales).

Istoricul maghiar Barany arată că în sensul diplomei din 1231 și 1237, proprietatea asupra comunei Vinga o avea

21 Raularian Rusu, *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Ed. Mirton, Timișoara, 2007, p.134

22 Jaques Le Goff, *L'Europe est elle née au Moyen Âge*, Paris, 2003, apud D. Țicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, p.3-5

23 Ioan Aurel Pop, *Istoria Transilvaniei medievale: de la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazu*, Cluj Napoca, 1997, p.115-130, apud D. Țicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, p.3-4

Nicolae Csaky. În anii 1241-1242, hoardele tătare au pustiit Banatul, au distrus aşezări şi au decimat populaţia şi Vinga a fost distrusă, rămânând în ea doar câteva familii de valahi. Barany mai face constatarea că aici înflorea o parohie ortodoxă din cele mai vechi timpuri.

În secolul al XIV-lea Vinga a fost proprietatea familiei Laczkfy, dar nu mult, căci regele Sigismund o donează familiei Botos, care o vinde lui Ioan Huniade pentru suma de 2000 de florini aur²⁴.

În 10 septembrie 1452, Ioan de Hunedoara stăpâneşte cele trei sate Vinga (Aszony, Veres, şi Kerek)²⁵. La 12 mai 1456 o nouă donaţie pentru familia Huniazilor include între alte sate şi Aszony, Veres şi Kerek Vinga²⁶.

În perioada regatului maghiar la Vinga, în anul 1404 se găseau şi populaţie germană aşa numiţii “hospites”. Nu este vorba de un reflex al venirii saşilor transilvăneni, ci de o prezenţă germană distinctă. Cum se explică prezenţa lor în Banat? Un element constitutiv a oraşelor medievale din Europa centrală şi răsăriteană l-a constituit prezenţa coloniştilor germani. În cazul Banatului, ridicarea oraşelor şi târgurilor s-a făcut prin meşterii germani. Deşi puţin numeroasă, populaţia germană a fost benefică pentru zona bănăţeană în special în domeniul meşteşugurilor, comerţului şi al unor aspecte ale vieţii culturale²⁷.

După moartea lui Matei Corvin, Regatul Ungariei intră într-o criză internă profundă. Marea răsccoală condusă de Gheorghe Doja (1514) slăbeşte şi mai mult puterea militară a Regatului. În acest context, are loc dezastrul de la Mohács (1526), în urma căruia turcii pătrund în Câmpia Panonică. Luptele pentru tronul vacant al Ungariei între Ioan Zápolya, voievodul Transilvaniei, şi Ferdinand I de Habsburg îşi consumă un episod şi în apropierea Vingăi. În mai 1527 Iovan Nenada atacă şi învinge trupele conduse de comitele Petru Pereny la Seleuş, lângă Vinga, apoi trece în Haţeg²⁸.

În perioada medievală, în timpul stăpânirii Banatului de către regatul maghiar în apropierea satului Vinga a existat o mulţime de sate care au dispărut. Menţionăm câteva dintre ele cum ar fi: Monyorod, Seleuş, Sânmarie, Sin Benedik, Turighaz²⁹. Cauzele care au dus la dispariţia în timp a acestor sate sunt multiple, astfel între anii 1351-1541 în comitatul Timiş media aşezărilor dispărute este de 80% şi 20% supravieţuitoare. Dispariţia reală a fost cauzată de invazii, războaie, epidemii. O altă cauză a fost exploatarea feudală care a dus la părăsirea satelor de către locuitori, plecaţi în căutarea unor



Denar din timpul regelui Ludovic de Anjou (1342-1382) – descoperit la Vinga

condiţii de trai mai bune. Feudalii însişii mută satele dintr-un loc în altul pe propriul domeniu. Deasemenea mută şi alte sate pe domeniul propriu (fenomenul satelor furate, cărora le schimbă numele). Strămutarea vetrei satului după secătuirea pământului, cu păstrarea sau schimbarea numelui, era o altă practică a epocii. “Înghiţirea” unor sate de către altele mai mari a fost o altă cauză a dispariţiei, ca şi schimbarea numelor de către administraţia oficială, prin traducere în limba maghiară³⁰.

II. 3 Sub ocupaţia turcească

După moartea lui Matei Corvin, Regatul Ungariei intră într-o criză internă profundă. Marea răsccoală condusă de Gheorghe Doja (1514) slăbeşte şi mai mult puterea militară a Regatului. În acest context, are loc dezastrul de la Mohács (1526), în urma căruia turcii pătrund în Banat. În 1552, trupele conduse de Kara Ahmed Paşa recuceresc cetăţile de pe Mureş şi Banatul de câmpie, în frunte cu Timişoara, ocupând şi linia Dunării bănăţene, în întregime. În acelaşi

²⁴ N. Ilieşiu, *Caiete istorice, mss. aflate în arhiva Muzeului Banatului, caiet IV, fila 694, nr. inv. 68882*

²⁵ Ioan Haţegan, Ligia Boldea, Dumitru Ţeicu, *Cronologia Banatului. Banatul Între 934-1552, Editura Banatul, Timişoara, 2007, p.227*

²⁶ *Ibidem*, p.232

²⁷ Ioan Haţegan, *Habitat şi populaţie în Banat (sec IX-XX)*, Editura Mirton, Timişoara, 2003, p. 139

²⁸ Ioan Haţegan, Ligia Boldea, Dumitru Ţeicu, *op. cit.*, p. 298

²⁹ Coriolan Suci, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania, vol. II, Bucureşti, 1968, p.287-439*

³⁰ Ioan Haţegan, *Habitat şi populaţie în Banat, Ed. Mirton, Timişoara, 2003, p.125-126*

an este organizat Vilayetul (Pașalâcul) Timișoara. În 1566, prin cucerirea cetăților Gyula, Șiria și Ineu, întreg teritoriul analizat, cu excepția părții sud-estice, intră sub stăpânire turcească. Pacea de la Speyer (1570) consfințește starea de fapt existentă. Sub denumirea de Banatul de Lugoj-Caransebeș, o parte din Banatul de Severin rămâne în componența Principatului Transilvaniei până în 1658, când este cedat turcilor de Acațiu Barcsay, ca preț al numirii sale în scaunul princiar. Din punct de vedere administrativ, Vilayetul se compunea din mai multe unități administrative numite sandjak-uri (san-geacuri, având sensul de “steaguri”) sau liva. Acestea aveau în fruntea lor un sandjakbeg, comandant militar și totodată administrativ al teritoriului respectiv. Sangeacurile, la rândul lor, se împărțeau în unități administrative mai mici, numite nahie (districte). Autoritățile turcești se ocupau însă aproape exclusiv de soarta populației musulmane (de altfel foarte redusă numeric), în vreme ce populația creștină supusă (reaya, sau “raia”) era lipsită de drepturi politice³¹.

Pe cursul inferior al Mureșului, până la vărsarea în Tisa, a fost organizat sangeacul Cenad, moștenitor – cel puțin în linia mari – a vechiului comitat omonim. Își avea reședința la Cenad, iar teritoriul său se învecina cu cel al sangeacului Gyula (Arad) la nord și la est și cu cel al Timișoarei la sud, iar în vest era limitat de valea Tisei. Era alcătuit din trei nahie: Felnac, în est, Cenad, în centru, și Vászrhely (Hódmezővásárhely), în nord, pe teritoriul Ungariei actuale. În total, în acest sangeac se aflau 228 de sate și puste, precum și 31 de așezări aparținând unei fundații religioase – de tip vakîf – patronată de marele vizir Mehmed Sokollu³².

În perioada ocupației turcești, Vinga făcea parte din sangeacul Cenad, nahia Felnac, dar era o mică așezare cu câteva case și gospodării care furnizau produse garnizoanei turcești de la Timișoara. Cel care a studiat situația Banatului în timpul stăpânirii otomane a fost reputatul istoric maghiar Enghel Pal care a dat publicității datele concrete din trei deftere otomane – este vorba de conscripții de localități – redactate în anii 1554, 1569, 1579 și care cuprind localitățile din sangeacurile Timișoara și Moldova Veche ale vilayetului de Timișoara. Desigur, scopul redactării acestor deftere era unul administrativ-fiscal, turcii erau interesați a afla care este numărul de locuitori și de gospodării impozabile din fiecare localitate pentru a calcula impozitul de plătit. Dincolo de latura pragmatică a acestor deftere, ele înglobează informații care ne permit să reconstituim situația demografică, socială, și economică a localităților. Conform defterelor turcești din anii 1554, 1569, 1579, Vinga a avut 20, 32 și respectiv 32 de gospodării luate în calcul pentru plata impozitului³³. Defterul din 1581 arată în Vinga patru proprietari cu 1173 de oi³⁴.

II. 4 Ocupația habsburgică

Odată intrat sub stăpânirea habsburgică, Banatul primește o organizare aparte. Datorită situării lui la marginea zonei de conflict militar, este introdus mai întâi sub administrație militară ca mai apoi, din 1751, să treacă sub autoritate civilă. Guvernatorii erau numiți de împărat din ne-localnici, care depindeau de Consiliul Aulic de Război și de Comisia Neoaquistică, aceasta din urmă înființată în 1718 pentru administrarea teritoriilor obținute de la Poartă prin victoriile de după 1683 (Banatul, Oltenia, Serbia, Slavonia).

Primul guvernator militar și civil al Banatului a fost generalul de cavalerie contele Claude Florimund Mercy d'Argenteau, francez de origine, pe care generalisimul Eugeniu de Savoya l-a lăsat în fruntea provinciei cucerită doar parțial, în octombrie 1716. Guvernatorii militari și civili care au administrat sub această formă Banatul sunt: Mercy (1716 - 1734), J.A. Hamilton (1734 - 1738), W.R. Neipperg (1738 - 1739), A.J.H. Succow (1739 - 1740), Fr. A. L. Engelshofen (1740 - 1751). Guvernatorul era ajutat de doi consilieri civili și doi militari – unul dintre aceștia din urmă fiind comandantul cetății Timișoara. Curtea de la Viena a organizat Banatul în 13 districte, ce vor deveni mai apoi 11: Timișoara, Ciacova, Cenad, Lipova, Panciova, Palanca Nouă, Caransebeș, Lugoj, Orșova, etc³⁵.

După izgonirea turcilor din Banat comuna Vinga exista, dar redusă la un mic sat cu 9 case după cum arată conscripția din 1717. Harta lui Mercy din 1723 dă Vinga ca prediu în districtul Timișoara. Pe harta oficială din 1761 apare Vinga oder Theresiopolis, de asemenea apare și pe harta lui Grisellini din 1776.

În lexiconul lui Korabinsky, apare Theresiopolis, la o milă depărtare de Arad, oraș liber. Locuitorii sunt bulgari și valahi. Târgurile de aici sunt importante, căci se vând multe vite cornute și porci. Locuitorii mai cultivă vița de vie și tutun³⁶.

În anul 1719 administrația provincială a anunțat că nouă familii de bulgari catolici de sub stăpânirea turcească au ajuns în Banat și așteaptă alte câteva familii să sosească. Acestea cereau scutiri și de aceea se cere ca bulgarilor catolici imigranți să nu li se ia decimă, iar preoții să se întrețină din salariu, să li se permită construirea de mănăstiri (Kloster) pentru a atrage și pe alți bulgari care, fiind cei mai mulți negustori ar contribui la dezvoltarea comerțului spre folosul erariului³⁷.

În timpul domniei lui Carol al VI-lea, în anul 1737, Vinga a fost colonizată cu bulgari chiproviceni catolici sosiți aici sub conducerea episcopului Nikola Stanislavici de Nicopole, a preotului Blaziu Mili și a primarului Dobre Fermendzin. În arhiva primăriei se aflau documente din care se constată că mulți bulgari în urma persecuției turcești s-au așezat în Țara Românească și apoi de aici în Transilvania și Banat. Aceste documente datează din timpul domnitorilor Constantin (1654), a domnitorului Antonie de Popești (1669), a lui Luca Vodă (1676) și a lui Constantin Brâncoveanu (1688). Aceasta din urmă se păstrează în traducere în limba germană³⁸.

31 Raularian Rusu, *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Ed. Mirton, Timișoara, 2007, p.144-145

32 *Ibidem*, p.147

33 Enghel Pal, *A Temesvari es Moldovai szandysak torokkori telepulesei (1554-1579)*, Szeged, 1996, p.147

34 N. Ilieșiu, *Caiete istorice, mss., aflat în arhiva Muzeului Banatului, caiet IV, fila 695, nr. inv. 68882*

35 Ioan Aurel Pop, *Istoria Transilvaniei medievale: de la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazu*, Cluj Napoca, 1997, p.115-130, apud D. Teicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, p.3-4

36 N. Ilieșiu, *Caiete istorice, mss., aflat în arhiva Muzeului Banatului, caiet IV, fila 695, nr. inv. 68882*

37 A. Țintă, *Colonizările habsburgice în Banat 1716-1740*, Editura Facla, Timișoara, 1972, p.85

38 N. Ilieșiu, *loc. cit.*, fila 695

După cum se știe în noiembrie 1737, circa 5000 de bulgari catolici conduși de episcopul Stanislavici au venit din Oltenia în părțile Orșovei și Mehădiei, cerând să fie colonizați. Ei emigrau din cauza intrării turcilor în Oltenia în timpul războiului din 1736-1739 “furiosi hostis in eadem Provincia incursus facti causa” (motivul incursiunii făcute de dușmanul furios în această provincie) după cum arată episcopul Stanislavici în memoriul înaintat Curții vieneze în 21 martie 1737. Curtea le aprobă colonizarea la Vinga, Bodrog, Selyos, Beșenova Veche, Lovrin unde se așează după ce se opresc un scurt timp în părțile Recașului. În primii ani au fost sprijiniți pentru a face față greutăților. O dispoziție a Curții din 28 septembrie 1739 cerea să li se dea 80 chintale sare (1 chintal = 56 kg), iar o alta le aproba 200 chintale de făină. În februarie 1740 Curtea le aprobă scutire de “oneribus publicis” și alte avantaje³⁹.

Locul unde s-au așezat bulgarii la Vinga aparținuse baronului Mahnenfeld, care având intenția de a aproviziona armata austriacă cu cai, înființase o herghelie mare, dar nereușind a falimentat, mai apoi îmbolnăvindându-se, moare lăsând în urma lui mari datorii. Întreaga moșie, constând în 17000 iugăre, mai multe edificii și o biserică a fost preluată de erariu⁴⁰.

Fiecare familie de bulgari an primit la venirea lor în Vinga câte 30 de iughere pământ, ajutoare bănești pentru construirea caselor și alte privilegii.

O legendă spune că la așezarea bulgarilor în localitate a sosit aici și împărăteasa Maria Terezia, care a spus unui bulgar numit Kacsamag, că dacă acestora, un hotar cât va putea el înconjura într-o zi, călare pe un cal. Și de fapt au primit un hotar întins în care se găsește și un grind numit Kacsamag.

Prin diploma din 1 august 1744, împărăteasa Maria Terezia, pe lângă donația făcută, precum și alte privilegii acordate, decretează comuna: oraș cu magistrat și dispune de a purta numele Theresiopolis. Diploma amintită, precum și alte diplome acordate de alți împărați care au urmat Mariei Terezia și prin care recunosc și întăresc privilegiile acordate de împărăteasă se găseau în perioada interbelică la primăria comunei Vinga⁴¹.

Tot în anul 1744 s-a defalcat o suprafață de 200 iugăre din hotarul comunei Vinga pe seama mănăstirii Hodoș-Bodrog⁴².

Odată cu familiile bulgare vin în Vinga și familii de români. Numărul lor nu-l știm, după cum nu știm nici numărul de familii române băștinașe găsite de bulgari când au venit în Vinga. În documente găsim “...in hoc loco, ut traditio refert seniorum, iam binis vicibus extitit valachicus Popa, habitatores vero partim mortui fuerant partim alibi domicilia fixerunt” (... în acest loc, după cum transmite tradiția din strămoși, a trăit un popă român, iar locuitorii unii au murit, în schimb ceilalți s-au mutat altundeva). După conscripția din 1756-1758 în Vinga se găseau următoarea situație demografică: 50 familii bulgare, 66 familii pauliciene, 2 familii de meseriași germani, 3 familii scutite de contribuție, 10 familii ortodoxe. 12 familii bulgare sărace, 10 familii pauliciene sărace, 12 familii pauliciene emigrante, 14 văduve și 3 husari orășanești. Între familiile ortodoxe sunt următoarele nume: Ioan Domnan, Todor Costa, Ciosca Plavotin, Todor Dorda, Radul Bran, Barbul Baranbaz, iar între văduve Maria Bucătărina, Marta Caputiceanu.

În anul 1761 funcționează în orașul Vinga un serviciu vamal⁴³.

Considerăm necesar să inserăm câteva impresii ale funcționarului superior austriac J. J. Ehrler care a cercetat Banatul în vederea întocmirii unei documentații de sinteză care să ofere noului guvernator al Banatului, baronul Iosif de Brigido, o imagine substanțială a stărilor de fapt din Banat, pe baza cărora să elaboreze programul de reforme administrative preconizat de Curtea vieneză.

Ehrler vorbește despre bulgari numindu-i paulicieni care s-au refugiat din spațiul bulgăresc ocupat de turci și s-au stabilit la Beșenova Veche și alții la Vinga. Bulgarii cunoscuți sub numele de chiprovicieni (după denumirea locului de baștină, Ciprovți) sunt de rit paulician, imigrați în țara Românească din fața opresiunii fiscale otomane. Mai întâi s-au stabilit la Craiova și Brădiceni, dobândind în cursul secolului al XVII-lea mai multe documente de danie din partea domnilor munteni. “Condica Visteriei” lui Constantin Brâncoveanu le atestă prezența în mai multe rânduri, confirmând în parte prevederile privilegiului acordat lor de domn la 2 aprilie 1691 și reprodus de Ehrler după o traducere germană a originarului, probabil românesc⁴⁴. Exploatarea fiscală excesivă din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu îi afectează și pe bulgari, obligați să plătescă dări neprevăzute în privilegiul domnesc. În aceste condiții se explică refugii chiprovicenilor și a altor bulgari în Transilvania și Banat⁴⁵.

“În anul 1744 – relatează Ehrler – Maiestatea Sa a conferit preamiliostiv acestor emigranți – trecuți în număr mare și cu multe bogății – un privilegiu deosebit: locul lor de ședere a fost ridicat la rangul de oraș și li s-a repartizat spre folosință un teren mai întins de 16000 iugăre, pe care cresc un număr mare de vite. Însă, în trei rânduri de când s-au stabilit în Banat, acești oameni au ajuns aproape la sapă de lemn, datorită izbucnirii unor epidemii la animale. Pe pământurile lor, mlăștinoase în cea mai mare parte, crește o plantă numită iarba ariciului, extrem de dăunătoare vitelor. Dar, deoarece strămoșii lor au avut din todeauna libertatea să-și aleagă terenul de așezare și de vreme ce urmașii lor – în pofida nenorocirilor îndurate pînă acum – ar muri mai degrabă decât să-și părăsească locuințele și, în fine, fiindcă au în general o fire cât se poate de frumoasă, m-a prins curiozitatea în privința acestui neam, mai ales că mulți sunt de viță bună și la fel mulți s-au răspândit peste tot, oferind Maiestății Sale (împărăteasa Maria Terezia n.n.) slujitori destoinici. Am aflat că ei mai păstrează și acum numeroase datini orientale alături de religia lor creștină, romano-catolică. A huli locul lor de ședere, a se lepăda de

39 A. Țintă, *Colonizările habsburgice în Banat 1716-1740*, Editura Facla, Timișoara, 1972, pag. 151-152

40 Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.8

41 Ion Lotreanu, *Monografia Banatului*, Timișoara, 1935, p.444

42 Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.8

43 N. Ilieșiu, loc. cit., fila 695

44 N. Iorga, *Privilegiul lui Constantin – Vodă Brâncoveanu pentru bulgarii coloniști*, în „Revista istorică”, anul XI (1925), nr.10-12, pag. 305-308

45 J.J.Ehrler, *Banatul de la origini până acum - 1774*, Editura Facla, Timișoara, 1982, nota 32, p. 175



Nikola Kacsamag



Episcopul Nikola Stanislavici

strămoșii îngropați acolo – adică de cei care încă înaintea venirii din Turcia duseseră o viață folositoare pe acele pământuri – ar însemna pentru dânșii un act de nerecunoștință și un mare păcat, care i-ar face să nu mai aibă noroc altundeva...”⁴⁶.

Reputatul istoric Costin Feneșan traducătorul lucrării lui Ehrler relevă că patentă imperială de la 1 august 1744 a împărătesei Maria Terezia a ridicat Vinga la rangul de “comunitate privilegiată” sub numele de Theresienstadt și doar la 3 decembrie 1754 Vinga a dobândit privilegiul de oraș⁴⁷.

În ceea ce privește starea economică a locuitorilor Ehrler ne dă informații existente în perioada respectivă. Oamenii se ocupă mai mult cu creșterea vitelor și cu agricultura. Anual se recolta 2800 de mierțe de grâu, 500 mierțe de orz, 1000 mierțe de ovăz și 100 mierțe de porumb, (o mierță vieneză-61,487 l). Orașul era condus de un magistrat orășenesc ales din mijlocul locuitorilor. Acestuia îi este dat ca ajutor, un bun cunoscător al dreptului, al legilor, această funcție fiind cu atât mai necesară cu cât orașului i-a fost acordat dreptul de sabie⁴⁸. Pentru a pune stăvilă asupra omului de rând și pentru ca banii încasați să fie administrați așa cum se cuvine, acestui magistrat i s-a alăturat un comisar economic – numit de principele țării – cu datoria să aplice cu strășnicie legile și să administreze eficient banii comunității.



46 Ibidem pag. 31-32

47 Ibidem pag. 175-176

48 În original: ius gladii, adică dreptul de a pronunța și executa sentințe capitale

Orașul Vinga avea în 1774: 240 de case și 16000 iugăre de pământ.

Locuitorii erau împărțiți în:

Capi de gospodărie.....	233
Văduve.....	13
Băieți sub 15 ani.....	268
Fete.....	168
Jeleri.....	26
Femei.....	259
Preoți catolici.....	4

Care dețineau:

Cai.....	596 capete
Mânji.....	44 capete
Boi.....	642 capete
Vaci.....	560 capete
Juninci.....	250 capete
Capre.....	21 capete
Oi.....	4000 capete
Porci.....	800 capete
Stupi de albine.....	360 ⁴⁹ .

În anul 1744 orașul Vinga plătea 1660 florini impozit pe cap, și impozit funciar⁵⁰.

Anexarea Banatului la Ungaria a fost un eveniment cu consecințe istorice importante pentru această provincie. Bazându-se pe drepturile istorice, nu etnice, deoarece la ocuparea Banatului de austrieci nu exista populație maghiară în această provincie, Dieta maghiară va revendica în mod constant anexarea Banatului la Ungaria. Într-un moment critic pentru împărăteasa Maria Tereza în urma războiului de șapte ani, Dieta reușește să obțină introducerea administrației comitatense. Banatul este încorporat Ungariei și este organizat, administrativ și politic în comitate. Instaurarea administrației comitatense în comitatul Timiș s-a făcut la 22 iunie 1778 și s-a stabilit împărțirea comitatului în patru plase: Timișoara, Sânnandrei, Lipova și Vârșeș⁵¹. Prin încorporarea Banatului la Ungaria, unitatea provinciei era împărțită între administrația germană, dirijată de Consiliul de război din Viena pe teritoriul celor trei regimente de graniță și administrația comitatensă, care se introduce în partea încorporată Ungariei prin înființarea comitatelor Timiș, Caraș și Torontal⁵².

În anul 1845 orașul Vinga primește dreptul de a ține târguri anuale. În revoluția din 1848-1849 pe teritoriul localității s-au ciocnit trupele revoluționarilor maghiari cu cele austriece⁵³.

Referitor la revoluția de la 1848, trebuie să menționăm faptul că în luna august 1849, înainte de depunerea armelor de către armata revoluționară maghiară la Șiria, printr-o ultimă manevră de trupe, prin aceste locuri s-au refugiat în Turcia un grup de revoluționari maghiari în frunte cu Kossuth Lajos⁵⁴.

Un personaj controversat al cărui nume este legat de Vinga a fost Ștefan Dunyov. Născut în Vinga în 1815, a studiat dreptul și a fost în perioada revoluției de la 1848 judecător militar la Arad. A fost un prieten devotat al lui Kossuth Lajos. În 1852 a fost condamnat de tribunalul militar austriac la 10 ani de închisoare. Eliberat după 6 ani pleacă în Italia unde se înrolează în oastea lui Garibaldi, alături de care luptă până la bătălia de la Voltorno unde își pierde un picior. Pentru vitejia și contribuția sa la luptele pentru eliberare a fost decorat cu ordinul de cavaler de Savoya, cu crucea de cavaler al ordinului St. Moricz și a primit medalia de vitejie din partea guvernului italian. A murit în 1889⁵⁵.

Revoluția de la 1848-1849 a rezolvat una din principalele contradicții politice a imperiului – iobăgia. În 2 martie 1853 apare patenta prin care se desființează iobăgia din Ungaria și Banat și este publicată în Buletinul imperial din 1853 nr. 38, 39, 41, 42. După înfrângerea revoluției, guvernul austriac, pentru a evita noi tulburări, aplică improprietărea. Țăranii devin proprietari de drept ai pământului pe care-l aveau sub formă de șesie iobagială. Obligațiile feudale fiind desființate se înlătură principala piedică în calea dezvoltării relațiilor capitaliste.

După înfrângerea revoluției din Ungaria, guvernul de la Viena va transforma Banatul într-o “țară de coroană” a Imperiului austriac, fiind împărțită din punct de vedere administrativ în două districte, ținuturi: districtul Timiș-Caraș (Banatul Timișan) și districtul Bacica Torontal (Voievodina Sârbă). Comisar suprem peste Banatul Timișan este numit Andrei Mocioni, iar peste Voievodina Sârbă, Izidor Nicolici. Peste întreaga provincie este numit un guvernator, un general austriac, iar limba oficială devine germana. Această formă de conducere a “Banatului Timișan și Voievodina Sârbă” ține până-n septembrie 1850 când administrația provinciei este separată de justiție. În fruntea plaselor nu mai sunt prim-pretorii ci comisari de plasă. În ceea ce privește justiția se înființează tribunale provinciale în Timișoara, Lugoj, Becicherecul Mare, tot în această perioadă se introduce în Banat cadastrul, cărțile funduare, clasificarea pământului, administrația financiară, percepții, garda financiară și jandarmeria⁵⁶. În mai 1853 Voievodina și Banatul Timișan sunt împărțite din punct de vedere administrative în cinci districte: Lugoj, Timișoara, Becicherec, Neoplata, Zambor, iar districtele în plase⁵⁷.

49 J.J.Ehrler, *op. cit.*, pag. 82-83

50 *Ibidem*, p.116

51 N. Ilieșiu, *Caiete istorice VII, mss, în Arhiva Muzeului Banatului, fila 631, nr. inv. 68882*

52 *Ibidem*

53 Ion Lotreanu, *Monografia Banatului, Timișoara, 1935, p.443*

54 *Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.8*

55 Samu Borovszki, *Országos Monografia Társaság (Temes megye), Budapest, f.a., p. 206*

56 N. Ilieșiu, *Caiete istorice mss, VII, f. 703, nr. inv. 6882, în Arhiva Muzeului Banatului*

57 *Ibidem* f. 704,

În anul 1855 se inaugurează spitalul comunal, o realizare benefică locuitorilor orașului Vinga⁵⁸.

La 21 septembrie 1845 se naște la Eusebius Fermendzin, una dintre cele mai importante personalități ale Vingăi. A fost călugăr al ordinului franciscan, scriitor, istoric și membru al Academiei din Zagreb. În 1868 a fost sfințit ca preot. Întreaga viață și-a dedicat-o studiului și a scris istoria ordinului franciscan și a întreprins studii aprofundate asupra istoriei popoarelor slave din sud. La Roma a fost numit vicar general al ordinului. A murit în anul 1897⁵⁹.



Ștefan Dunyov



Eusebius Fermendzin

II.5. Dualismul

Din 1867, în urma creării statului dualist Austro-Ungaria și prin desființarea – în 1872 – a regimentelor grănicerești, întregul Banat trece sub administrația Ungariei. Încheierea pactului dualist austro-ungar a însemnat compromisul latifundiarilor maghiari cu dinastia habsburgică.

Cu toate că au existat numeroase limite, generate de obiectivele politice urmărite, legislația privitoare la organizarea administrativ-teritorială a avut și o serie de consecințe pozitive: a ținut seama de noile realități survenite prin desființarea iobăgiei și aplicarea Patentelor imperiale din 1853-1854; a creat facilități pentru impulsivitatea progresului economic; a îngăduit cristalizarea unei categorii sociale moderne, formată din angajații aparatului funcționaresc, extinsă la toate nivelele administrației și pe această cale, a stimulat interesul pentru pregătirea școlară.

Subordonarea Banatului Timișan, organizării administrative și legislației maghiare, s-a realizat în urma Rezoluției imperiale din 27 decembrie 1860, care a decis încorporarea acestui teritoriu, aflat până atunci sub administrație civilă, la Ungaria. Începând cu anul 1861, Cancelaria Regatului Ungar a preluat efectiv administrarea Banatului Timișan. Teritoriul lui a fost împărțit în trei comitate: Caraș, Timiș și Torontal. În același an, au fost numiți și conducătorii acestora⁶⁰.

La baza organizării administrativ-teritoriale a comitatului Timiș a stat Legea XLII, adoptată în anul 1870 și cunoscută și sub denumirea de Legea municipalității. Ea definea și stabilea în detaliu, structurile teritoriale și administrative, competențele organismelor de conducere și administrare locale. Ea a fost modificată și completată prin legi ulterioare: Legea VI din 1876, Legea XXIV din 1877, Legea XV din 1883, Legea XXI din 1869.

Subdiviziunea administrativ-teritorială a comitatului era cercul administrativ. După apariția Legii municipiilor XLII din 1870 și a Legii comunale XVIII din 1871, numărul cercurilor crește semnificativ în toate comitatele. Comitatul Timiș ia forma și organizarea pe care și-o va păstra, în linii mari, până la război. Astfel, în loc de cinci sau șase cercuri, câte existaseră în perioada anterioară, se formează nouă cercuri, cărora li se adaugă cercurile sudice, dunărene, rezultate în urma desființării regimentelor grănicerești, dar situate pe teritoriul sârb de azi. De fapt, cele cinci cercuri ale anilor 1860 sunt divizate în două, cu excepția cercului Timiș, care rămâne în aceeași configurație, fiind doar redenumit ca "central" (Központi járás) sau plasa Centrală (denumire care va fi adoptată în perioada interbelică). Astfel, cercul Aradul Nou se împarte în două jumătăți: cea nordică conservă denumirea cercului, Aradul Nou, iar cea sudică este numită Vinga⁶¹.

În anul 1863, în urma foametei, guvernul trimite un ajutor comunei constând în 2500 trăsuri de grâu, iar orașul Arad 60 de trăsuri. În anul următor guvernul trimite 150 de măști metrice de grâu pentru sămânță. În anul 1871 se înființează judecătoria de ocol, în localul unde mai înainte fusese spitalul, iar în anul 1874 se înființează notariatul public⁶².

Orașul Vinga și-a pierdut statutul urban în anul 1887 și a devenit localitate rurală, din cauza insuficienței resurselor financiare pentru a face față cheltuielilor organismului administrativ. Conform organizării teritorial-administrative a

58 Ibidem f. 696,

59 Samu Borovszki, *Országos Monografia Társaság (Temes megye), Budapest, f.a. , p. 207*

60 Florin Zamfir, *Școală și societate românească din comitatul Timiș între anii 1867-1900, Editura Marineasa, Timișoara, 2009, p. 31*

61 Ibidem, p. 32

62 N. Ilieșiu, *Caiete istorice mss, IV, f. 696, nr. inv. 6882, în Arhiva Muzeului Banatului*

comitatului Timiș, plasa (cercul) Vinga a avut în componență 18 localități în anul 1870 și 19 localități în anul 1900.

După o măsurătoare cadastrală și un recesământ din anul 1888, localitatea Vinga avea 4795 de locuitori și posedă o suprafață de teren de 16.527 iugăre⁶³.

În anul 1911 se construiește uzina electrică Vinga-Orțișoara, care trece în proprietatea comunei Vinga în anul 1925. În anul 1913 se construiește edificiul primăriei și tot în acel an se forează fântâna publică din centru comunei. În aceea perioadă a condus comuna primarul Manușov Iosif și notarul Scheffler Iosif⁶⁴.

Declanșarea primului război mondial, în vara anul 1914 a adus un șir de suferințe și privațiuni populației din Banat, fără deosebire de naționalitate. Un foarte mare număr de bărbați din toate localitățile sunt mobilizați și trimiși pe câmpurile de luptă, în timp ce campaniile de rechiziționare a produselor agricole se desfășurau fără încetare, familiile de țărani rămânând adeseori și fără strictul necesar. Autoritățile revin mereu cu noi ordonanțe, prin care dispun aspre pedepse împotriva celor care ascundeau produsele agricole și refuzau să le predea statului⁶⁵.

La intrarea României în război în anul 1916, autoritățile austro-ungare au pus sub pază politică pe văduva Aurelia Cimponeiu, soția fostului preot ortodox, pe fiica acestuia Aurora căsătorită cu profesorul de ecologie de la Arad, Sedeanu, pe Lucia Șincăi, Isăilă Ardelean și Lazăr Cnezovici. Voluntari din Vinga în armata română proveniți din captivitate rusească sunt: sergent Ilie Solomon și soldatul Petru Codreanu. Amândoi au luat parte la izgonirea bolșevicilor din Basarabia, iar mai pe urmă la luptele de la Tisa și la ocuparea Budapestei. Pentru strălucitele fapte de arme au fost decorați cu medalia Ferdinand I.

Tulburări în toamna anului 1918, la venirea soldaților de pe front n-au fost. Garda maghiară înființată în comună a împușcat fără motiv un tânăr de 15-16 ani. La plecarea armatei sârbe din comună, unii soldați au vrut să rechiziționeze vitele oamenilor. Aceștia au opus rezistență, sărind asupra lor cu topoare, coase, furci, securi, reușind astfel să-și salveze avuția⁶⁶.

II.6 Marea Unire și perioada contemporană

Marea Unire de la 1 decembrie 1918, prin care s-a făurit statul național român este rezultatul logic, final, al unui întreg proces istoric, iar Alba Iulia simbolizează cetatea istorică a unirii românilor.

Unirea Transilvaniei și Banatului cu România, întâmplată în acel miraculos an 1918 a fost rodul luptei și jertfei a zeci de generații și astfel, consfințează un ideal de dreptate ce bătea de mult la porțile istoriei, venea să încoroneze prin entuziasma hotărâre de la Alba Iulia cu răsplata deplină a dreptății istorice, luptele și suferințele de veacuri ale unei națiuni martirizate, în stare să înfrunte cu uimitoare tenacitate noianul de primejdii, fără să-și fi pierdut speranța într-o viitoare izbăvire⁶⁷.

Mișcarea națională din Banat se manifestă cu adevărat hotărâtor ca o forță politică de o înaltă capacitate organizatorică cu ocazia alegerilor delegaților pentru Marea Adunare Națională din 1 decembrie 1918. În localitățile stabilite ca centre de circumscripții electorale au participat pe lângă bărbații de încredere aleși în fiecare sat și un mare număr de locuitori din satele învecinate. Spiritul de ordine și disciplină caracterizează aceste adunări populare. Se redactează cu mare grijă procesele verbale și protocoalele pentru a se putea dovedi legalitatea alegerilor; se eliberează delegaților credenționale și mandate, întărite cu sigiliul comunei și cu zeci de semnături.

Desfășurarea adunărilor în care au fost nominalizați fruntașii românilor, pentru a participa la Alba Iulia, a fost considerabil îngreunată de prezența trupelor străine (armata sârbă), care, în data de 17 noiembrie 1918 au intrat în Timișoara.

Delegatul cercului electoral Vinga, participant la Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia a fost avocatul de 47 de ani Traian Șincăi, născut în părțile Maramureșului și stabilit la Vinga în anul 1908⁶⁸.

Imediat după Unire, s-a procedat la menținerea provinciilor, ca entități administrativ-teritoriale de mare întin-dere. Primul decret, din ianuarie 1919, prevedea ca, în interesul ordinii publice și pentru a asigura continuitatea de drept, legile maghiare de până la 18 octombrie 1918 să rămână provizoriu în vigoare, dar se introducea în mod obligatoriu limba română ca limbă oficială în toate serviciile publice.

În Banat, până la Legea de unificare administrativă din 1925, au rămas în vigoare, în general, vechile limite.

Din părțile românești ale fostelor comitate Timiș și Torontal a luat naștere un nou județ, Timiș-Torontal. În cadrul acestuia, majoritatea plășilor (cercurilor) antebelice au rămas neschimbate. Au suferit modificări doar acele plăși situate în apropierea granițe.

Județul Timiș-Torontal era organizat într-un municipiu reședință de județ (Timișoara) și 12 plăși cuprinzând un număr de 237 comune rurale. Vinga făcea parte din județul Timiș-Torontal, plasa Vinga.

În urma Marii Unirii, de la 1 decembrie 1918, în toate ramurile social-economice s-a înregistrat un curent novator fiind adoptate o serie de măsuri menite să contribuie la dezvoltarea societății românești. Printre acestea se numără și legiferarea reformei agrare, în iulie 1921, act ce răspundea unor imperative ale vremii, printre care refacerea economiei naționale și implicit accelerarea dezvoltării ei. Tocmai de aceea, analizarea evoluției agriculturii românești interbelice nu se poate face decât prin prisma urmărilor pe care le-a avut legile agrare din iulie 1921 și aceasta cu atât mai mult cu cât este vorba de cea mai radicală reformă agrară dintre cele înfăptuite, în vreo țară a Europei, după primul război mondial.

63 Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.8

64 Ibidem p.9

65 Ioan Munteanu, Vasile Mircea Zaberca, Marian Sârbu, Banatul și Marea Unire, 1918, Timișoara, 1992, p.33

66 N. Ilieșiu, Caiete istorice mss, IV, f. 697, nr. inv. 6882, în Arhiva Muzeului Banatului

67 I Lupaș, Importanța istorică a zilei de 1 decembrie, p.11, apud Ioan D. Godea, în „Românul”, Timișoara, 2001, p.5

68 Dan Demșea, Delegații arădeni la Adunarea Națională de la Alba Iulia-antecedentele biografice ale unor categorii socio-profesionale, în Ziridava, XVIII, Arad, 1993, p.274

La împrăștiere aveau întâietate invalizii și văduvele de război iar în fiecare categorie oamenii în vârstă, cei cu familie numeroasă și cei ce aveau gospodării întemeiate⁶⁹.

Legile agrare din vara anului 1921 au determinat însemnate schimbări în structura funciară, reducând într-o măsură considerabilă marea proprietate din țara noastră, permițând, totodată înzestrarea unui număr însemnat de gospodării țărănești cu pământul absolut necesar existenței. Regimul circulației pământurilor obținute prin legea agrară a fost modificat prin legea din 20 august 1929, așa numita “lege Mihalache”, care a extins posibilitățile de înstrăinare a loturilor, facilitând diferențierea socială a țărănimii.



Traian Șincai

Prin reforma agrară din anul 1921 au fost desființate marile latifundii și o parte din latifundiile bisericii. Cu această ocazie, peste 2000 de iugăre constituind în principal proprietatea marilor proprietari Schwieger, Gessesch și Torok au fost expropriate și împărțite celor îndreptățiți de lege⁷⁰. Cei îndreptățiți sunt împrăștiari cu 2-4 iugăre de pământ, iar cei săraci și cu un loc de casă.

În anul 1935 cătunul Vinga Nouă, azi Călugăreni, se desparte de comuna Vinga formând un sat aparte. Cu această ocazie noul sat primește din hotarul comunei Vinga cca. 1200 iugăre de pământ⁷¹.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, structura populației bănățene include, în principal, vorbitori de limba maternă română, germană, maghiară și sârbă, bulgară la care se adăugau vorbitori de limbă croată, slovacă, rutenă etc. Comunicarea prin plurilingvism dintre naționalități, a fost un liant ce a unit micile comunități locale. Ea s-a născut din considerente practice, de relaționare interetnică și s-au manifestat îndeosebi în rândurile intelectualității, funcționarilor, meseriașilor și comercianților. Pe lângă zonele cu populație mixtă, din punct de vedere național, pe teritoriul Banatului existau și zone de locuire compactă a naționalităților cum a fost în acea perioadă și localitatea Vinga un nucleu compact de populație bulgară, convețuind pe lângă și alte etnii conform tabelului.

Populația în anul	Români	Bulgari	Germani	Maghiari	Romi	Slovaci	Sârbi	TOTAL
1880	263	3.543	652	278	6	45	9	4.796
1900	455	2.818	704	718	?	36	31	4.762
1930	1.108	2.208	392	919	64	22	14	4.764
1977	2.239	1.103	70	983	181	14	3	4.617

69 V. M. Zaberca, *Satul bănățean*, Ed. Hestia, Reșița, 1990, p.35

70 Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.12

71 Ibidem, p.9

Populația în anul	Români	Bulgari	Germani	Maghiari	Romi	Slovaci	Sârbi	TOTAL
1880	263	3.543	652	278	6	45	9	4.796
1992	2.147	690	40	686	463	29	5	4.132

Din tabelul alăturat se vede o ușoară tendință de scădere a populației, accentuată mai ales în ultimele decenii, explicată prin impactul a mai multor factorii și a fost influențată de convergența unor factori complexi, generați de condițiile naturale, de prefacerile din viața economică, socială și culturală, de starea de sănătate și mentalitățile locuitorilor provinciei. Astfel vom ilustra dinamica populației pe o anumită perioadă de timp:

1952 – 4300 locuitori, 1953 – 5800, 1956 – 4703, 1962 – 4730, 1966 – 4535 locuitori.

Raportat la situația demografică a comunei observăm o tendință de scădere, cu toate că în anul 1953 se arată o creștere bruscă, care se explică prin detașarea unei unități militare în acel an în Vinga, familiile militarilor, precum și personalul care deserveau unitatea militară devenind locuitori ai comunei. Explicația scăderii populației ar fi interesul economic al familiilor care impunea existența unui număr cât mai mic de copii, pentru ca averea să fie împărțită în cât mai puține părți. Această tendință a devenit o tradiție în Banat, se pare după modelul german. O altă cauză a scăderii populației a fost absorbția marilor orașe Timișoara și Aradul a zeci de familii din Vinga. Suprafața totală a comunei a fost în anul 1966 de 8115 ha, din această suprafață 263 de ha sunt ocupate cu clădiri și curți. Densitatea populației raportată la suprafața intravilană a fost de 172,11 loc/km²⁷².

În a doua jumătate a veacului al XIX-lea, comitatul Timiș a fost un spațiu multiethnic, cu preponderență românească în zona rurală, aici românii deținând o majoritate relativă și cu preponderență germană în mediul urban, unde germanii dețineau o majoritate absolută. Conviețuirea pe același teritoriu a mai multor naționalități, a determinat apariția, pe lângă valorile individuale, care dădeau specificul fiecărei etnii și a unui set de valori comune, între care cele mai importante erau toleranța și respectul reciproc. Existența acestor zone de intersecție a originilor și culturilor diferite, a făcut posibilă conviețuirea interetnică scutită de tensiuni majore, care a caracterizat spațiul bănățean și i-a dat un specific aparte⁷³.

Până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea ocupația principală a locuitorilor din Vinga a fost creșterea animalelor. În anul 1886 se trece de la creșterea vitelor la practicarea mai intensivă a agriculturii, deștelenindu-se o suprafață de cca. 3 mii de iugăre teren pășune din hotarul nordic al comunei dinspre Mureș. Cu timpul 80% din populația comunei s-a ocupat cu agricultura, Vinga fiind vestită prin grădinăritul dezvoltat practicat. Dintre plantele leguminoase, un loc de frunte îl ocupă cultivarea cepei, arpagicului și seminței negre. De asemenea locuitorii s-au ocupat cu cultivarea cerealelor și mai puțin cu viticultura.

În încercarea de stimulare a cultivării plantelor oleaginoase, Asociația Agricultorilor din Banat (Südungarische Landwirtschaftsbank) a încercat înființarea unei societăți pe bază de acțiuni, pentru cultivarea plantelor și prelucrarea lor. Participațiunile constau fie în bani, fie în cultivarea unui jugăr de pământ cu plante ca : floarea-soarelui, ricin sau in. Astfel au fost atrași în cultivarea plantelor oleaginoase țărani germani și români din Parța, Săcălaz, Cenei, Liebling, Jamul Mare, Remetea Mare, Teremia Mare, Mehala, Bulgăruș, Vinga, Jebel, Jimbolia, Orțișoara, Nițchidorf, Fibiș, Păuliș, Peciul Nou, Tolvădia (azi Livezile), în total 96 de persoane, membri ai asociației⁷⁴.

Breslele din provincia Banat, înființate după războaiele cu Napoleon pe baza statutelor tip elaborate în anul 1805 de Consiliul Locumtenețial Ungar nu au avut o perioadă de funcționare prea lungă. După înăbușirea revoluției de la 1848, decretul imperial din 1859, a dispus desființarea breslelor. Legea nr. XVIII din 1884 privind organizarea industriei, a permis înființarea Corporațiilor în fiecare localitate cu un număr de 100 de meșteșugari. Vinga în aceea perioadă a avut 125 de meșteri, 29 calfe și 57 de ucenici⁷⁵.

Referitor la Vinga se știe că în anul 1761, conducerea Administrației Provinciale a delegat un controlor economic în conducerea orașului, care, ca și în cazul Timișoarei, răspundea pentru problemele economice și financiare ale comunității. Competența controlorului economic s-a extins și asupra controlului meșteșugarilor germani și sârbi, stabiliți pe parcurs în Vinga. Din corespondența orașului cu Administrația Provincială din anul 1749 avem informații despre căldărarii Gersta Kruja și Theodor Derganol. În anul 1752 conducerea orașului cere aprobarea administrației pentru stabilirea în localitate a unui număr de 30 de meșteșugari bulgari, din Țara Românească. Meșteșugarii orașului se vor organiza în bresle abia în anul 1820. Din anul 1825 găsim referiri la existența breslei morarilor din Vinga și Aradul Nou. Despre morile plutitoare de pe Mureș, aparținând locuitorilor din Vinga, avem primele informații din anul 1749. Privilegiul Breslei comune a pantofarilor, tăbăcarilor și opincarilor din Vinga din anul 1834 este păstrat la ANM (Muzeul Național Maghiar) din Budapesta. Privilegiul breslei comune din Vinga, datat de Cadastrul Breslelor din Ungaria, pentru anul 1837, este păstrat la ANM din Budapesta. Kovach Geza, care datează emiterea privilegiului la anul 1847, ne dă lista meșteșugarilor care făceau parte din bresla comună din Vinga: tâmplari, țigleri, dulgheri, tinichigii, dogari, bărbieri, năsturari, pantofari, strungari, tăbăcari germani, tăbăcari albi, tăbăcari de cordovan, hornari, fierari de căruță, legători de cărți, fierari, frânghieri, zidari, pălărieri, lăcătuși, croitori, jocari unguri, turtari, măcelari, morari,

⁷² Ibidem, p.10

⁷³ Florin Zamfir, Școală și societate românească din comitatul Timiș între anii 1867-1900, Editura Marineasa, Timișoara, 2009, p. 43

⁷⁴ Lajos Kakucs, Contribuții la istoria agriculturii din Banat, Editura Mirton, Timișoara, 1998, p. 145

⁷⁵ Lajos Kakucs, Breslele, manufacturile și dezvoltarea industrială a Banatului între anii 1717-1918, Editura Mirton, Timișoara, 2008, pag.107-108

șelari, ceasornicari, brutari, păturari, armurieri, sitari, căldărari, săpunari, fierari de pintoni, curelari, croitori de sumane, cizmari și geamgii. Mai puțin cunoscută este originea produsului specific al Vingăi, cum era apreciată ciocolată Vinga, al cărei leagăn a fost atelierul de patiserie Draskovics, înființat în anul 1885⁷⁶.

În anul 1952 din totalul de 4300 de locuitori, 1132 erau membrii colectiviști, 738 lucrau la G.A.S., iar din totalul de 2576 de persoane din forța activă a comunei, 1870 erau încadrați în unități agricole, 623 erau angajați în alte sectoare ca: diferite întreprinderi și instituții din orașele Timișoara și Arad, cooperativa de consum din Vinga, școala, dispensarul și 83 de persoane erau mici meseriași, țărani individuali⁷⁷.

Conform legilor generale ale sociologiei, structurii economice trebuie să-i corespundă o structură socială. Vom prezenta mai jos un mic exercițiu analitic în acest sens, relevând prin câteva date situația structurii sociale în anumite perioade. De pildă, în anul 1942, cele 1142 de familii se împărțeau astfel: 232 muncitori, 597 familii de țărani săraci, 134 familii mijlocași și 179 de familii fruntași. Structura socială și economică a comunei pe anul 1952 a fost următoarea: 502 familii de muncitori, 565 de familii care posedau între 0 și 3 ha, 164 familii cu pământ între 3 și 10 ha, 170 de familii cu peste 10 ha de pământ și 151 de familii aparținând intelectualității, micilor meseriași și altor categorii.

În ceea ce privește intelectualitatea este relevantă o comparație din anumite perioade, astfel în anul 1942 când Vinga era reședință de plasă din cei 66 intelectuali, un număr de 18 au fost avocați, 10 au funcționat la Pretură, în așa fel încât 70% din intelectualitatea comunei a fost absorbită de Judecătorie, Primărie, Parohie. În perioada comunistă, prin anii 1968-1970 în Vinga erau 36 de cadre didactice, 9 ingineri, precum și alți funcționari ai statului⁷⁸.

Vinga fiind un centru rural destul de important, încă din a doua jumătate a secolului trecut s-au înfiripat și anumite forme ale industriei, concretizate la început prin anumite întreprinderi meșteșugărești. Astfel amintim că în anul 1885 a existat deja un atelier modest, unde se fabricau cu mijloace rudimentare bomboane Vinga din ciocolată cu cremă de vanilie. La început, fabricarea bomboanelor s-a făcut manual de către membrii familiei Draskovics în posesiunea cărora a fost atelierul. La început, cantitatea modestă a produselor a fost valorificată în comună cu ocazia târgurilor, iar mai târziu au fost aprovizionate prăvăliile particulare ale negustorilor din Arad și Timișoara. Între anii 1918-1920 atelierul și-a mărit capacitatea de producție, construindu-se localuri speciale amenajate. Munca manuală, în mare măsură a fost înlocuită cu mașini aduse din Germania, presă pentru sfărâmarea boabelor de cacao, 2 bucați melangere, valțuri pentru fabricarea ciocolatei, cazane pentru drageuri și diferite valțuri pentru dropsuri. În această perioadă se poate afirma că producerea bomboanelor de marca "Vinga" s-a făcut pe scară industrială. În această perioadă s-au diversificat și sortimentele de produse zaharoase ale fabricii. Numărul muncitorilor a crescut concomitent cu mărirea unității, ajungând ca în perioada de vârf să se muncească cu 100 de angajați. Mâna de lucru calificată era adusă de cele mai multe ori, din străinătate. Până în anul 1930 administrația, contabilitatea au fost conduse de proprietar și membrii familiei acestuia, iar în 1930 ajungând la apogeu, au fost angajate 3 persoane pentru efectuarea acestei lucrări. Ca materie primă fabrica a folosit zahărul, care a fost transportat cu căruțe de la Arad și Timișoara, iar ciocolata a fost preparată din boabe de cacao și unt de cacao, importate din Olanda. Apa a fost adusă la fabrică cu butoaiele. Staniolul a fost importat din Germania. La început când marfa era vândută numai în localitate pe piețe, la gară, târguri etc. aspectul exterior (formă, ambalaj) era mai săracios. Când s-a trecut la producții pe scară industrială, marfa a fost desfăcută în toată țara. Un voiajer angajat răspundea de asigurarea piețelor de desfacere și de plasarea produselor. În anul 1938 s-a deschis o secție de fabricat cutii de carton, pentru ambalarea bomboanelor. La această secție au lucrat 6 muncitori. În anul 1939 același proprietar a înființat un atelier de presat lemnul, pentru fabricarea suveicilor, necesare fabricilor de textile din Timișoara și Arad. În anul 1948, 11 iunie fabrica a fost naționalizată. În continuare, fabrica și-a menținut nivelul producției, iar numărul muncitorilor a crescut chiar. De la această dată, pentru desfacerea în bune condițiuni a mărfii, fabrica a avut reprezentanți permanenți în orașele mari ca de exemplu: Timișoara, Arad, București, Oradea, Brașov. Deși venitul anual al fabricii a crescut, nu au fost investite sume pentru lărgirea ei, deoarece se preconiza fuzionarea ei cu fabrica de bomboane "Kandia" din Timișoara, pentru a putea pune sub un singur control și planificare unitățile relativ mici, dispersate pe un mare teritoriu. La 25 iunie 1951, fabrica de bomboane din localitate a fost comasată cu fabrica Kandia din Timișoara, unde au fost transportate o parte din utilajele fabricii, iar cealaltă parte fiind predată fabricilor din Roman, Arad, Cluj, Brașov. Secția de fabricat suveici a trecut la "Tehnolemn" Timișoara. Datorită calității, gustului deosebit de plăcut a ciocolatei și bomboanelor fabricate aici, faima fabricii a trecut peste granițele țării.

O altă întreprindere care funcționează pe teritoriul localității Vinga este baza de recepție, înființată la 15 mai 1948. Sediul inițial al bazei a fost restaurantul actual. Scopul acestei baze era recepționarea, depozitare, condiționare și livrarea produselor agricole necesare pentru asigurarea hranei orașelor, respectiv asigurarea semințelor necesare agriculturii. În primul an de înființare s-au livrat statului peste 1000 tone de produse agricole ca : cereale, cartofi, fân etc.

În 1951, baza de recepție a preluat fosta clădire a fabricii de bomboane, precum și grajdurile comunale, o serie de clădiri particulare, unde s-au depozitat produsele. În 1956 s-au făcut primele construcții proprii pe drumul spre Mănăștur cu o capacitate de 4.200 tone pentru depozitarea cerealelor boabe și porumb știuleți. În 1960 s-au construit 2 magazine moderne, cu o capacitate de 6.000 tone, cu linie de garaj, cu utilaj mecanic modern, care face posibil ca 80% din munca manuală să fie înlocuită. În 1965 fondul central de produse s-a mărit față de 1948, ajungând la 8.000 tone. Pentru mărirea capacității de înmagazinare s-a preconizat construirea unui siloz cu o capacitate de 15.000 tone. Terenul din jurul gării neputând asigura securitatea construcției silozul a fost construit în comuna vecină, la Orțișoara. În urma acestui fapt, în anul 1965 baza de recepție din localitate s-a desființat ca unitate de sine stătătoare, devenind filială a bazei de recepție de la Orțișoara, unde s-a mutat centrul prin construirea modernului siloz. În timpul cât baza de recepție a fost unitate de sine stătătoare, lucrau 20-22 angajați permanenți. În perioadele de sezon numărul lor s-a ridicat la 60 de angajați.

76 Ibidem, pag. 245-246

77 Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., p.11

78 Ibidem., p.12

O altă unitate a industriei alimentare care a luat ființă tot în anul 1948 este Întreprinderea pentru colectare și industrializarea laptelui, secția brânzeturi. De la data înființării și până în anul 1960 secția producea trapist și brânză "Dorna", apoi și cazeină. În cea mai mare parte a anului secția a lucrat din plin prin faptul că materia primă îi este asigurată din belșug de către sectoarele zootehnice ale unităților din comună și din jur. Capacitatea zilnică de prelucrare era de 16-17 tone. Pentru mărirea producției și productivității muncii s-a investit în 1963 suma de 350 mii lei procurând utilaje de înaltă productivitate, ca de exemplu separator Westfalia, separator UZB și alte utilaje. Prin reamenajarea secției s-a redus și necesarul de brațe de muncă în cea mai mare parte a anului având doar 5 angajați permanenți. În timp de sezon numărul lor se ridică la 12-14. Cazeina produsă la această unitate se bucură de o binemerită apreciere din partea beneficiarilor fiind o materie primă pentru alte industrii de prim rang. De la această unitate era aprovizionată și cooperativa de consum, unde zilnic se desfăceau peste 300 litri lapte.

Cooperativa de consum s-a înființat în anul 1945, sub denumirea de "Furnica", care continuă vechea denumire a cooperativei de "Albina". Se numea cooperativă de aprovizionare și desfacere, în competența căreia intrau numai unitățile de pe raza comunei Vinga. În anul 1952 s-au afiliat la această cooperativă și cooperativele din comunele Seceani, Mănăstur și Mailat, cu centru tot în comuna Vinga. Prin această fuzionare, cooperativa și-a mărit raza de activitate și totodată s-a întărit din punct de vedere organizatoric. Ulterior, în anul 1955 și-a schimbat și denumirea în cooperativă de consum.

În ceea ce privește numărul membrilor cooperatori, date de la începuturile cooperativei nu se găsesc. În anul 1956 au fost 5771 membri. În acest an a fost și o unitate militară, din care cauză numărul membrilor a fost mai mare. După plecarea lor numărul membrilor s-a redus, astfel că la 31.01.1957 cooperativa are un număr de 5569 membri.

Planul de desfacere pe anul 1966 a fost de 20.743.000 lei și s-a realizat 22.350.995 lei. Aprovizionarea cu mărfuri se făcea de la baza raională și apoi județeană Arad. Aceste mărfuri au fost distribuite la unitățile din comunele : Vinga, Mănăstur și Mailat care aparțin de cooperativa din comuna Vinga⁷⁹.

După cel de-al doilea război mondial, în anul 1945 a avut loc reforma agrară, când au fost împroprietăriți mai multe familii dintre țăranii care aveau sub 5 ha indiferent de naționalitate sau religie, însă nu s-au putut bucura prea mult de această împroprietărire, deoarece în anul 1949 a început colectivizarea, care la început a fost benevolă, dar s-au înscris cei fără pământ și atelaje. Ca urmare, înscrierea a devenit obligatorie, ajungându-se la constrângeri. Încă din anul 1950 țăranii din Vinga întemeiază un G.A.C. "Hristo Botev", care alături de G.A.S. înființat în 1 martie 1948 au constituit începuturile colectivizării în localitate. Se spune că motivația înființării G.A.S.-ului a fost să constituie un exemplu pozitiv pentru întovăririle agricole existente și din 1949 pentru gospodăria agricolă colectivă proaspăt înființată. G.A.S.-ul a avut trei secții, două vegetale și una zootehnică. De la început G.A.S. a fost în permanență dotat cu o gamă variată de mașini agricole, concomitent cu fabricarea lor de industrie. Dacă la începutul activității G.A.S. din Vinga, datorită faptului că cele mai multe munci se efectuau manual, avea pierderi planificate, cu timpul și mai ales dotării unității cu masini agricole din anul 1963 gospodăria a lucrat cu beneficii. Cu speranța că în anul 1966 raportările de producții nu erau trucate, vom prezenta, totuși situația producțiilor la unele cereale. O suprafață de 1360 de ha a fost cultivată cu grâu, obținându-se 3429 de tone la un preț de cost de 715 lei/tona. Suprafața cultivată cu porumb a fost de 902 ha și s-a obținut o producție de 2882 tone la un preț de 1024 lei/tona. O altă cultură cu pondere mare a fost floarea soarelui, cultivată pe o suprafață de 400 ha și s-a obținut o producție de 667 tone la un preț de cost de 1883 lei/tona. În sectorul zootehnic ponderea o avea creșterea vacilor pentru lapte, în anul 1965 s-a obținut de la 582 de vaci o cantitate de 3075 hl la un preț de cost de 155 lei/hl⁸⁰.

Coperativele agricole de producție din Vinga, respectiv "30 Decembrie" și "Spicul" au luat ființă după dezarondarea G.A.C. "Hristo Botev", care s-a înființat la 17 septembrie 1950 prin unirea a 74 de familii reprezentând 180 brațe de muncă și având o suprafață de 293 de ha. Această suprafață s-a mărit an de an, ca în anul 1959 în 9 ianuarie s-a terminat cooperativizarea completă a comunei. La acea dată cooperativa agricolă de producție număra 1254 familii, având 2600 brațe de muncă și o suprafață de 5425 ha. În toamna anului 1962 cele două cooperative de producție au luat ființă, după cum spuneam după dezarondarea G.A.C. "Hristo Botev".

C.A.P. "Spicul" număra 548 familii având 1050 brațe de muncă și o suprafață cultivabilă de 2630 ha, împărțită astfel: suprafață arabilă – 2015 ha, fânețe – 503, pășuni – 24 ha vii – 36 ha și o suprafață de 52 ha ocupată de construcții și drumuri. Principalele cereale ce s-au cultivat au fost grâul, porumbul, ceapa, arpagicul, care se și exporta, ardei, roșii. În general suprafața arabilă a fost cultivată cu următoarele culturi: grâu 40%, porumb 30 %, lot semincer 16%, plante furajere 9% și cu legume 5%. Producțiile la hectar au fost următoarele:

Perioada 1953-54, grâu – 1400kg/ha, porumb – 1500-1600 kg/ha, producția medie de legume – 16000kg/ha. Pentru perioada 1963-64, grâu – 2400kg/ha, porumb – 2400kg/ha, producția medie de legume – 22000kg/ha.

Dacă la început gospodăria a avut un număr redus de animale, pe parcursul timpului acest sector s-a dezvoltat foarte mult, mai ales bovine, vaci de lapte de rasa Bălțata românească⁸¹.

C.A.P. "30 Decembrie" a luat ființă din trupul fostei G.A.C. "Hristo Botev" și a posedat 2637 ha teren arabil. La această cooperativă de producție a lucrat 601 familii. În anul 1966 s-au realizat următoarele producții la hectar: grâu 2204 kg/ha, porumb 2799 kg/ha și a contractat și livrat statului 506 tone grâu, 374 tone porumb, 152 tone semincere 1000 tone legume, 74 tone carne vită, 70 tone carne porc, 2148 hl lapte și 19500 kg smântână⁸².

Sistemul instalat odată cu abdicarea regelui și toată perioada din 1947 până-n 1989 a fost pentru locuitorii comunei Vinga o perioadă dramatică, plină de contradicții: colectivizarea, alienarea sentimentului tradițional de

79 Ibidem., pag. 15-19

80 Ibidem., pag. 20-21

81 Ibidem., pag. 22-24

82 Ibidem., pag. 25-26

proprietate al țăranului, schimbările produse în mentalitatea și munca sa, întreținute de autorități, au afectat puternic ființa țăranului bănățean și ale căror consecințe se întrevăd pregnant și astăzi. La acestea se poate adăuga, stilul găunos și demagogic al discursului politic, folosit pentru a cosmetiza viața satului, apoi practica raporturilor false privind producția agricolă. A însemnat, în același timp eradicarea analfabetismului, îmbunătățirea asistenței medicale, dreptul la cultură, dreptul la muncă învățământ gratuit la toate nivelele, electrificarea satelor, ce a dus la o relativă creștere a nivelului de trai. O consecință a industrializării masive a fost exodul tineretului din Vinga spre oraș la studii și muncă,



Președintele G.A.C. Fermendzin Matei – 1952

care a avut drept urmare scăderea relativă a populației tinere. Propaganda împotriva bisericii, ateismul practicat în școli și societate au privat populația României de o educație religioasă sănătoasă, efecte care se resimt și astăzi în comportamentului moral al oamenilor.

Evenimentele din decembrie 1989 au deschis noi perspective în istoria românilor, perspective generoase în intenții, dar pe care le zdruncină și compromite realitățile cotidiene. Cerințele vieții în noul sistem dau naștere la o sumedenie de probleme pentru care nu prea suntem pregătiți să le rezolvăm atât la nivel de stat cât și la nivel de individ. Totuși, optimiști ca tot românul, considerăm că este un bun început și prin eforturi colective, responsabile, vom împlinii dezideratele exprimate în decembrie 1989.

CAPITOLUL III. ISTORICUL BISERICII

Biserica a fost întotdeauna nucleul ființei neamului românesc, identificându-se cu toate aspirațiile lui, fiindu-i sprijin, călăuză și adăpost în toate momentele de încercări și restriște. Biserica prin reprezentanții ei au dat poporului român toată învățătura, au înzestrat neamul cu o limbă literară, cu o literatură sfântă, cu o artă în legătură cu gustul și nevoile lui, au sprijinit statul fără să se lase a fi înghițit de dânsul, au călăuzit neamul pe drumurile pământului, fără a-și desface ochii de la cer și au ridicat mai sus toate ramurile gospodăriei românești dând istoriei noastre cărturari, caligrafi, sculptori în lemn, argintari, oameni de stat, ostași, mucenici și sfinți¹.

Procesul de etnogeneză a românilor, încheiat în secolele VIII-X s-a desfășurat paralel cu zămislirea și creșterea lui întru Hristos. La români, învățătura creștină n-a fost impusă de vreo autoritate politică sau de stat, din rațiuni și interese

¹ N. Iorga, *Prefață la Istoria Bisericii Românești*, vol 1, ed. II București, 1929, p 4-5.

omenești, așa cum s-a întâmplat la popoarele trăitoare în jurul nostru, ci ea a fost rodul binecuvântat al unei îndelungate lucrări misionare, ce a rodit cu strălucire într-un teren fertil, parcă pregătit pentru creștinare.

Mărturiile paleocreștine descoperite în toate părțile Banatului (Cenad, Lipova) ne îndrituiesc să afirmăm că, în secolul V d.Hr., creștinismul era răspândit pe întreg teritoriul provinciei.

Conform documentului "Viața Sfântului Gerard de Cenad" voievodul Ahtum fusese botezat, după credința grecească, în cetatea Vidinului: "ci, primind de la greci putere, ridică în zisa cetate a Mureșului (Morisena) o mănăstire întru slava fericitului Ioan Botezătorul, punând acolo un stareț și călugări greci, după rânduiala și obiceiul aceloră"². Acest document ne dezvăluie existența unui început de organizare bisericească, specifică mănăstirii. După înfrângerea lui Ahtum, călugării vor fi mutați la Maidan, unde se va construi o nouă mănăstire. Mănăstirea "Sfântul Gheorghe" de la Maidan a continuat să funcționeze ca mănăstire de rit grecesc până în secolul al XIII-lea, când trece în mâinile benedictinilor, după cum susține bizantinologul maghiar Moravcsik Gyula. Același bizantinolog susține că, înainte de invazia mongolă din 1241, numărul mănăstirilor de rit răsăritean din sudul Ungariei era de 600, dintre care au putut fi localizate 400. Cifrele date de Moravcsik sunt semnificative, deoarece ele reliefează cât de răspândită era ortodoxia între populația română și slavă care predomina partea de sud a regatului feudal maghiar³.

Mărturia din cronica latină despre călugării greci a fost discutată și adoptată în favoarea prezenței, de fapt, a unor călugări bulgari, fără a constitui însă un argument solid despre exercitarea unei jurisdicții efective a episcopiei Vidinului asupra Banatului la finele veacului al X-lea și la începutul veacului al XI-lea. Mărturiile bizantine și latine invocate mai sus despre legăturile feudalilor din Banat cu biserica bulgară se circumscriu într-un fenomen istoric mai amplu, ce a avut loc în cursul veacului al X-lea, când liturghia slavă și mai apoi limba slavă au fost adoptate pe o scară generală în lumea românească. Impunerea liturghiei slave în veacul al X-lea a fost susținută prin influența Imperiului Bulgar la nordul Dunării, pe de o parte, și în egală măsură prin existența unei aristocrații slave care a coabitat cu populația romanică și pentru care această limbă era încă limba vie. Problema structurilor bisericii răsăritene în secolele XI-XII în spațiul de care ne ocupăm nu poate fi abordată decât în contextul general al relațiilor bizantino-maghiare, când cele două state ajung să aibă o frontieră comună, iar în timpul dinastiei Comnenilor s-au înfiripat chiar proiecte de uniune dinastică între cele două state. Influența Bizanțului a fost mai intensă în regiunea sudică și sud-estică a regatului, unde populația era majoritar ortodoxă. Episcopiile de la Branicevo, Belgrad și Sirmium din vremea împăratului Vasile al II-lea au continuat să funcționeze până către mijlocul secolului al XIII-lea⁴.

Este de remarcat faptul că mulțimea de mănăstiri ortodoxe existente în timpul expansiunii maghiare pe teritoriul Banatului, (care însemna pentru acele vremuri și expansiunea catolicismului, ca un reflex al tulburătoarelor lupte dintre Bisericele creștine), au fost desființate, călugării ortodocși alungați, iar mănăstirile ocupate de diferite ordine călugărești catolice. Mănăstirile romano-catolice existente în evul mediu erau concentrate pe văile râurilor mai importante din Banat, pe lângă Mureș, Aranca, Timiș, Bega și Bârzava. În acest sens se poate enumera mănăstirea Mănăstur (de lângă Vinga), ce apare în documente cu acest nume încă de la 1285.

Mănăstirile și bisericile atestate documentar din secolele XII-XIV, aflate în apropierea comunei Vinga constituie dovada puternicei vieții spirituale și românești ce pulsa pe aceste meleaguri, toate acestea constituind străvechi monumente spirituale și de artă ale ortodoxiei românești, mărturii ale credinței strămoșești Vitregiile istorice prin care a trecut poporul român din Banat, atacurile mongole din 1241, răscoalele cumane, iar mai târziu ocupația otomană și războaiele din veacurile XV-XVIII au distrus aceste comori spirituale, cât și locașurile ce le-au adăpostit. Dar amintirea lor a rămas și, mai ales, urmările rolului pe care l-au îndeplinit în viața obștii credincioșilor de pe aceste meleaguri⁵.

Prezentăm câteva dintre mănăstirile și bisericile existente în microzona noastră de interes, așa cum apar ele în documentele vremii.

Aspectul multiconfesional al Banatului în secolele XI-XVI, reflex al situației multietnice, a imprimat o identitate regională determinantă a provinciei⁶.

Mănăstur. Toponimul sugerează existența unei mănăstiri în câmpia înaltă a Vingăi. Documentele papale din anii 1333- 1335 amintesc aici o parohie ce făcea parte din arhidiaconatul de Arad. Un document din 1451 de la Ioan de Hunedoara amintește acest toponim ce ar sugera o mănăstire dispărută. La vest de actualul amplasament al satului Mănăstur, două toponime aflate pe o zonă mai înaltă spre hotarul cu Gelu se regăsesc pe hărți din sec. al XIX-lea⁷.

Satul Firiteaz, situat la vest de Vinga, apare consemnat în anul 1256 sub forma Feyereghaz, între stăpânirile nobililor de Cenad. Preoții Dominic și Nicolaus din Alba Ecclesia, ce făcea parte din arhidiaconatul de Arad, au fost consemnați în documentele papale din anii 1333-1335. Documentele ulterioare din sec. XV-XVI, referitoare la așezare, nu aduc mărturii despre distrugerea și abandonarea bisericii de la care satul și-a luat numele. Inventarul bisericilor din eparhia Timișoarei din 1758 a consemnat la Firiteaz o biserică din bârne, acoperită cu șindrilă. Ruina identificată pe marginea vestică a acestuia, cu urme de ziduri și șanț de apărare ar putea oferi un reper pentru amplasarea bisericii din veacul al XIII-lea de la Firiteaz. Toponimia satului păstrează două nume de locuri, Dealul Cervenca și Cervenca, care au conotații sigur legate de o biserică dispărută⁸.

2 I.D. Suci, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980, p.45.*

3 I.D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977, p.44.*

4 D. Țicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, p.29*

5 I.D.Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977, p. 48.*

6 Ioan Aurel Pop, *Istoria Transilvaniei medievale: de la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazul, Cluj Napoca, 1997, p.115-130, apud D. Țicu, Geografia ecleziastică a Banatului medieval, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, p.3-4*

7 D. Țicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, p.105*

8 *Ibidem, p.164*

Mănăştur. Documentele papale au consemnat în anii 1333-1335 două aşezări Monostor în arhidiaconatul de Arad. Preotul Petru din Monostar a plătit în anul 1333 suma de 60 banali, în anul 1334 20 groşi iar în 1335 doar 6 groşi. Satul Mănăştur din Câmpia Vingăi, pe valea pârlului Slatina în secolul al XV-lea apare între moşiile din comitatul Timiş. Două toponime Mănăştur se regăsesc pe hărţi din secolul al XIX-lea, în zona dintre Gelu (Ketfel) şi Mănăştur ce pot sugera locaţia bisericii⁹.

Monyorod. Aşezare dispărută din comitatul Arad ce a avut o biserică parohială la începutul veacului al XIV-lea. Preotul din Oyonerod a fost consemnat doar în anul 1333, când a plătit 20 de banali. Satul exista în anii 1554-1579, când apărea consemnat în defterele otomane sub forma Mig' arivda. Toponimul Magyarovda, cunoscut de pe harta din 1723 în apropiere de Seceani, oferă un reper pentru localizarea parohiei în zona Seceani-Fibiş¹⁰.

Seleuş. Aşezare pustiită din apropiere de Vinga care a avut o biserică parohială consemnată în anii 1333-1335. Petru, preotul din Scelews, a plătit în anul 1333 suma de 13 banali. Satul apare în documentele din 1477 sub forma Zewles şi în cele otomane din 1554-1579 cu numele Sileus. Toponimul Selleus consemnat pe harta din 1723 oferă o poziţionare a parohiei medievale în apropiere de Vinga¹¹.

Sânămărie. Aşezarea dispărută Zenth Maria este cunoscută din documente târzii din anii 1465, 1470 şi 1487. Informaţiile din aceste documente atestă stăpânirile nobiliare succesive asupra satului. Biserica, al cărei hram a dat numele satului, a existat încă din veacul al XIV-lea. Documentele turceşti au înscris, în nahia Felnacului, un sat pustiit, între anii 1554-1579, sub numele Sinmariya. Aşezarea dispărută a fost localizată lângă Zădăreni. Engel a localizat aşezarea Sânămărie în zona Vinga¹².

Sin Binedik. Aşezare pustiită marcată în inventarele turceşti din nahia Felnac în anii 1554-1579. Numele satului oferă un reper pentru existenţa unei biserici închinată Sfântului Benedict. A fost poziţionată în teren în zona Vinga¹³.

Turighaz. Numele satului, cunoscut din documente din anii 1454 şi 1465, indică prezenţa unui monument de cult. Documentele sus amintite au consemnat atunci împreună aşezările "Monostor, Kethfylew, Thwureghaz". Satul exista la începutul perioadei otomane din Banat în anii 1554-1579. Se localizează lângă Vinga, la Mailat¹⁴.

Vinga. Aşezarea, atestată încă din anul 1231, a avut o parohie catolică despre care însă avem informaţii documentare numai din anii 1333-1335. Ştefan, preotul din Vinga, a fost consemnat în listele colecătorilor papali. Biserica a avut preot pe Mathia în anul 1403¹⁵.

La 8 martie 1403, cu prilejul unei judecăţi în congregaţia comitatului Cenad, sunt amintiţi preoţii plebani Ladislau din Seceaniul Mic, Petru de Murani, George de Firiteaz, Ioan de Seceaniul Mare şi Matia de Vinga¹⁶.

Informaţii deosebite despre biserica ortodoxă din Vinga le găsim într-o statistică sârbească din dieceza Caransebeşului şi Aradului din anul 1758, documente publicate de Dimitrie Ruvaraş în studiul său, "Timişvarska eparhija od njena postanka do 1758 god". În această statistică se face inventarul bisericilor vizitate.

Biserica ortodoxă din Vinga

"Biserica: Hramul Adormirea Maicii Domnului, din nuiel, 7 ferestre, porţi de tâmplărie, turlă acoperită cu scânduri, clopot, acoperit cu scânduri, curten îngrădită, cimitir neîngrădit.

Altarul: sf. Masă din lemn, pe o treaptă, deasupra 3 veşminte de altar, 3 sfeşnice de alamă, chivot-cutie proastă, are sf. Mir, antimis sfinţit de Nicolae Dimitrievici la 3 septembrie 1733, 3 cruci de alamă, evanghelie şi liturghier româneşti.

Proscomidia: de scândură, sfeşnic de fier, potir, discos şi linguriţă de cositor, zvezdă de argint, copie-brici prost, aier de tafta galbenă, ştergare de bumbac, clopoţel de tuci, cădelniţă de alamă.

Feloane: 3 şi stihar de bumbac; 2 patrafire; brâu de fir.

În altar: tâmplă de scândură, sus Răstignirea, 12 apostoli pe pânză, 4 icoane de pristol, 5 candelă de alamă, polileu de tuci, 5 sfeşnice de lemn, 1 de fier, iconostas de lemn, pupitru, jilţ episcopal prost şi 17 scaune, prapure de pânză albă.

Cărţi: octoih, minei de obşte, triod de post, penticostar, apostol, carte de învăţătură pe româneşte.

În pronaos: 2 icoane, cristelniţă de cărămidă.

Țărcovnic şi dascăl Radul Popovici, născut în Oltenia, plata anuală 10 fl., 6 învăţăcei.

Cinul duhovnicesc: Preotul Ioan Atanasievici, născut în Oltenia la Craiova, 35 de ani, a învăţat în Oltenia cu dascălul Ioan, s-a însurat la 21 de ani, are 3 băieţi, l-a hirotonisit şi preotit Gheorghe Popovici la 3 mai 1748, ştie sf. Taine, are 4 cărţi.

A dat sidoxie 12 fl.36 cr.

Sama bisericii: S-au găsit în cutia mileleor 7 fl. S-au pus ca epitropi popa Ioancu Radul Popovici¹⁷.

O veche însemnare despre biserica din Vinga o întâlnim într-un document din 1767 privind aspecte ale vieţii bisericeşti din Banat, mai precis spus o conscripţie a parohiilor din dieceza Timişoara şi a Lipovei datând din 11 iunie 1767. Documentul face parte din evidenţele cerute de Curtea Vienei celor două eparhii bănăţene, a Timişoarei şi Caransebeşului pentru ai servi de informare şi control, fiind semnat de episcopul Timişoarei şi Lipovei, Vicenţiu Ioanovici Vidak.

9 Ibidem, p.191

10 Ibidem, p.192

11 Ibidem, p.217

12 Ibidem, p.221

13 Ibidem, p.222

14 Ibidem, p.228

15 Ibidem, p.235

16 I. Haţegan, L. Boldea, D. Ţicu, *Cronologia Banatului. Banatul între 934-1552, Editura Banatul, Timişoara, 2007, p.153.*

17 I.D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului, Timiş, oara, 1980, p.276*

Conscripția la care ne referim, redactată în limba latină, înglobează parohiile din eparhia Timișoarei orânduite pe districte, cu parohia și numele preoților care o păstoresc, cu localitatea și provincia în care s-au născut. Împărțirea administrativă se încadrează în organizarea de stat austriacă până la 1779, când sinodul de la Sremski Karlovci stabilește principiile fundamentale ale organizării Bisericii Ortodoxe din Ungaria cunoscut sub forma acceptată de habsburgi sub numele de "Rescript declaratoriu"¹⁸. Conscripția nu indică naționalitatea preoților, iar numele de familie, cu neînsemnate excepții erau schimbate la hirotonire după obiceiul vremii, adăugându-se la numele de botez al tatălui sau la funcția de preot, dacă acesta o avea, caracteristicul "vici", ce acoperă originea etnică. Referitor la comuna Vinga, observăm că în anul 1767, exista biserică fără să știm amănunte despre ea, slujind aici un preot, Simion Ioanovici născut la Baia Nouă și făcea parte din districtul Timișoara¹⁹.

În statistica parohiilor și preoților din eparhia Timișoarei din anul 1776, parohia Vinga nu mai apare, iar preotul Simion Ioanovici îl găsim slujind la parohia Mănăstur²⁰.

Icoanele pictate în biserica veche au fost opera pictorului Nedelcu Popovici executate în anul 1743. În Colecția de artă bisericească de la Mănăstirea Arad-Gai se păstrează 4 icoane (Deisis, Maica Domnului pe tron între Arhanghelei, Adormirea Maicii Domnului și Sf. Ioan Botezătorul) de la această biserică, toate pictate de Nedelcu Popovici. Unii istorici afirmă că o biserică de lemn din Vinga ar fi fost mutată la parohia Comloșul Mare (Borovszky Samu). Afirmatia este puțin verosimilă, deoarece la Comloșul Mare, în 1758 exista o veche biserică din cărămidă pe locul căreia a fost construită o biserică din cărămidă în anul 1794. La Vinga, în anul 1791 a fost construită o biserică din piatră, cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", renovată în anul 1840.

La 27 iulie 1839 arhimandritul Platon Atanașcovici cere credincioșilor din eparhia Timișoarei să contribuie la construirea unei biserici noi la Vinga, deoarece "biserica lor cea bătrână întru atâta s-a slăbit, cât în toată clipita să așteaptă să cază și într-însa fără de mare primejdie mai mult nu să poate săvârși". Și, totuși nu a fost construită o altă biserică, ci a fost renovată cea veche, care în anul 1925 a fost demolată, în locul ei, în 1925-1926 a fost construită actuala biserică de cărămidă cu hramul celei vechi. Sfințirea ei a avut loc în 14 noiembrie 1926 și a fost săvârșită de către episcopul Grigorie Comșa al Aradului²¹.

Preoți: Gheorghe Popovici (1748, 1755); Ioan Atanaseievici (1758, 1767); Ioan Teodorescu; Ioan Evuțian; Petru Cimponeriu (1889-1916); Nicolae Mihulin; Dr. Patrichie Țiucra (1917-1926)²².

Prin concluzul nr. 64 al Sinodului Eparhial arădean din 1913, se decide împărțirea protopopiatului Timișoara în două, unul cu sediul la Timișoara, al doilea cu sediul la Vinga. Noul protopopiat înființat va cuprinde următoarele comune bisericești: Bărateaz, Bencecu Român, Bodroglu Nou, Bodroglu Vechi, Calacea, Chinez, Felnac, Hodoni, Jadani, Mănăstur, Murani (cu filia Pișchia), Seceani, Secusigiu (cu filia Munar), Vinga (cu filia Dreispițz) și Sânicolaul Mic, ultima din Protopopiatul Lipova²³.

Protopopii de la Vinga: Ion Oprea (1913-1919). Era protopop în Timișoara și administrator al protopopiatului Vinga până la alegerea titularului.

Dr. Patriciu Țiucra (1919-1924). S-a născut la 31 martie 1884 în Vașcău, a absolvit liceul în Beiuș și studiile teologice la Arad. În 1909 a absolvit Academia de drept. În 1910 s-a căsătorit cu fiica preotului Monția din Șiria, iar la 19 iunie a fost hirotonit pentru parohia Semlac. La 4/17 noiembrie 1917 a fost promovat doctor în științe juridice la Universitatea din Cluj. După numai doi ani, la 30 iunie/13 iulie 1919 este ales protopop la Vinga. A organizat protopopiatul, a supravegheat construirea de noi biserici și case parohiale, între care și cea de la Vinga. În anul 1924 a fost transferat pe postul de protopop al Timișoarei. A urcat toate treptele ierarhice pe care le poate deține un preot de mir. Activitate sa s-a concretizat în special prin strădanile depuse pentru ridicare frumoasei biserici din Vinga, dar mai ales a măreței Catedrale mitropolitane din Timișoara. În anul 1962 a trecut la cele veșnice²⁴.

La 14 noiembrie 1926, când a fost sfințită actuala biserică, în locul lui a fost numit protopop Sava Traian Seculin. Acesta a slujit la Vinga până la 27 decembrie 1937, când a fost numit consilier la episcopia din Arad. I-a urmat Alexandru Bocșianu, protopop până în anul 1950, apoi paroh până la 1 februarie 1967. În locul rămas vacant a fost numit paroh pr. Viorel D. Sasu, care slujește până la 31 noiembrie 1974, când se transferă la Arad. Locul lui este luat de pr. Liviu Suciu, care slujește și astăzi la Vinga.

Actuala biserică este construită între anii 1925-1926, în stil neobizantin, cu ajutorul statului, al parohiilor care aparțineau de protopopiatul din Vinga și al enoriașilor locali. Un aport deosebit la construcția bisericii l-a avut și populația bulgară catolică din Vinga, căci trecuse prin probleme asemănătoare la construcția bisericii catolice; atunci, la îndemnul primăriei Vinga, fuseseră mobilizați și locuitori de alte confesiuni. În semn de mulțumire pentru ajutorul oferit, comunitatea bisericească română ortodoxă a decis ca, în semn de respect, cei mai de vază bulgari să ocupe primele scaune în strana bisericii din partea stângă, pe toată durata vieții lor. În perete au fost încastrate plăci albe de marmură, cu numele celor care au beneficiat de acest privilegiu.

Biserica se află la aproximativ 200 de metri de locul fostei biserici din zidărie, spre centrul comunei. Ea este construită din piatră, oțel, beton și cărămidă, este acoperită în întregime cu tablă zincată, are o lungime de 23,65 metri la

18 Prot. IB. Mureșianu, *Un document din 1767 privind aspecte ale vieții bisericești din Banat, în „Mitropolia Banatului”, Timișoara, 1976, nr.5-8, p.522*

19 I D Suciu – Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului, p. 304*

20 Ibidem, p. 369

21 Pr. Dr. Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități. (1706-1918), Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p.681*

22 Ibidem, p.681

23 Ibidem, p.681

24 Ibidem, p.681



Nedelcu Popovici. Deisis (1743)



Nedelcu Popovici. Maica Domnului pe tron \ntre arhangheli (1743)



Nedelcu Popovici. Sf. Ioan Botezătorul (1743)



Nedelcu Popovici. Adormirea Maicii domnului (1743)

care se adaugă pridvorul de 2,10 metri, o lățime de 14,05 metri și o înălțime de 30,80 de metri. Biserica are două turnuri cu clopotniță, o cupolă, două balcoane laterale și un spate pentru cor. A fost târnosită la 14 noiembrie 1926 iar actul de sfințire consemnează următoarele: “Ziditu-s-a această sfântă biserică întru mărirea Adormirii Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, în anul mântuirii 1925-1926, sub păstoria P.S. Episcop Dr. Grigorie Gh. Comșa al Diecezei Aradului, pe timpul protopopului tractului Vinga Dr. Patrachie Țiucra și a viitorului protopop de Vinga, Sava Traian Seculin. Pretor al plășii Vinga – Pavel Manta, notar al comunei Vinga – Iosif Baba, epitropi ai bisericii – Dimitrie Stoian și Isaia Ardelean, cantor bisericesc – Ioan Ștefanovici”.

Actuala biserică ortodoxă s-a zidit conform planului întocmit de István Toth – inspector tehnic al municipiului Timișoara, de către constructorii arhitecți Constantin Purcariu și Konrad Richter din Lugoj, iar zugrăvelile au fost executate de profesorul-pictor Iulian Toader din Arad. Lucrările de sculptură s-au executat de către Păun Felix Dumitrescu din Craiova, iar cele de aurire de către Eugen Spang din Timișoara. Pictura originală în frescă a întregii biserici a fost renovată de curând, iar sculptura întregului mobilier are o deosebită valoare artistică. Iconostasul, două sfeșnice și un frumos policandru cu 24 de lumini sunt aurite, iar celelalte obiecte sunt sculptate în lemn de stejar, toate aflându-se într-o stare bună. Obiecte vechi de cult, cu valoare istorică și artistică, sunt antimisul din pânză neagră și două potire din argint nedatate. Celelalte obiecte vechi de cult, precum și cărțile vechi, au fost predate Episcopiei Ortodoxe Române Arad.

În Vinga a existat și o bisericuță greco-catolică, amenajată într-un fost grajd al grofului Gyürky László, în apropierea fostului sediu al preturii. Acest grof a fost foarte bogat, a avut un castel și era ginerele lui Kralitz Adalbert, fost consilier ministerial. Soția lui, Garofița, era o femeie cultă, cunoscută prin bunătatea cu care ajuta săracii. Iubea muzica, în saloanele castelului a învățat mulți copii și tineri pianul și vioara. I-a încurajat pe tineri să înființeze fanfara și de atunci trompeta a câștigat un loc binemeritat între instrumentele muzicale din Vinga. Conform Decretului nr. 358 din decembrie 1948, ritul greco-catolic a fost interzis, bisericile au fost închise și multe au fost demolate iar preoții au fost izgoniți. Mulți au murit în închisorile comuniste, s-au salvat doar cei care au trecut la ortodoxism. Castelul și domeniul grofului au fost luate de comuniști, groful a ajuns cerșetor și a murit într-o mare sărăcie, uitat de localnicii din Vinga.

Biserica catolica din Vinga

Locuitorii localității Vinga sunt în bună parte de origine bulgară, veniți din țara de baștină, datorită vieții grele din perioada dominației otomane.

Aceștia, aflați în intimitatea unei mănăstiri franciscane din Ciprovți s-au răscolit în 1688 împotriva cotropitorului nemilos, dar fără sorți de izbândă. Dorința lor, animată de setea de libertate, a fost înăbușită în sânge. Supraviețuitorii s-au vazut constrânși să emigreze, la început, peste Dunăre la Craiova și în împrejurimi. Apoi, în scopul unei adăpostiri mai sigure, traversează Carpații oprindu-se la Deva și în Vințul de Jos iar în final, după un pelerinaj istovitor de 53 de ani, coboară în câmpia Banatului, stabilindu-se la Vinga, pe atunci depopulată, în toamna anului 1741, în număr de cca. 125 familii.

Vinga, populată odinioară de o puternică comunitate de bulgari refugiați aici în anii 1737-1741, după un secol și jumătate avea cca. 5000 de bulgari, iar biserica și mănăstirea ridicată de ei în 1749 a devenit neîncăpătoare. În anul 1880, la o adunare obștească, se propune și se aprobă ridicarea unei noi biserici mai mari și mai încăpătoare.

Se accepta proiectul, în stil neogotic, al arhitectului Reiter Eduard din Viena. Încep pregătirile și se aduna

Capela greco-catolică (în mijloc în fundal) – cca. 1940



fondurile necesare, din contribuția lor benevolă, timp de zece ani, contribuind la pregătirea materialului necesar construcției. Prelucurează cărămida manual, cca. 3.000.000 bucăți, arzând-o în cuptoare aflate la marginea localității. La 30 Iunie 1890, se deschid lucrările, conduși de ing. Antony Toma și Hostalek Carol, prin depunerea pietrei de temelie în fundația turnului drept, la 6 m adancime. Toată suflarea participă la această lucrare. Însuflețiți și foarte harnici, zilnic trudes cca. 15-45 meseriași și 50-150 credincioși voluntari.

La 14 August 1891 crucile deja strălucesc în vârful turnurilor iar clădirea este acoperită. După alte zece luni, lucrarea este finalizată. Cu o bucurie și satisfacție nemărginită, la 12 Iulie 1892 participă cu toții la sfințirea și inaugurarea noii biserici, oficiată de episcopul Dessewffy Alexandru.

Clădirea are formatul unei cruci duble, având următoarele dimensiuni: – înălțimea turnurilor de 65 m, înălțimea clădiri 36 m, lungimea 63 m, lățimea 25 m.

Interiorul este dotat cu nouă altare, împodobite cu 43 statui din lemn. Toate acestea sunt executate de societatea sculptorului tirolez Rungaldier Iosif. Manopera este suportată pentru: altarul principal "Sf. Treime", altarul "Sf. Cruci" și "Sf. Iosif" de administrația primăriei locale, altarul "Maica Domnului" de Rankov Francisc, altarul "Sf. Petru" de Augustinov Petru, altarul "Sf. Anton" de Cokanj Anton, altarul "Sf. Mihai" de Necov Bonaventura.

Altarele "Inima lui Isus" și "Maica Indurerată" de Guran Nicolaie.

Cele două candelabre din lemn sunt donate de sculptorul Rungaldier Iosif.

Baptisteriul (din marmură și lemn) l-a donat episcopul Dessewffy Alexandru.

Băncile, din lemn de esență tare, 52 bucăți, sunt lucrate și aduse din Seghedin. Tâmplăria celor 4 confesionale și 22 uși (7 exterioare și 15 interioare) au fost lucrate în Vinga de Eckel Francisc.

Geamurile și vitraliile sunt confecționate de Kriszter Janos din Budapesta.

În turnul din dreapta se instalează trei clopote din fosta biserică și două aduse din Timișoara, dar în timpul primului război mondial 4 au fost cedate pentru interes militar. Au ramas doar cu primul lor clopot, având greutatea 330 kg. De asemenea și credincioșii Bartulov Dumitru și Smok Nicolaie donează bani pentru două clopote mai mici, respectiv 236 kg și 102 kg. Orga (pneumatică) cu 32 de registre, este opera lui Wegestein Lipot, montată în 1914. În 1919 o furtună dezlănțuită smulge partea superioară a turnului stâng. Din motive de siguranță se demontează și vârful turnului drept, iar în 1929 ambele sunt refăcute, dar cu 3 metri mai scurte. Biserica este retencuită integral pe exterior și stropită cu un colorant asemănător cimentului. În anul următor se mai efectuează o reparație generală exterioară și se schimbă plăcile din eternit de pe acoperiș. În 1967 este reparată și în interior, apoi și în 1988 - 1989. Toate acestea au fost efectuate prin contribuții, în condiții nu chiar prielnice, mai ales în ultimele decenii, cand au fost deseori dezavantajați administrativ, însă suflătește impulsionați prin simbolul adevărurilor veșnice, sintetizate în fraza dictonului grefat pe bolta acestui impunător lăcaș spiritual, Biserica Romano-Catolică "Sfânta Treime" din Vinga:

AD MAIOREM DEI GLORIAM

adică:

TOTUL SPRE MAI MAREA CINSTA A LUI DUMNEZEU.

Odată cu sărbătorirea a 100 ani de la inaugurare, Biserica Romano - Catolică din Vinga este declarată monument istoric. Ceea ce atrage la acest monument istoric este acuratețea arhitecturii în stil neogotic, cât și interiorul care este dotat cu 9 altare și 43 statui din lemn.

În stînga altarului se află însemnul privilegiilor acordate comunei de către Maria Tereza pe care scrie "Sigillum civitas privilegiatae Theresiopolensis"²⁵.

CAPITOLUL IV. ISTORICUL ȘCOLII.

Premergător învățământului organizat, a activat în vechime, anonimul învățământ, destul de bogat și eficace, al vetrei părințești și sătești, învățământul folcloric, tradițional-popular, ca și cel modest al stranei pentru câțiva copii mai răsăriți din fiecare sat, scopul formării omului de omenie fiind astfel pe deplin realizat.

Ceata știutorilor de carte din vechime și până la organizarea învățământului școlar a fost aceea care a păstrat conștiința de neam, credința ortodoxă și cântarea bisericească.

Din vremurile bătrâne existau, la mănăstirile ortodoxe din Banat școli, în care învățătorii călugări veniți din Țările Române învățau pe tinerii care se pregăteau pentru chemarea preoțească sau dascălească. În aceea perioadă, de obicei preoții erau și dascăli: ei învățau pe copii din ceaslov, atât cât știau și ei și cât era necesar să iasă din ei cantori, psalți și, mai târziu preoți sau dascăli. La început sala de clasă era chiar tinda biserici, aici preotul-dascăl învăța pe copii rugăciunile, cetania cârților bisericești, cântarea psaltirei, rânduiala bisericească și ceva socoată.

Informații concludente despre activitatea școlară găsim mai ales în conșcripțiile bisericești. În statistica eparhiei Caransebeșului și Aradului din anul 1758, prezentată ceva mai sus este amintit și "Țărcovnic" și dascăl Radul Popovici, născut în Oltenia, plata anuală 10 fl., 6 învățăcei". Aici avem un calup de informații, dascălul era plătit anual cu 10 florini pentru cei șase elevi, ceea ce prefigurează un început de școală organizată înainte de marile inițiative școlare ale împărătesei Maria Terezia.

Procesul de organizare a învățământului pe noi baze a început la jumătatea secolului al XVIII-lea în întreg Imperiul habsburgic și a durat până în primul deceniu al secolului al XIX-lea, când în general acest proces destul de anevoios a fost încheiat, ajungându-se ca în fiecare localitate bănățeană să existe o școală organizată și un învățător¹.

Dezvoltarea învățământului a primit un cadru legislativ prin elaborarea regulamentului "Regulae directivae pentru îmbunătățirea învățământului din școlile elementare sau triviale românești și sârbești neunite", aprobat de împărăteasa Maria Tereza la 24 mai 1774. În acest act normativ se găsesc: reguli privitoare la pregătirea învățătorilor; materiile de învățământ (citirea, scrierea, religia); se dispune traducerea unor cărți și manuale; se recomandă studierea unor materii practice suplimentare (albinărit, creșterea vitelor); reguli privitoare la clădirile școlare, frecventarea școli, constituirea fondului școlar și controlul școlilor².

În noua concepție a despotismului luminat aplicată în timpul lui Iosif al II-lea, pornind de la filosofia iluministă, statul trebuia să-și manifeste prezența în toate sectoarele vieții economico-sociale. Conform noii concepții, statul subordonează biserica, încercând în același timp să pună în slujba sa și educația, care devine în aceea perioadă o problemă de politică internă. Învățământul, bisericesc și laic, este supus și el interesului statului, în general preconizându-se un învățământ de stat. Prin "Raio educationis" (Organizarea educației), apărut în 1777 și care constituie regulamentul școlar, se pune accentul pe învățământul elementar, școala trebuind să crească înainte de toate buni producători, deci buni contribuabili, buni soldați, buni cetățeni, fără deosebire de neam și confesiune³.

Un rol important îl aveau învățătorii care totodată erau și cantori. În cadrul școlilor au fost tipărite manuale, ziare și chiar calendare. Din Vinga provin cei mai mulți intelectuali; aici a activat și învățătorul Joseph Rill, german de naționalitate. El a redactat și publicat la rugămintea episcopului Bonaz cartea "Balgarskotu provopisnji" (Ortografia limbii bulgare) în anul 1866 la Budapesta. Era vorba bineînțeles de bulgara pavlichiană, primul dialect bulgar fixat în scris, care ne ajută la cunoașterea limbii bulgare din sec. al XVII-lea. Pavlichienii nu au cunoscut influența slavonei din Biserica Ortodoxă Bulgară, nici a limbii ruse, de aici importanța dialectului lor. Sigur limba lor a cunoscut influențe. Întâi din croată, mulți din primii învățători și preoți fiind croați. Dar mai există influențe turcești, grecești, germane, maghiare și românești⁴.

Se presupune că a existat o școală organizată la Vinga încă la începutul secolului al XIX-lea. Primele documente de care dispunem sunt de o dată mai recentă. Catalogul școlii de stat confirmă că în anul școlar 1881/1882 au fost înscriși la această școală un număr de 313 elevi. Numărul copiilor de vârstă școlară după datele anilor școlari 1891/1891-92 fiind între 480/500 pare-se că a fost și în anul 1880/1881 mai mare dar ei nu au fost cuprinși. Catalogul anului școlar 1881/1882 arată că din cei 313 elevi, 62 n-au putut fi clasificați din cauza absențelor. Tot acest act arată că, dacă în clasele I-IV au fost înscriși 260 de elevi, în clasa a V-a și a VI-a au fost cuprinși doar 53 elevi din care 14 au fost declarați repetenți din cauza absențelor. Până în anul 1921 au existat doar 6 clase. Rezultă că în acești ani, din numărul total al copiilor, doar 15% terminau 6 clase. Restul rămâneau cu 1-2 sau nici o clasă. Elocventă este în această privință și situația anilor 1894, când din cei 439 elevi în clasa a V-a erau doar 32, iar în a VI-a 17. În anul școlar 1895, din 441 elevi totalizând numărul elevilor claselor I-VI, doar 9 elevi au fost în clasa a VI-a. Menționăm faptul că până la începutul primului război mondial școala a fost încadrată cu 6 învățători, limba de predare fiind limba maghiară, care era pe aceea vreme limba statului. Comuna dispunea de 2 școli, una în suburbii având 2 cadre care au condus clasele I și II din această parte a comunei și școala de la centru, cu patru cadre. În general, pentru un cadru reveneau 70-80 elevi, predarea făcându-se simultan. În timpul primului război mondial numărul cadrelor didactice scade la 3. În această perioadă cursurile se desfășurau în 2 clădiri: una în suburbii având 5 săli de clasă și o clădire la centru, având 6 clase. Școala a fost dotată destul de sărăcăcios, lucru care reiese din procesele verbale ale vremii, unde, deși timid sunt consemnate greutățile cu care au fost nevoite să lupte cadrele didactice.

După primul război mondial în dotarea școlii se simte o îmbunătățire față de perioada precedentă. În această perioadă crește și numărul elevilor. În anul școlar 1920-1921 în comună au existat 582 de elevi înscriși în clasele I-VI. Numărul cadrelor didactice fiind următorul: la școala de la capăt au predat 3 cadre didactice, iar la școala din centru 4 cadre. În urma reducerii numărului de elevi s-a redus și numărul cadrelor didactice. În anul școlar 1937-1938 numărul elevilor a scăzut la 387. O situație foarte proastă a fost și în privința frecvenței. În procesul verbal din 4 mai 1938 inspectorul școlar care a inspectat școala consemnează printre altele faptul că în clasa a V-a din 48 de elevi au fost prezenți doar 34, iar în clasa a VI-VII din cei 74 de elevi înscriși frecventează cursurile doar 34 de elevi reprezentând doar 48% din elevii înscriși. Pe lângă elevii înscriși încă au mai fost 7 elevi care n-au fost cuprinși. Aceasta a crescut și mai mult numărul elevilor neșcolarizați. În timpul celui de al doilea război mondial prin plecarea cadrelor pe front învățământul se dezorganizează. În anii școlari 1942/1943, 1943/1944 pe unui profesor reveneau 130-140 elevi. După eliberare școala va suferi adânci transformări. Primii ani sunt caracterizați prin greutățile enorme prin care trece toată economia țării dezorganizată și ruinată. Încet, încet se înfiripă noua viață reușindu-se să se asigure condițiile materiale minime necesare deschiderii noului an școlar 1945/1946. La 1 septembrie 1945 ia ființă gimnaziul, care an de an se mărește cu câte o clasă. În anul 1948 gimnaziul avea trei clase în care au fost 85 de elevi. Cu ocazia reformei învățământului gimnaziul se desființează și cadrele didactice în număr de 7 vor trece la școala elementară de 7 ani.

În 1945 ia ființă și o școală de 7 ani cu limba de predare maghiară, iar în 1948/1949 o școală cu limba de predare bulgară.

În anul 1948 au existat 592 elevi, dintre care 167 au fost înscriși la școala nr. 2 cu limbă de predare maghiară. La

1 V. Torcovnicu, *Contribuți la istoria învățământului din Banat, București, 1970, p.56*

2 I.D. Suciu, R. Constantinescu, *Documentele Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980, p.360*

3 I.D. Suciu, R. Constantinescu, *Documentele Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980, p.362*

4 <http://hymnology.ro/arhiva/lucrari/2002/Rafaela.php> (21 03 2010)

această dată în comună au existat 13 cadre didactice. Datorită faptului că populația de limbă bulgară a cerut abrogarea legi care nu permitea naționalităților conlocuitoare de a-și înscrie copii la alte școli, în anul 1954 prin aprobarea cererii părinților, școala s-a dizolvat prin trecerea în masă a copiilor la școala elementară nr. 1 cu limbă de predare română. Părinții au cerut acest lucru datorită faptului că populația comunei vorbește un dialect cu totul aparte de limba literară, limba literară ne fiind înțeleasă. Elevii care terminau nu cunoșteau limba statului și aveau foarte mari greutăți în viață. Profesorii și învățătorii trimiși de statul bulgar s-au reîntors în Bulgaria.

În anul școlar 1957/1958 la cele două școli au existat 25 cadre didactice. La școala elementară nr. 12 cu limbă de predare română în clasele I-IV au fost înscriși 162 elevi, având șase posturi de învățători. În cele 5 clase ale ciclului II au fost înscriși 115 elevi. La ciclul II au predat 10 cadre didactice, dintre care 6 au fost absolvenți ai învățământului superior. La școala de 7 ani nr. 2 cu limbă de predare maghiară la ciclul I au fost 4 posturi de învățători și un număr de 71 elevi. La ciclul II au predat 6 cadre didactice dintre care 2 absolvenți ai învățământului superior. În cele patru clase ale suburbiului au fost înscriși 119 elevi. În acest an școlar, din cei 445 elevi înscriși din cauza absențelor au fost declarați la sfârșitul anului repetenți doar 12 elevi. Aceștia proveneau din familii dezorganizate, familii de țigani seminomazi.



Datorită scăderii natalității, scade și numărul elevilor, astfel că școala de 7 ani nr. 2 cu limba de predare maghiară a funcționat subnormativ. În anul 1959, în urma hotărârii autorităților școlare de pe raza unei comune indiferent de limba de predare s-au unificat. Din lipsă de elevi, în anul 1963 s-a desființat clasa V-a de la secția maghiară, iar în următorii ani s-au desființat și celelalte clase din același motiv.

La 15 septembrie 1961 s-a înființat la Vinga un liceu cu un singur rând de clase. Înființarea acestui liceu a făcut necesară investirea unor sume însemnate din partea statului pentru asigurarea bazei materiale, astfel în luna decembrie au fost date în folosință un număr de 5 săli de clasă și 2 laboratoare, construcții realizate din contribuția voluntară a cetățenilor într-un timp record de cinci luni. Prin reamenajări și reparații capitale aspectul celor cinci clădiri aparținând liceului s-au schimbat mult. Pe lângă școală funcționa și un internat încă din anul 1948, numărul elevilor interni crescând concomitent cu creșterea numărului de clase de liceu.

Începând cu 10 ianuarie 1967 prin decizia Sfatului popular al regiunii Banat, secția de învățământ, școala generală cu clasele I-IV din comuna Vinga se comasează cu liceul din localitate⁵.

Astăzi liceul și cele două școli genrale au un număr de 535 elevi îndrumați de 25 profesori și 11 învățători.

5 Arhiva primăriei Vinga, manuscris, f.a., pag. 26-30





*S*TEME, *S*IGILII, *H*ĂRȚI



Sigiliul orașului privilegiat Vinga – 1744



Sigiliul plasei Vinga – 1871

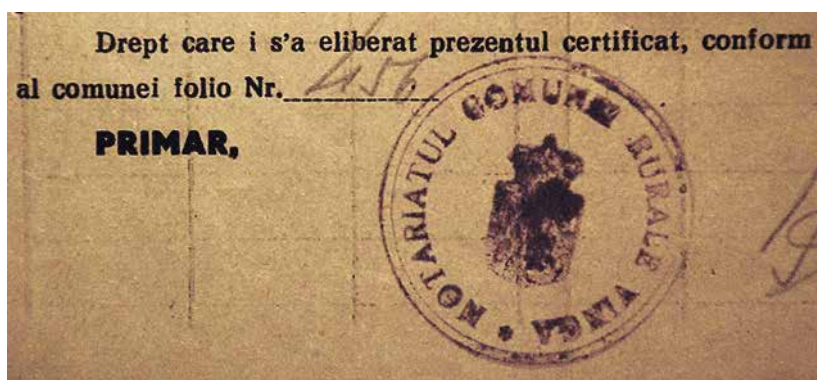


Ștampila orașului Vinga – 1900



Ștampila comunei Vinga – 1925

Ștampila notariatului Vinga – 1940





Sigilul mănăstirii franciscane Vinga



Ștampile ale parohiei romano-catolice Vinga



Ștampila Cocorul
1928



Ștampila Băncii Populare
1935



Ștampila de traducător
autorizat Leopold Kosilkov 1893



Ștampila Farmaciei
1900



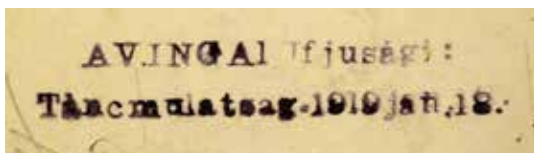
Timbrul Casei de Păstrare
1900



Ștampila avocatului Traian Șincai
1911

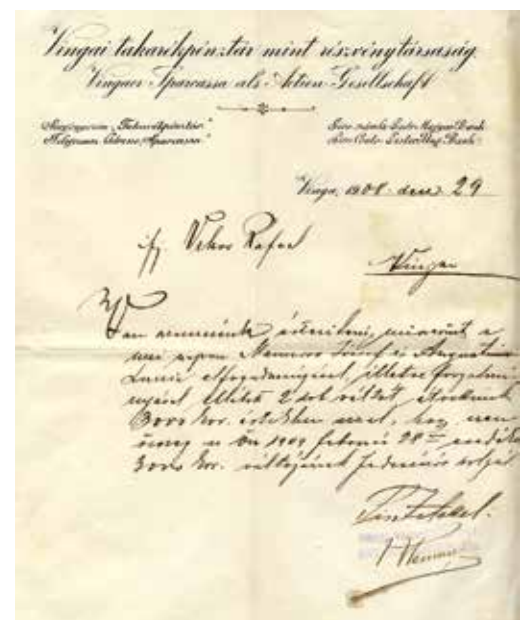


Act emis de Casa de Păstrare 1908



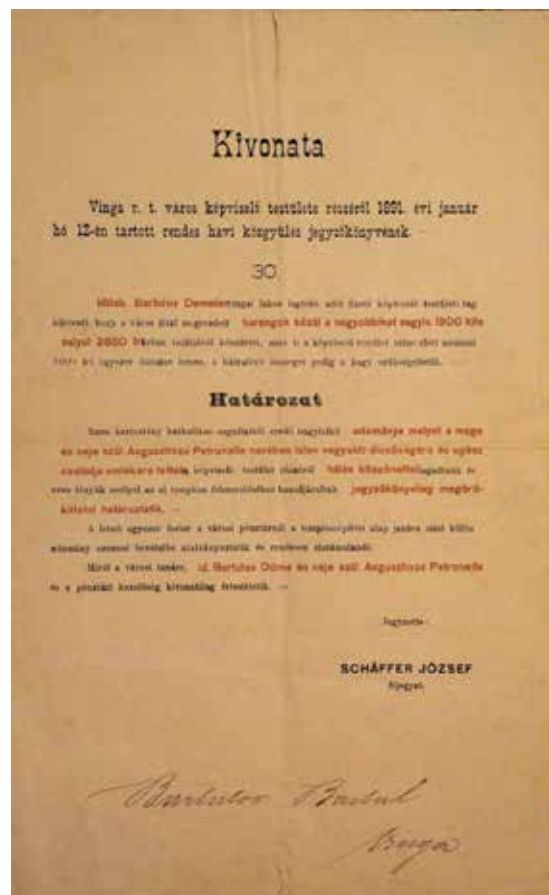
Ștampila Organizației de tineret 1919

Acțiune de 400 de coroane a Casei de Păstrare





Act de identitate al unui vingan \n Argentina 1923

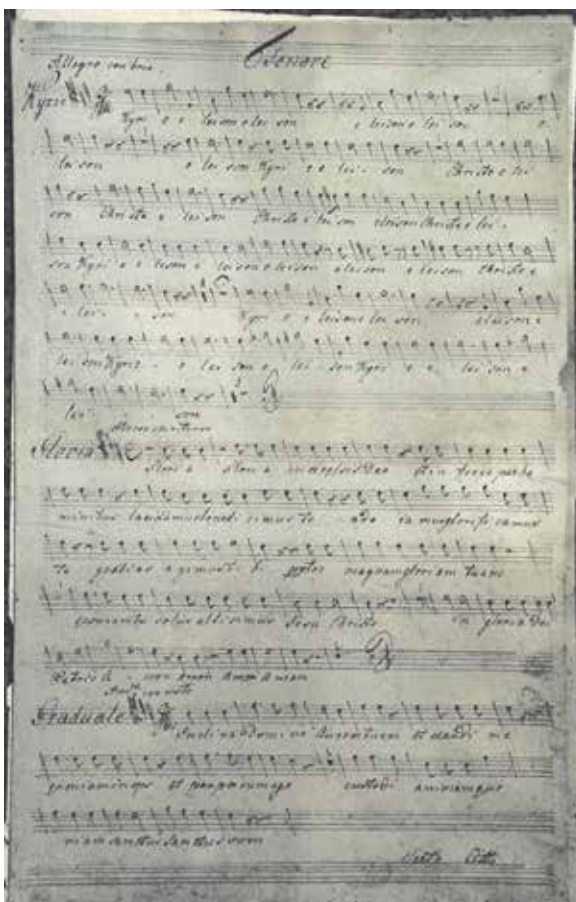
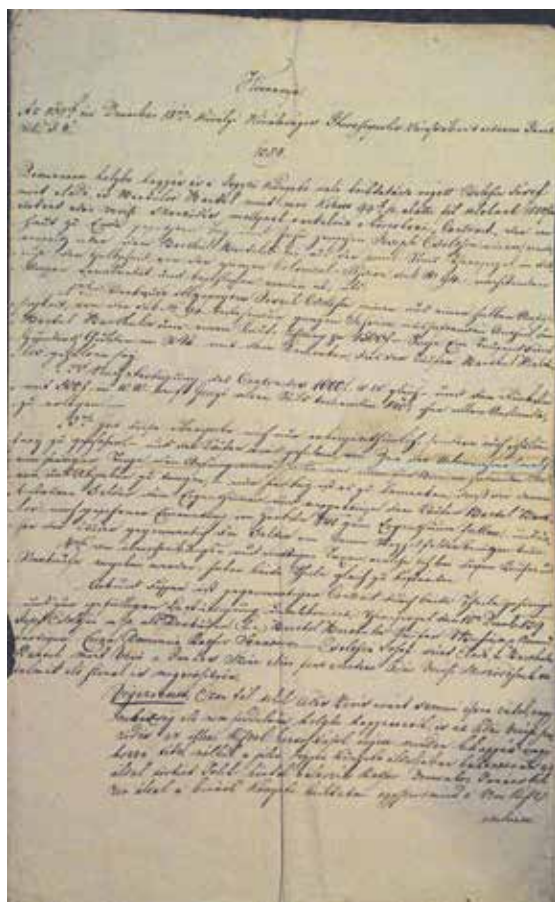


Act de donație a lui Bortulov Demeter pentru clopotul cel mare (1900 kg) al bisericii 1891



Plic expedit din Theresiopolis (Vinga) 1835

Act din 1839

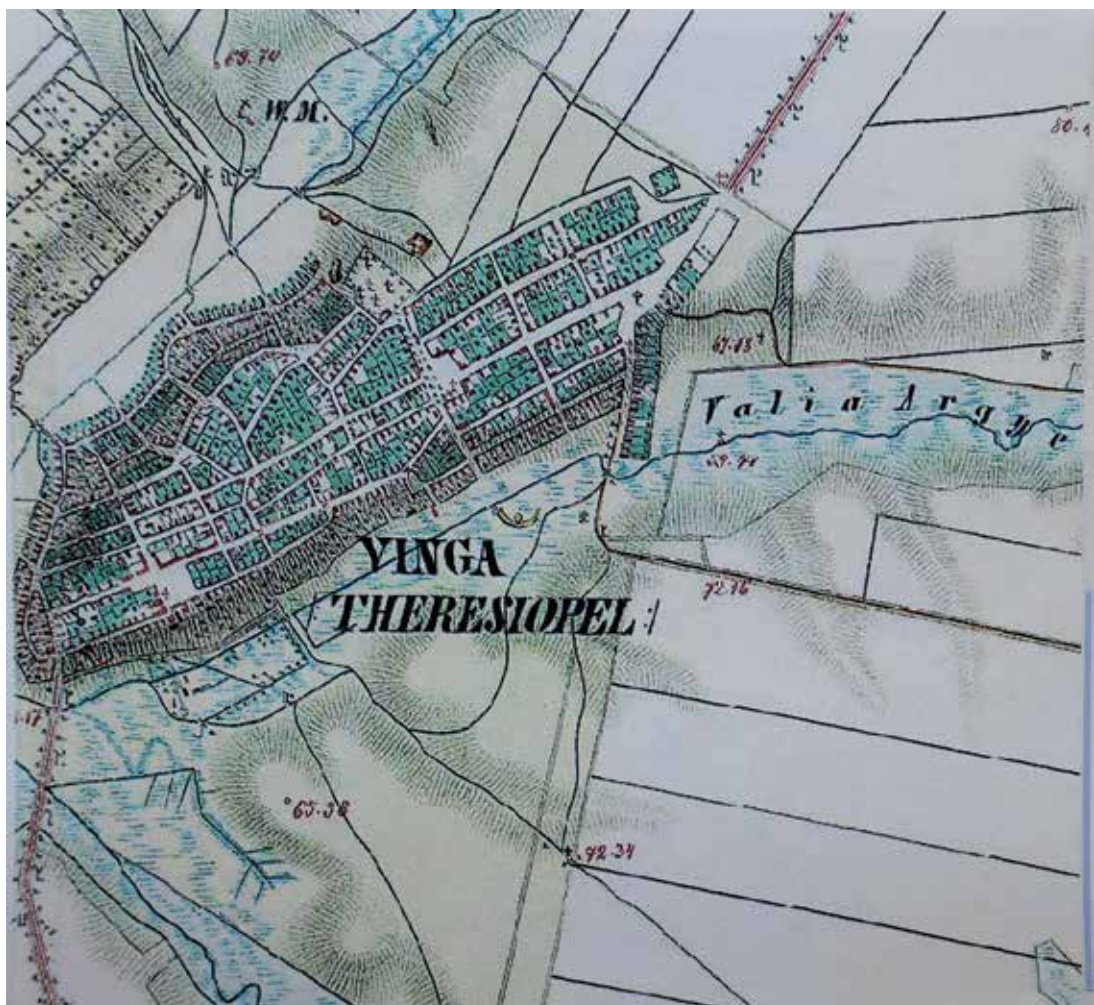


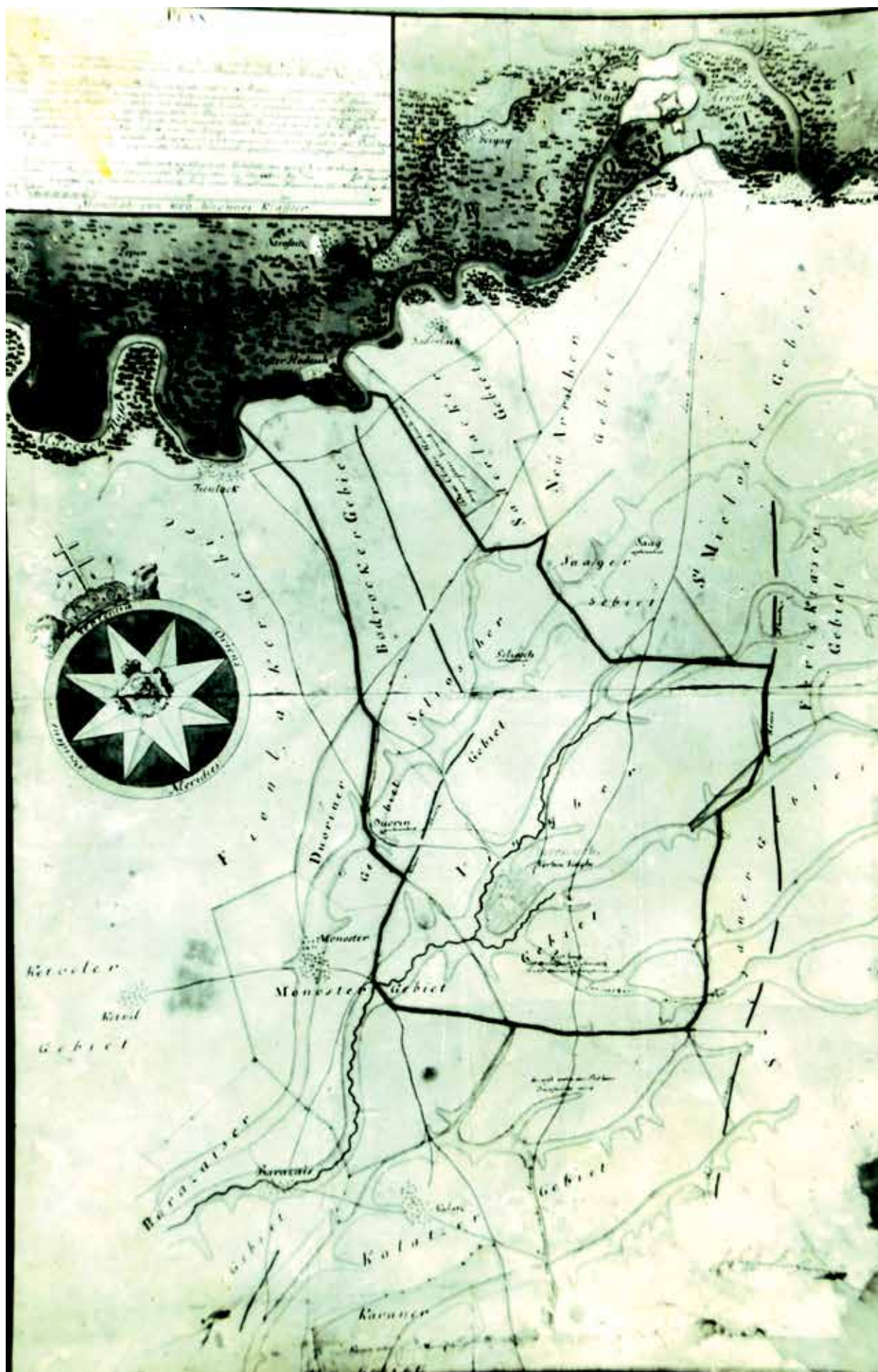
Partitură muzicală de la mănăstirea franciscană 1842



Harta istorică a Ungariei 1490

Ridicarea Iosefină 1770



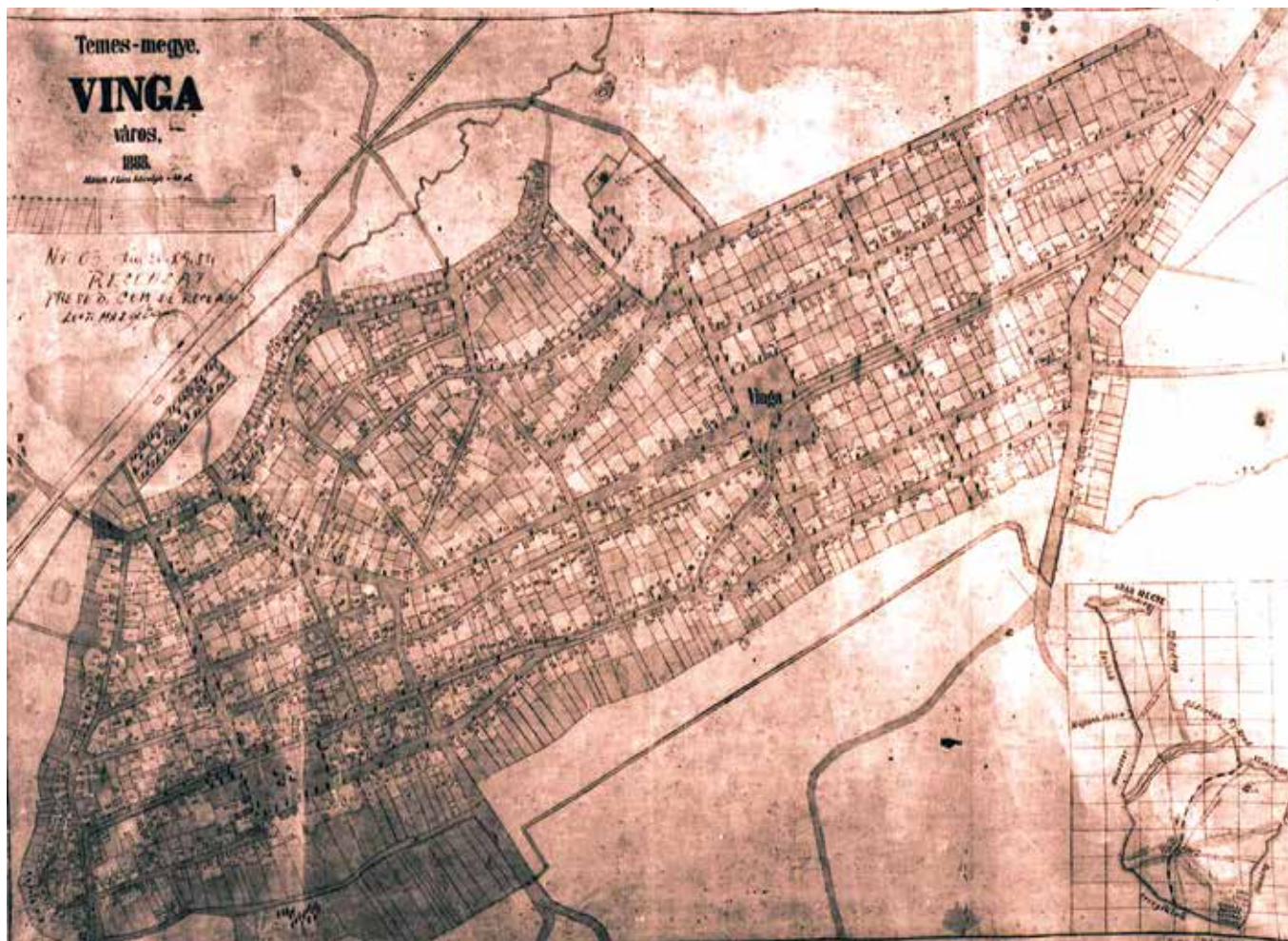


Harta cu Hotarul Vinetiei 1744



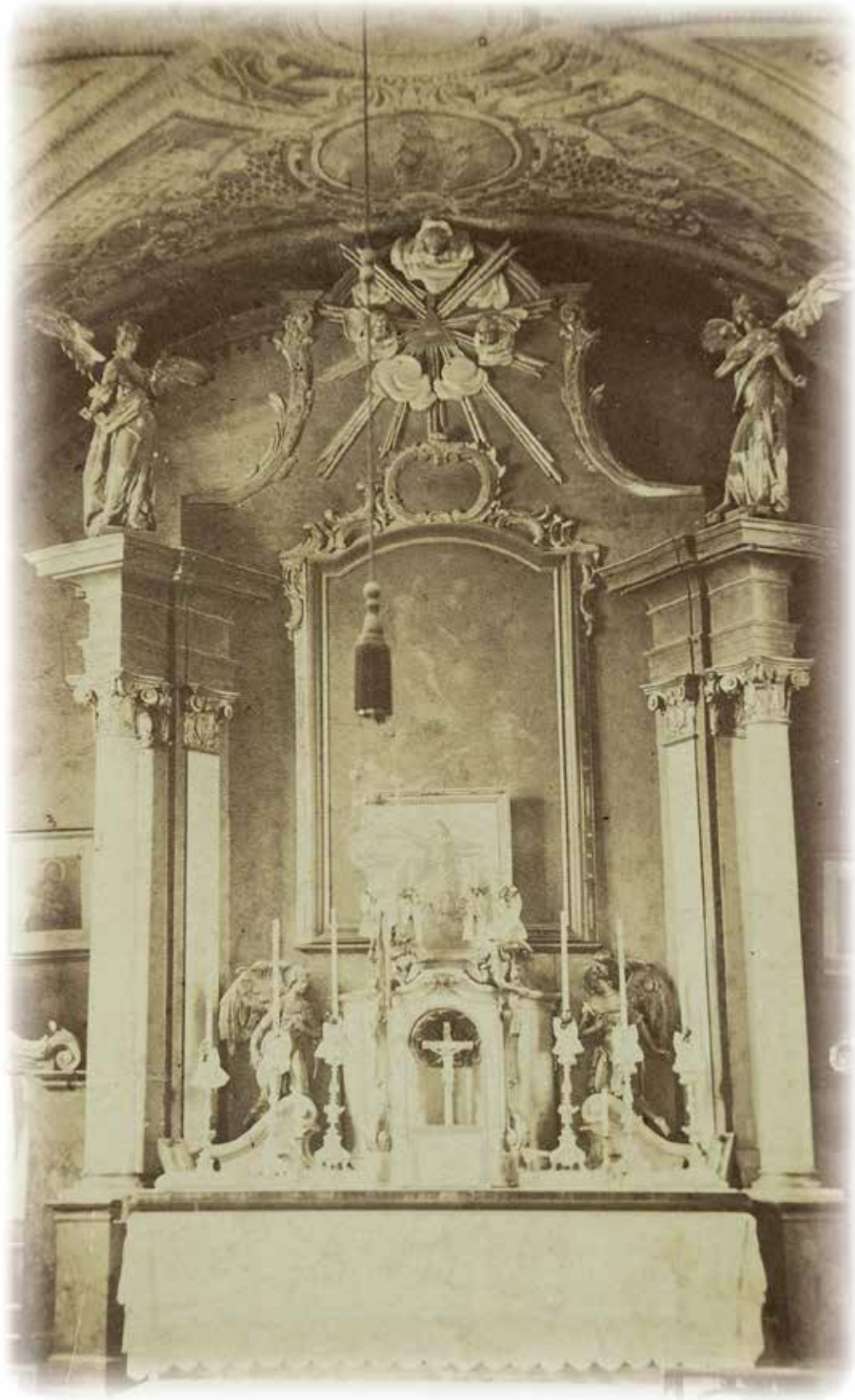
Ridicarea Iosefină 1770

Harta oraşului Vinga 1888







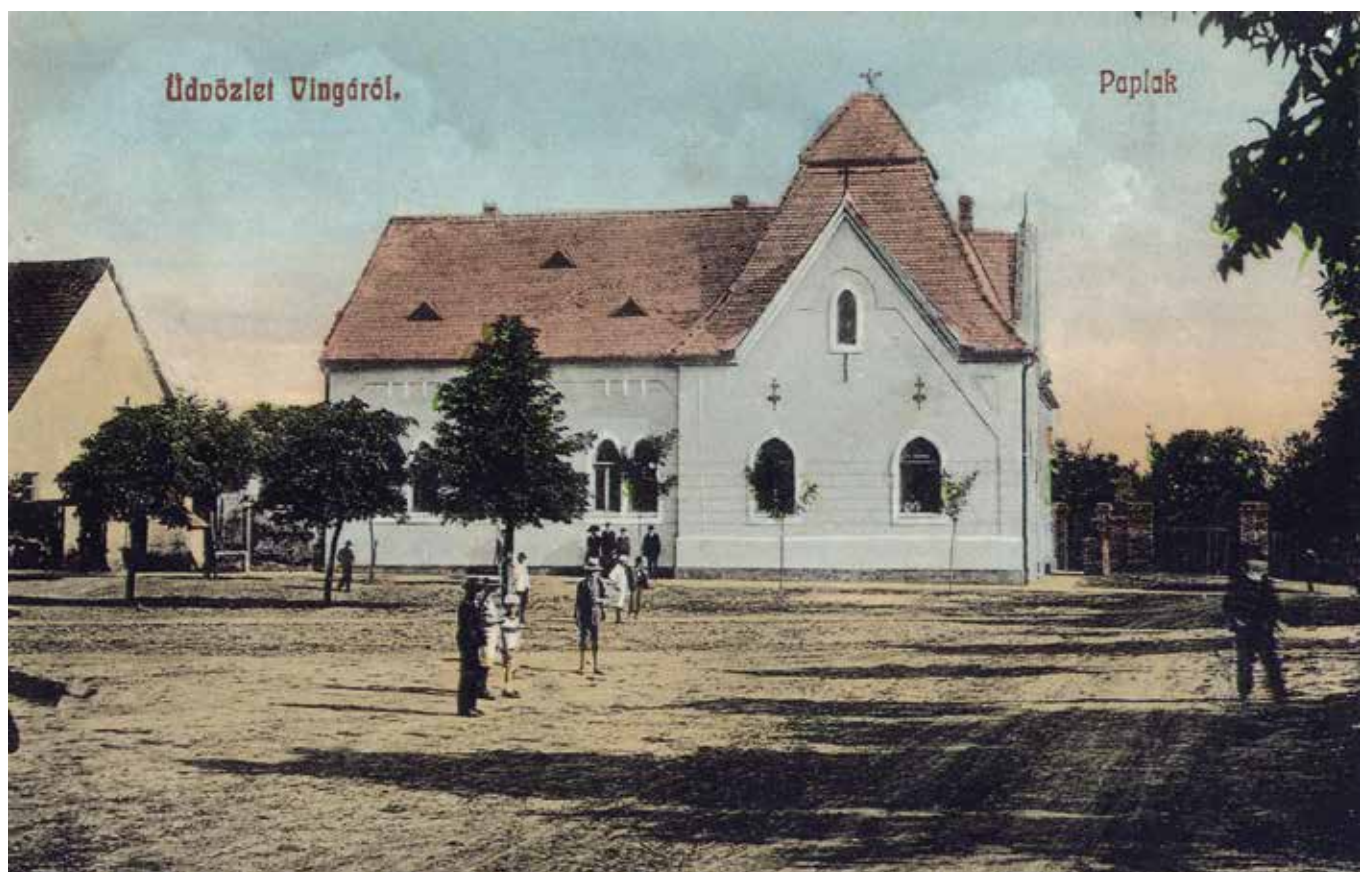




***B**ISERICA ROMANO-CATOLICĂ*







Clădirea fostei parohii romano-catolice – 1910

O pictură pe sticlă a fostei biserici romano-catolice – 1893





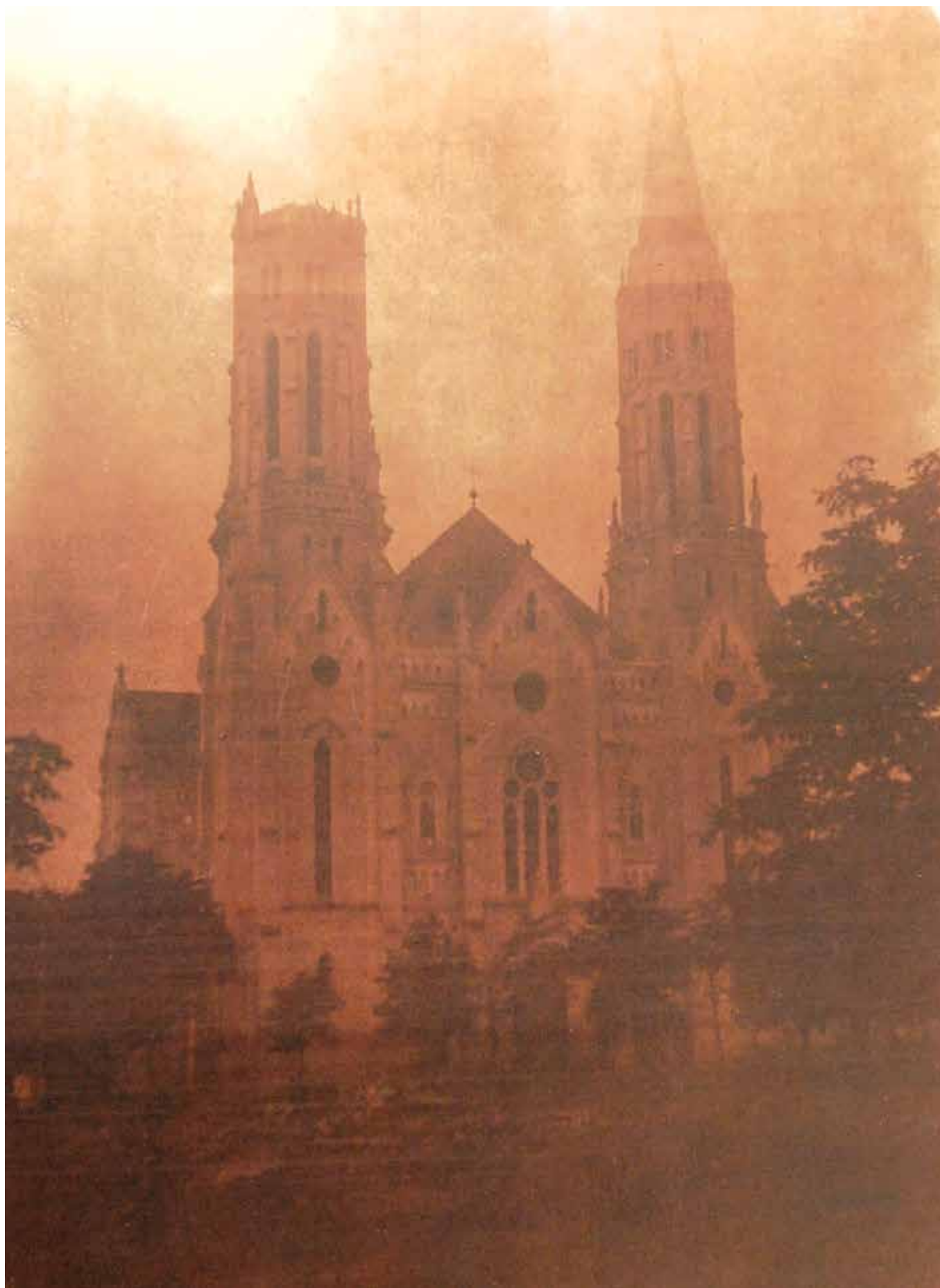


Rom. kath. templom

Üdvözlet Vingáról

sz. György sz. G. 1851. 9. 3.

1903



Fotografie 1919

VINGA





Carte poștală 1920

Fotografie 1925



1965

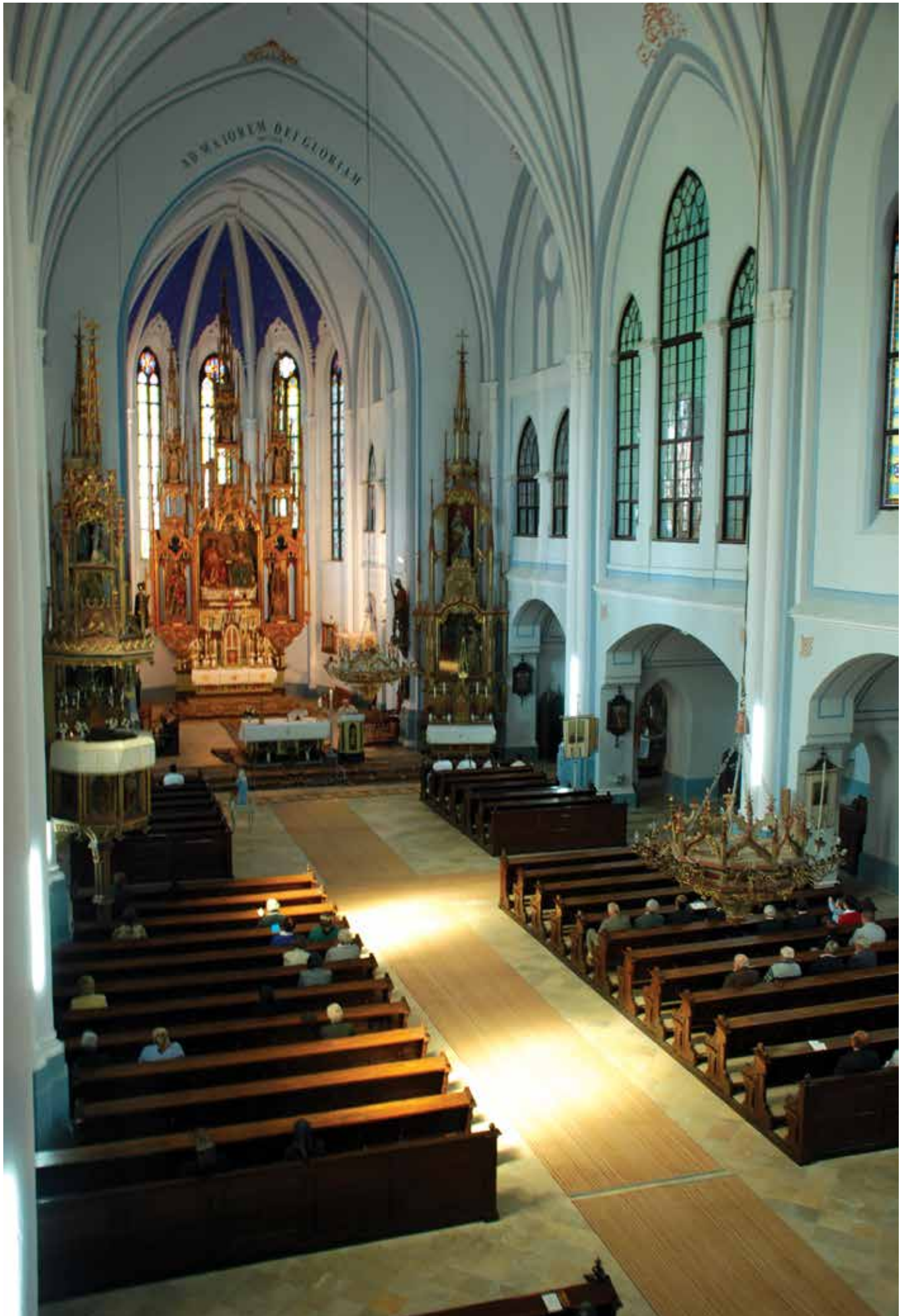






Aspecte din timpul restaurării – 2008







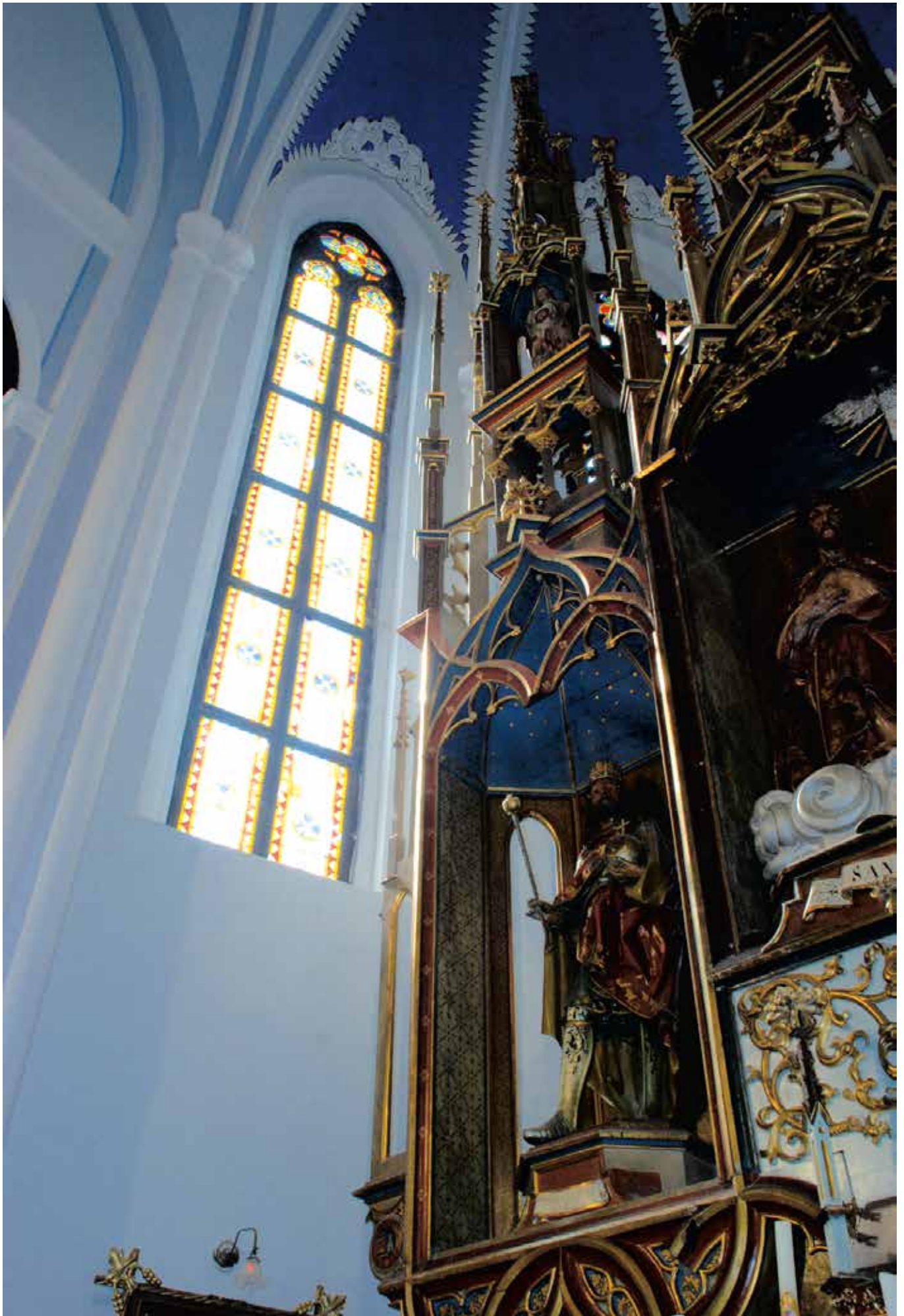
































*B*ISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ







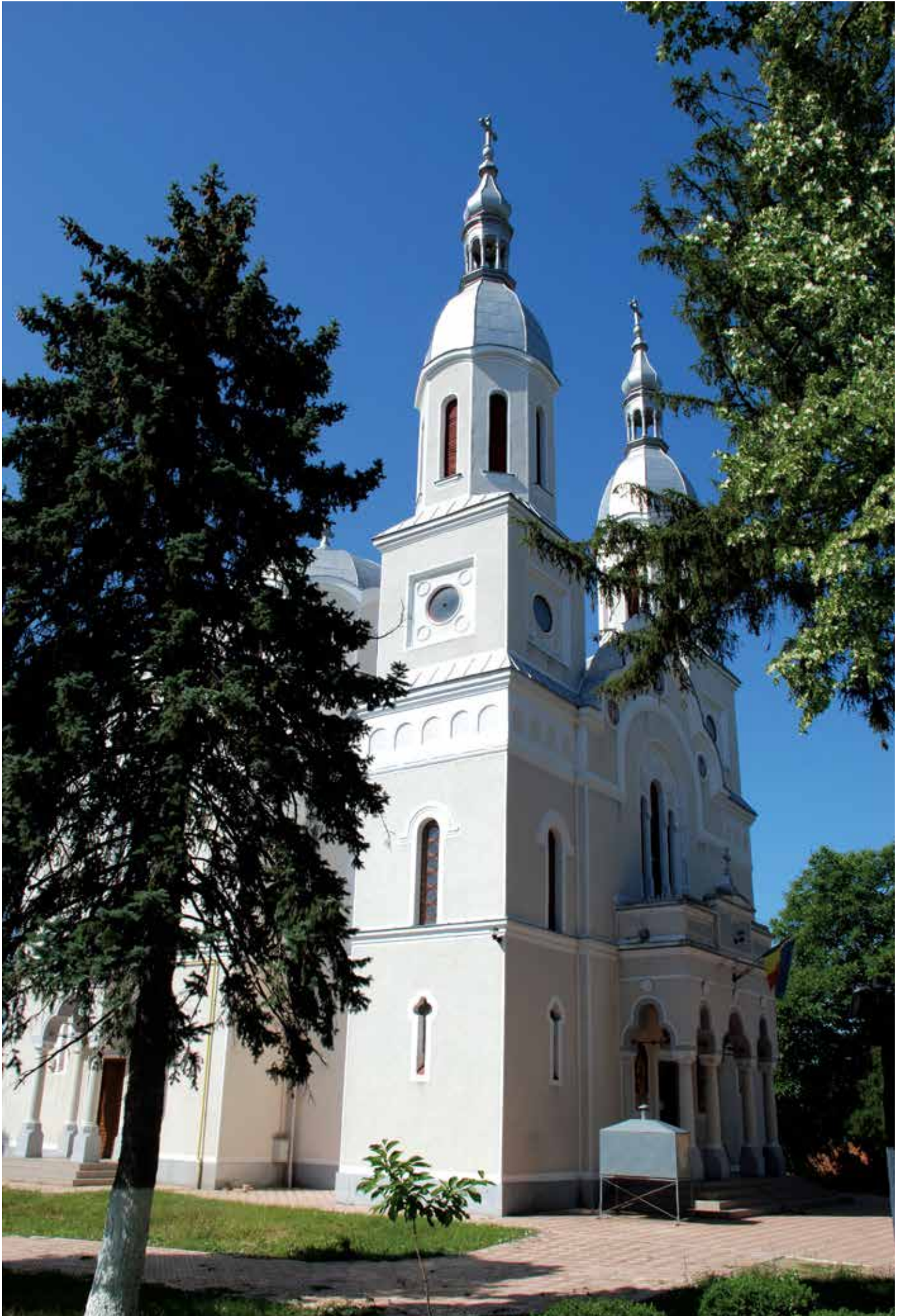


Biserica ortodoxă română
Carte poștală 1930

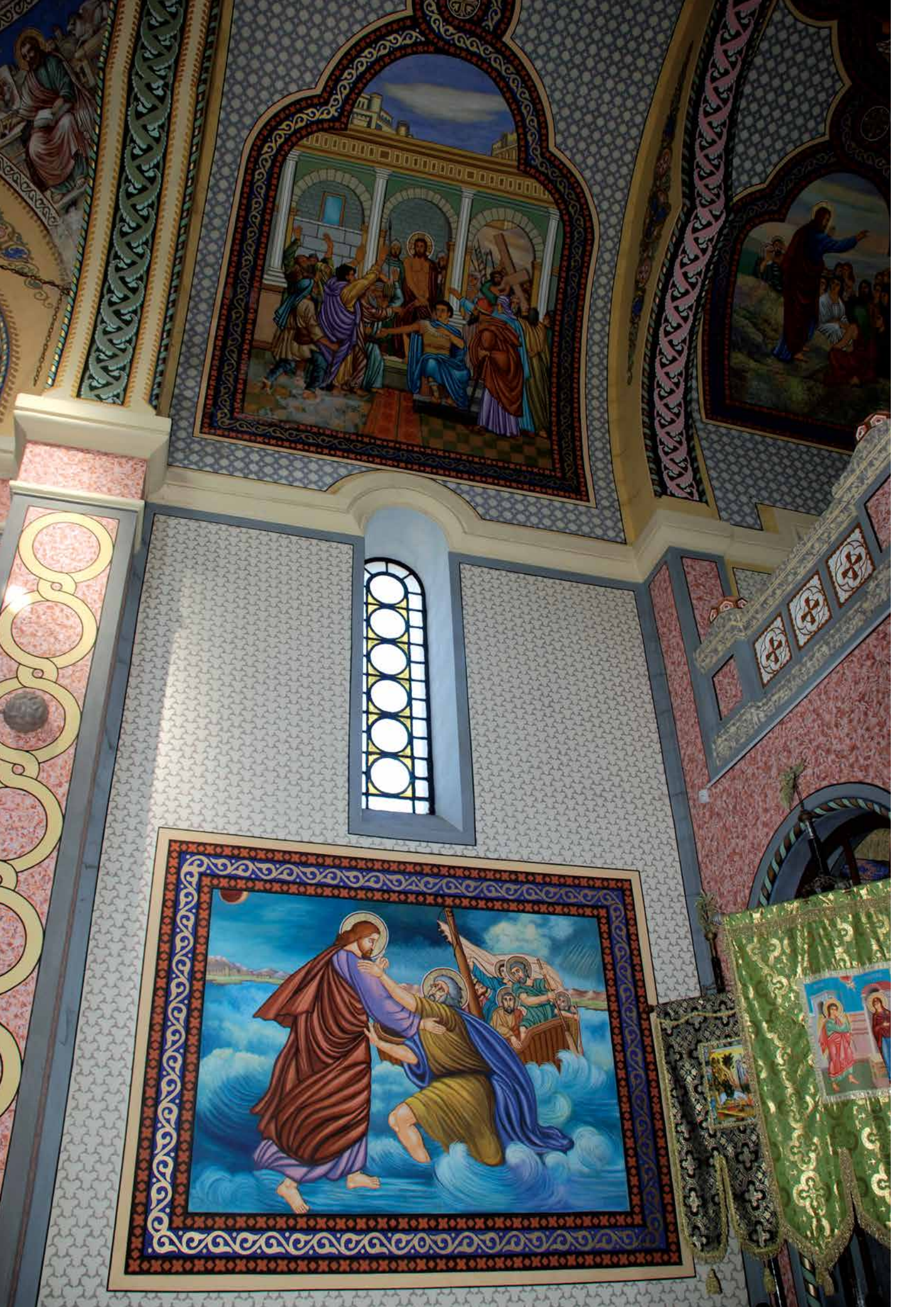
Vechea biserică ortodoxă – cca. 1905

Vedere din turnul catedralei spre biserica ortodoxă română















Pisania



Antimisul

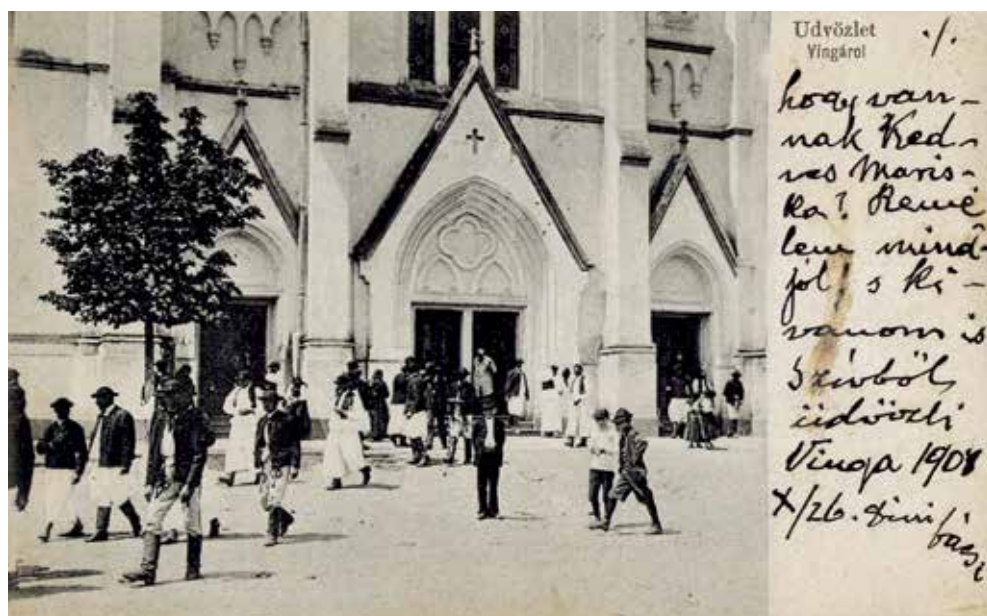








VIAȚA SPIRITUALĂ



Zi de sărbătoare – cărți poștale din 1908



Corul bisericii – 1932





Slujba de Confirmare – 1940



Corul bisericii – 1934



Procesiunea religioasă spre
Radna– 1906



Sceneta religioasă
1932



Prima împărtășanie
1926



Slujbă – 2009



Corul bisericii – 2009



Fotografii realizate la
sfințirea bisericii ortodoxe
române – 1926



Corul "Armonia" al bisericii ortodoxe, locul I la concursul de la Arad 1957.
Dirijor profesor protopop Alexandru Bocșianu

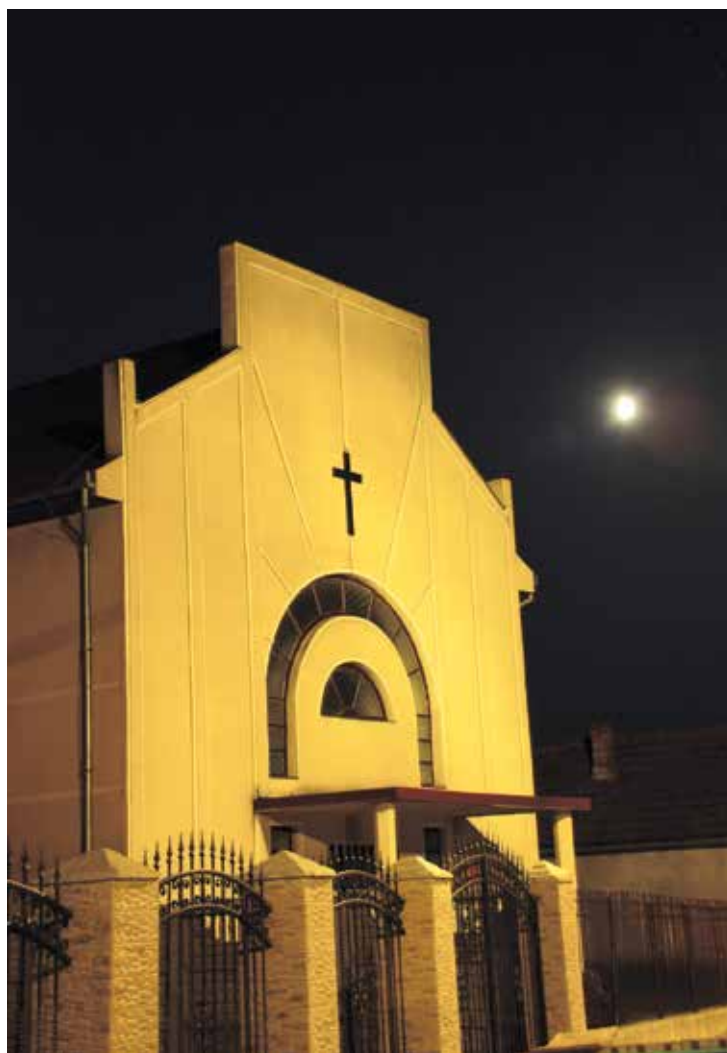
Corul "Armonia" al bisericii ortodoxe.
Concert de colinde în biserica romano-catolică 2006. Dirijor: Nicolae Romescu





Corul și biserica pentecostală “Emanuel”





Biserica creștină baptistă și corul acesteia







S COALA



Clasa VI cu învățătorul
Pokorni – 1909



Clasa IV cu învățătorul
Mili Nicolae – 1936



Elevii clasei a VI
1908

Elevi – 1935



Elevii școlii de la Capăt
1940



Elevii cercetași
1935





Grădinița – 1950



Tovarăși instruind
pionierii în conducerea
tractorului cca. 1960

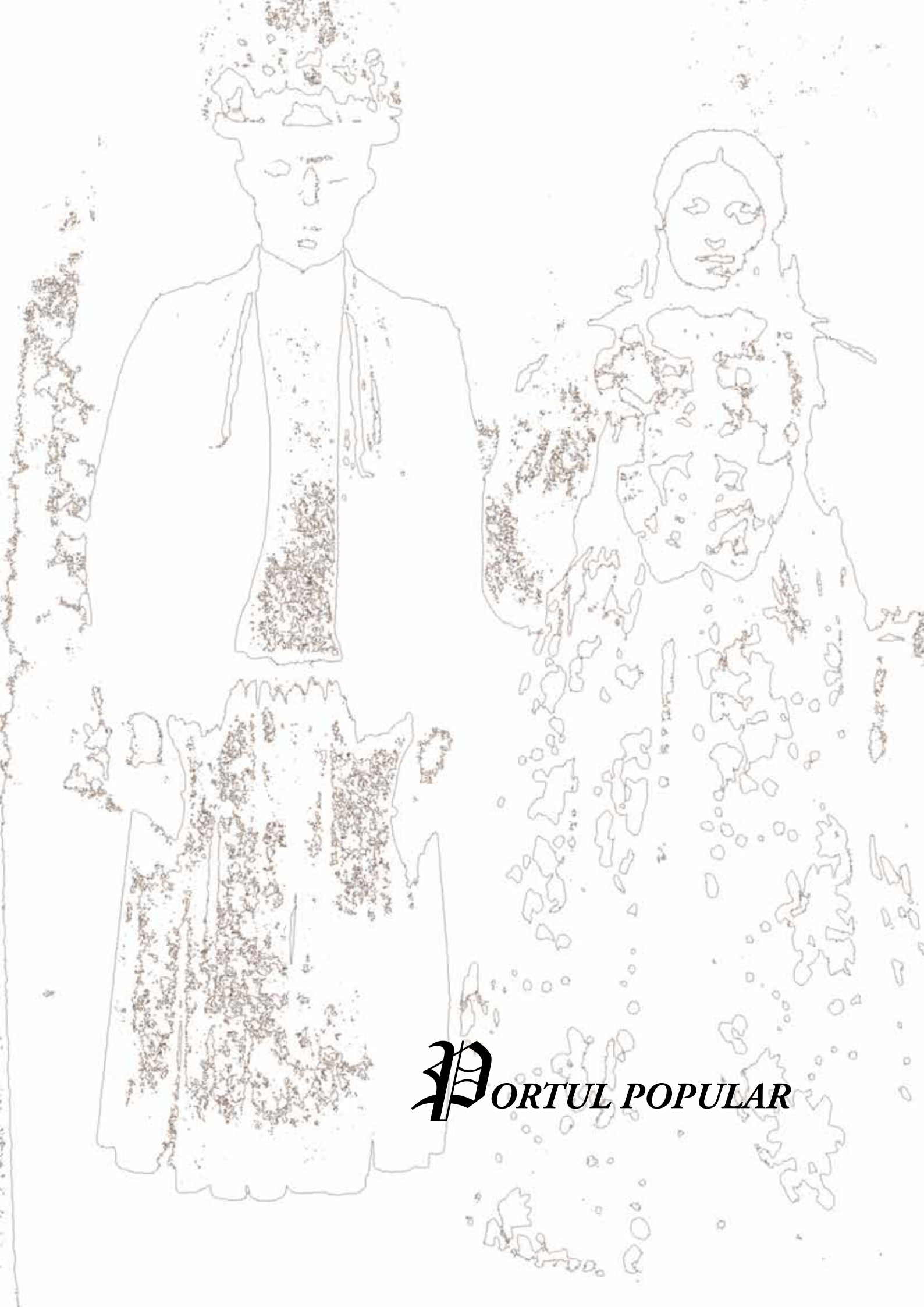


Elevii la serbare
1960



Învățătorul Leopold Kosilkov 1890 și în curtea casei 1935





PORTUL POPULAR



Port popular bulgăresc







Familii de bulgari – anii 1925-1930











Familii de maghiari

Maghiari din trupa de teatru – 1945





Familli românești



Pubi și Dudi Buruleanu - 1935





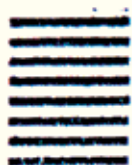
BONBON
DRASKOVITZ

*F*ABRICA DE
BOMBOANE ȘI CIOCOLATĂ









Reg. Com. Fi. Ind. 211/6944/1933.

DRASKOVITS

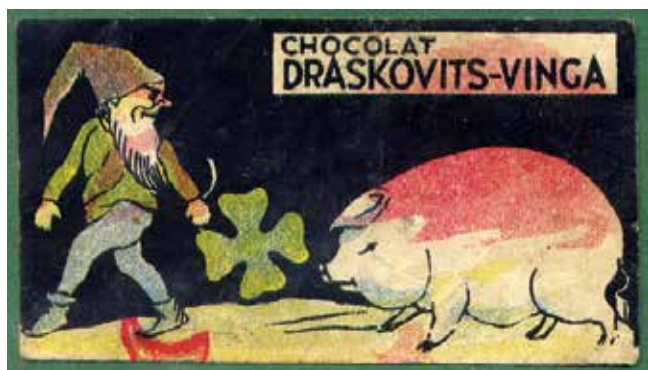
FABRICA DE BONBOANE ȘI CIOCOLATĂ

VINGA

CONT CEC POȘTAL No. 89101.









Teodor Draskovits

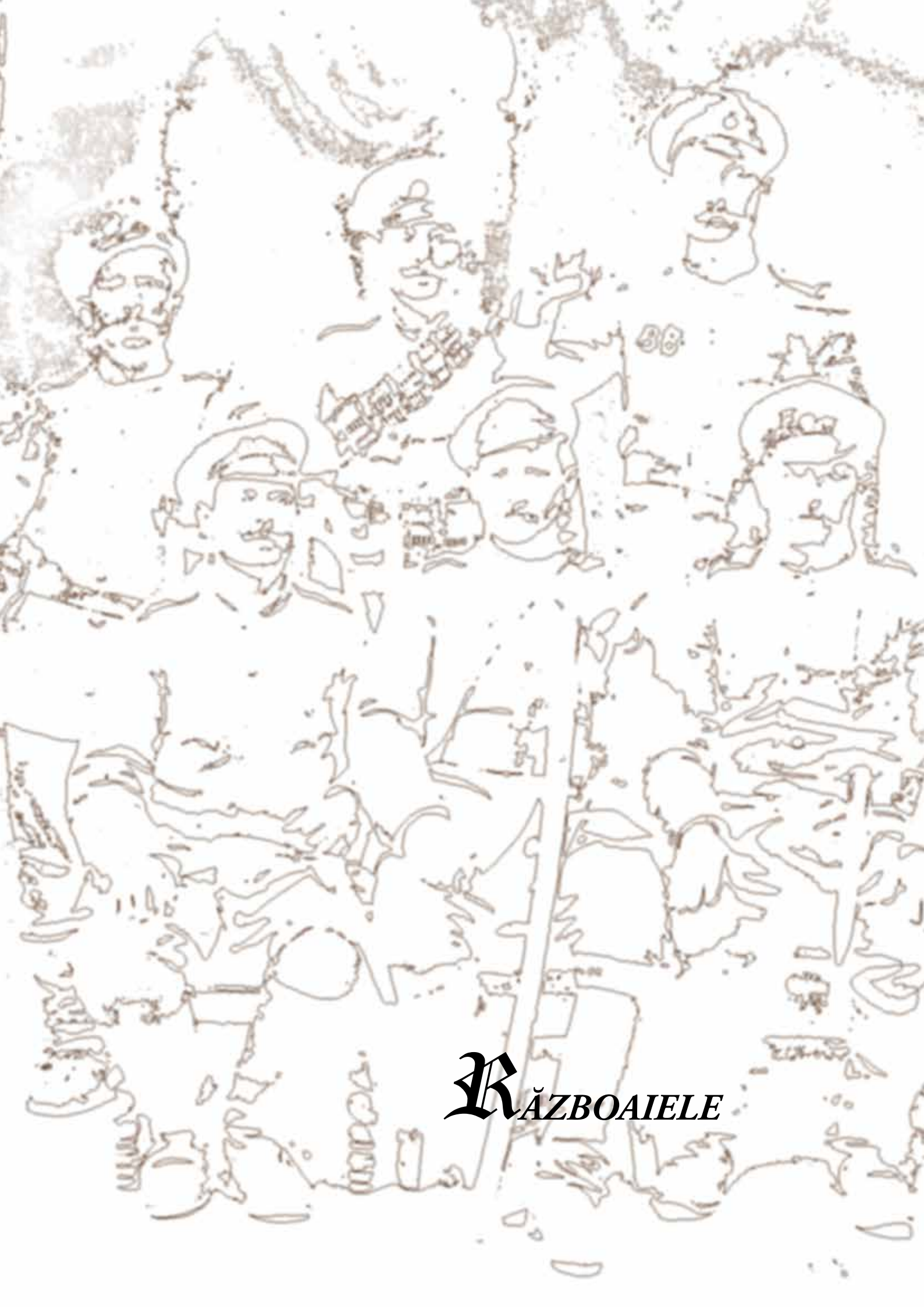


Obeliscul funerar al familiei
Draskovits

Familia Draskovits







RĂZBOAIELE



Imagini cu vîngani participanți la
primul război mondial



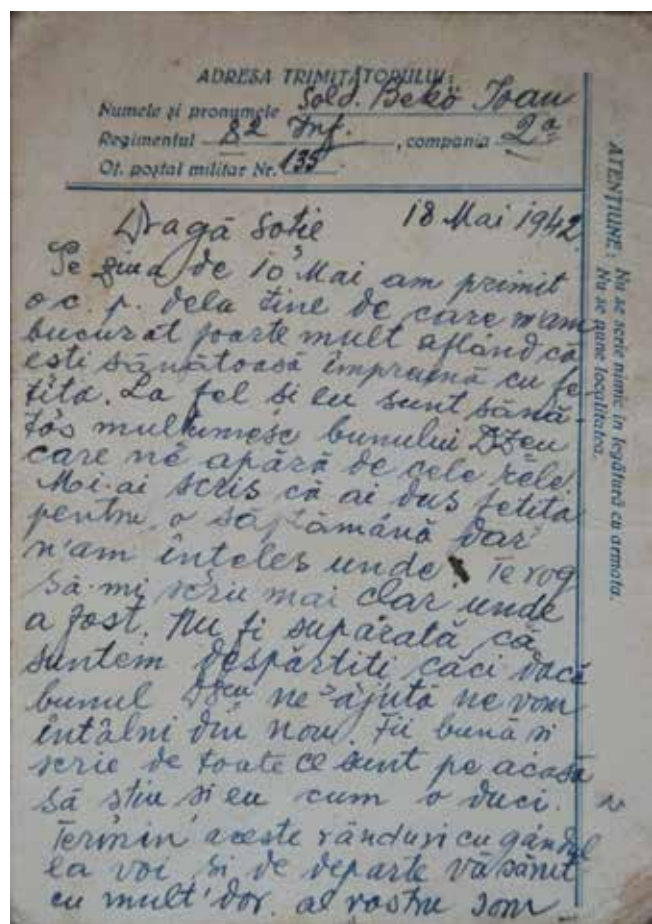
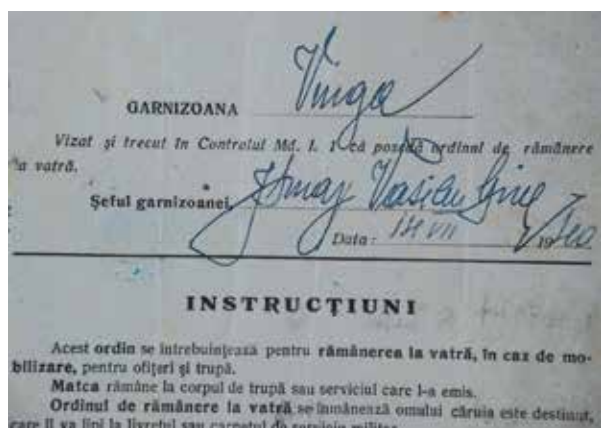






Imagini cu vingani participanți la al
doilea război mondial





Carte poștală cenzurată și rescrisă

Sfințirea Monumentului Eroilor – 1976





**Monumente ridicate în memoria celor căzuți
în cele două războaie mondiale**





A faint, sepia-toned sketch of a landscape. It features a building with a gabled roof on the left, a large tree in the center, and another tree on the right. The background shows a horizon line with some distant structures. The overall style is that of a light pencil or ink drawing on aged paper.

PERIOADA COMUNISTĂ

Scene din primul deceniu
al colectivizării





Președintele G.A.C.
Fermendjin Matei pe
câmp – 1952



Construcția
cinematografului – 1960



Construcția căminului
– 1960



Construcția unui grajd
al G.A.C.

Paradă populară – 1946



Corul căminului cultural – 1955







Vizita lui Nicolae Ceaușescu la Vinga – 1966







LOCURI, OAMENI, OBICEIURI



Moara de apă – 1912

Moara de apă – 1925





Vedri din piața centrală – 1899



Târg în piața centrală – 1912



Üdvözlét Vingáról

Piaclér



Üdvözlét Vingáról

Piaclér



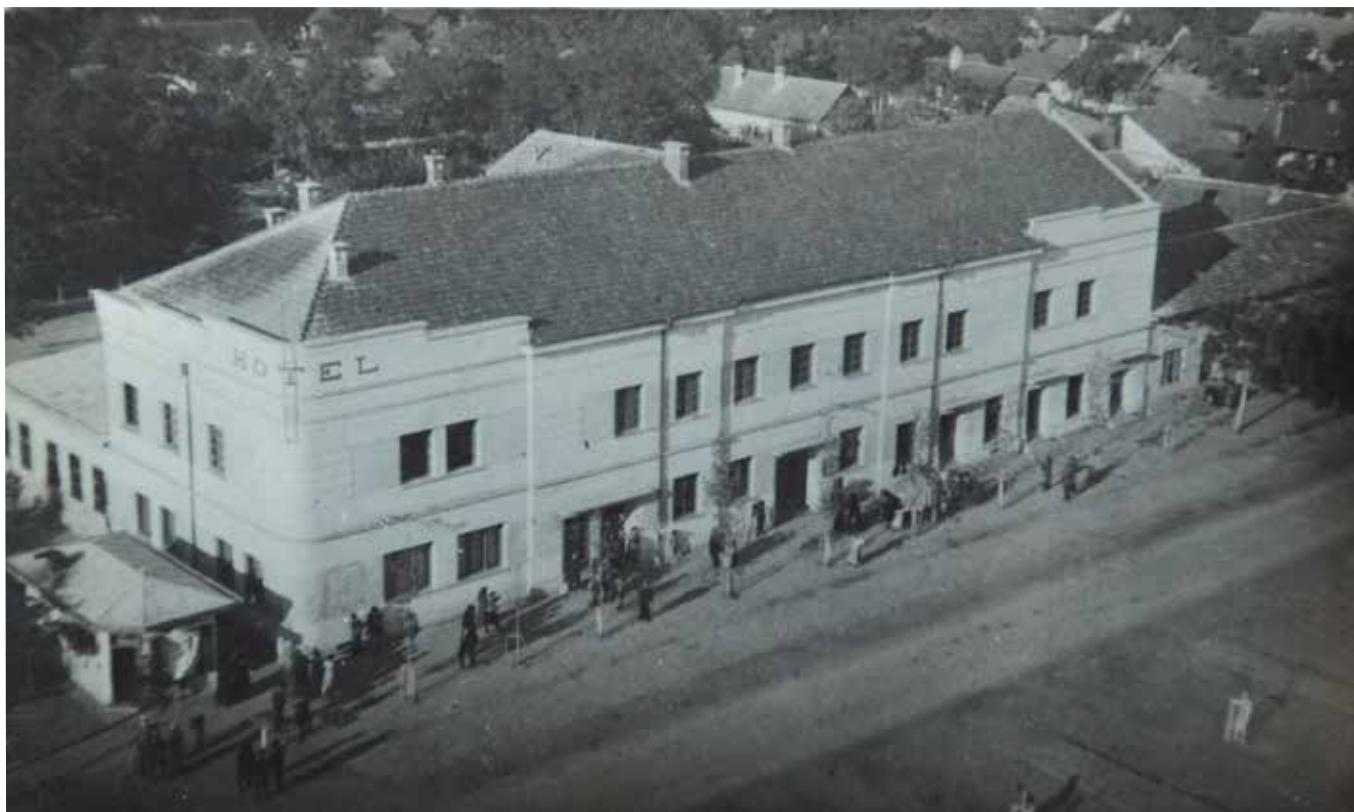


Zi de târg în piața centrală – 1912





Üdvözlét Vingáról Szt. Háromság
Hévenapja alatt
üdvözlő Székely



Hotelul – 1946

Monumentul Sf. Treime – 1904

Clădirea hotelului – 1910





Vederi din turnul bisericii catolice







Țărani din Vinga – 1914

Mașină de treierat – 1925





Atelier de tăbăcărie – 1940

Familia Fraicov – 1940



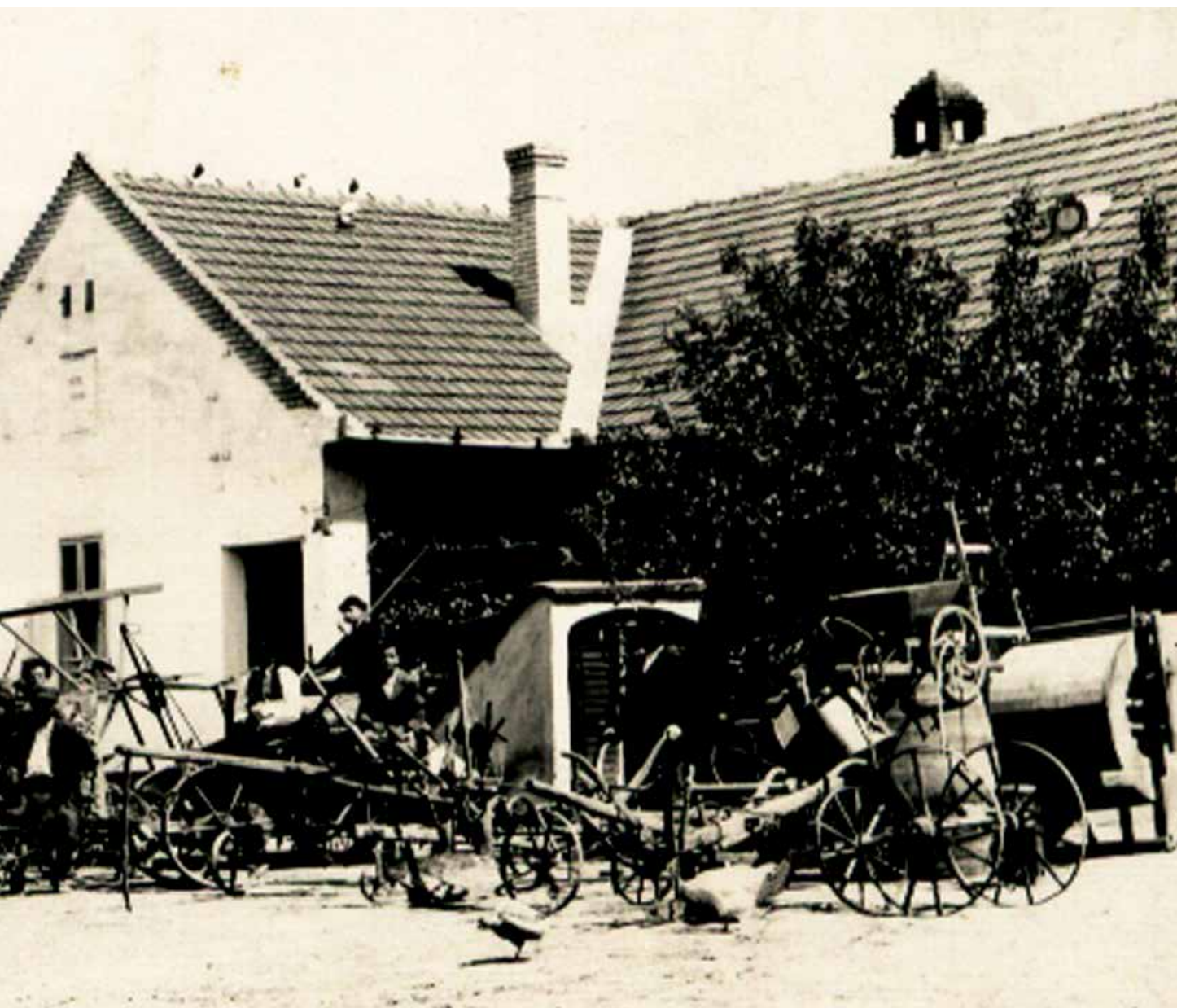


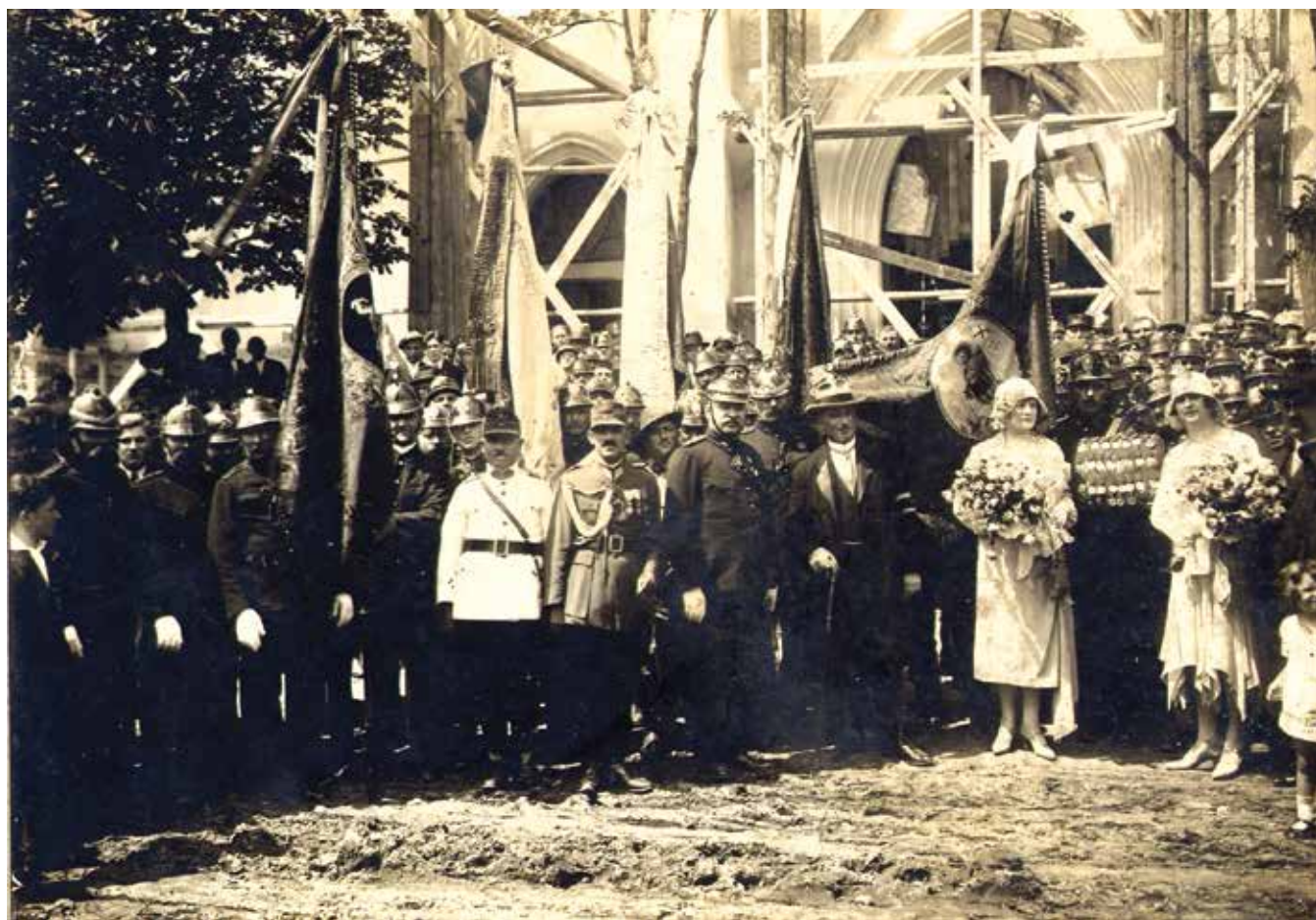
Dispozitiv de vânturat Massey Harris





Familia Paulov cu inventarul agricol – 1937





Sărbătorirea a 50 de ani de la înființarea Formației de pompieri – 1928

Formația de pompieri – 1910





Drapelul cu Sf. Florian – 1878



Aspecte din muzeul pompierilor – 2009





Gara în anul 1916

Gara în anul 1911





Două permise de călătorie pe calea ferată înainte de 1918



Gara interbelică





Gabriela

Domnişoare din Vinga – 1937





Domnișoara Koszilkov
-1904



Vingani emigrați în Argentina – 1925



Familia notarului K. Szabo Béla - 1920



Ida Szabo - 1929



Primele automobile – 1935-38





Orchestra din Vinga – 1940

Alai de nuntă – 1940





Cîntăreți la nuntă – 1960

Alai de nuntă – 1966





Fărşang – 1930

Grup de vinganî stabiliți în Asenovo, Bulgaria – 1939





Nuntă maghiară – 1939

Șezătoare bulgărească (Fărșang) – 1937





Tăiatul porcului în curtea familiei Romescu – 1977



Purcei de lapte – 1942

La tăiatul porcului – 1930





Horă țărănească în vie – 1960

La cules de struguri – 1938





Sărbătoarea înființării Băncii Albina – 1921

Partidul Liberal Tătărescu– 1946





Adunare a Partidului Național Creștin din Vinga – 1937

Familii de maghiari la Birtu' Roșu – 1935





Personalități locale – 1930. Al patrulea din stânga, angajatul primăriei, istoricul Ioan Lotreanu.

Nicolae Buruleanu director al Cărtii Funciare
(în stânga)

Familia avocatului Agadișan





Fruntași bulgari – 1935
Pe scun: Leopld Kosilkov



Anton Lebanov

Familia avocatului Petru Romanov



K. Szabo Béla - notar





La vânătoare





Pavilionul orașului Vinga la expoziția de la Timișoara – 1891



Restaurantul
Banfi Béla –
1912



Motelul – 1978

INVITARE

Tinerii industriași din Vinga aranjează în ziua de 1 Februarie 1925 o

PETRECERE IN CERC RESTRÂNS

în localul „Hotelului comunal” la care vă invită cu toată stîmă împreună cu st. familie

COMITETUL ARANJATOR

Inceputul la oarele 8^{1/2} seara. — Prețul de intrare după plăcere. — Invitații vor fi distrați de orchestra Unterweger din Orșdorf.

Din venitul curat este destinat $\frac{1}{3}$ parte pentru fondul bisericii ortodoxe române din loc. $\frac{1}{2}$ parte pentru fondul bisericii romano-catolice din loc și $\frac{1}{6}$ parte pentru orfanii de război.

MEGHIVÓ

A vingai fiatal iparosok f. é. febr. hó 1-én. $\frac{1}{2}$ 9 órai kezdettel a vingai nagyvendéglő összes termeiben tartandó

ZÁRTKÖRŰ TÁNCMULATSÁGOT

rendez, melyre cimzetett és becses családját tisztelettel meghívja

A RENDEZŐSÉG

Belépődíjtetszés szerint.
A zenét a híres Unterweger Orșdorf-ról szolgáltatja.

A fizetett jövedelem $\frac{1}{3}$ része a helybeli gör. kel. román templom, $\frac{1}{2}$ része a helybeli román-kath. templom alap javára és $\frac{1}{6}$ része a hadi árvák részére fordítatik.

„Gutenberg”-könyvnyomda Timișoara. 2686

Sărbătoarea berii la Vinga – 1937





Clubul de tenis – 1908

Clubul de tenis – 1923





Echipa de fotbal – 1938

Echipa de fotbal – 1932





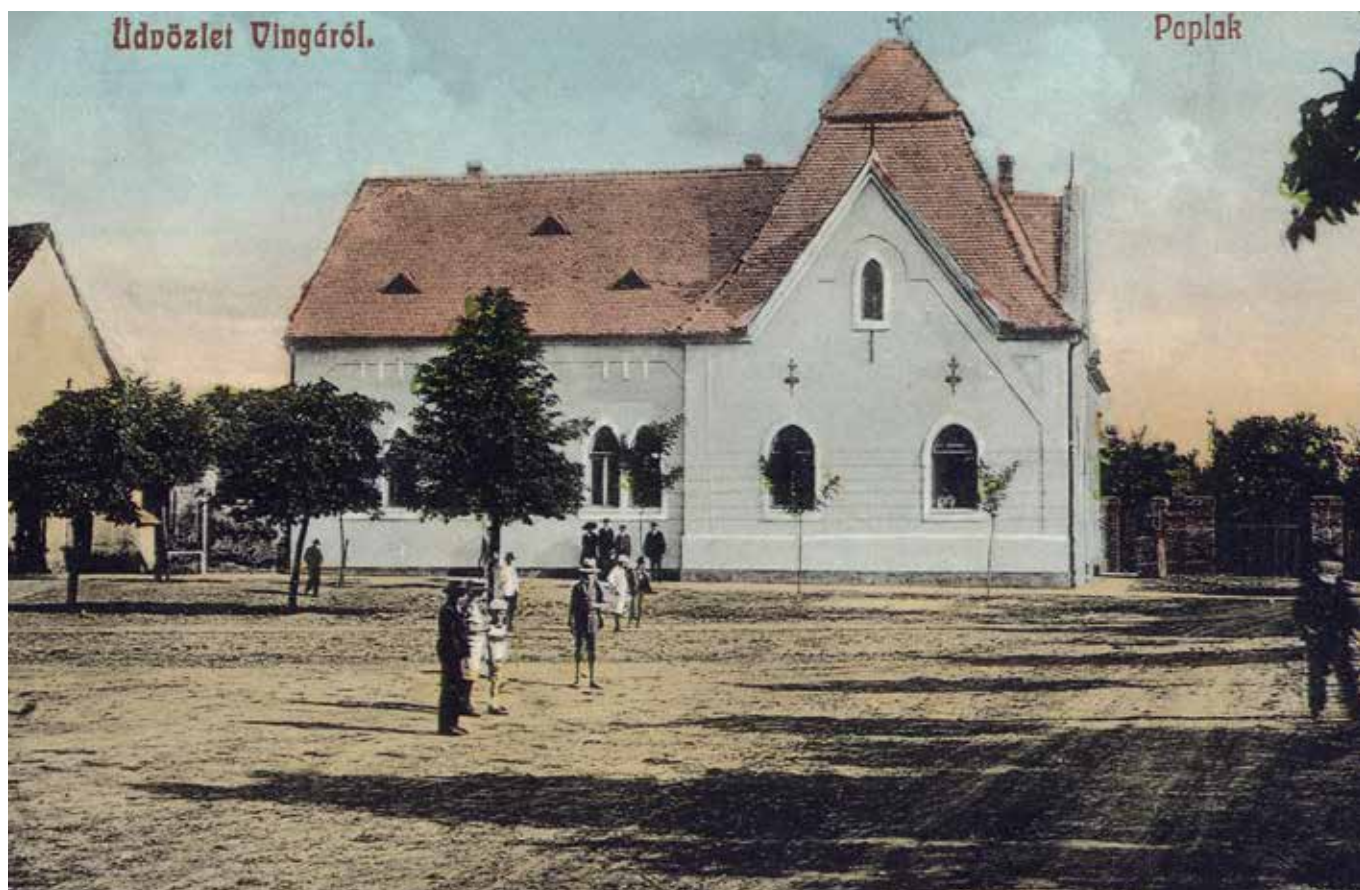


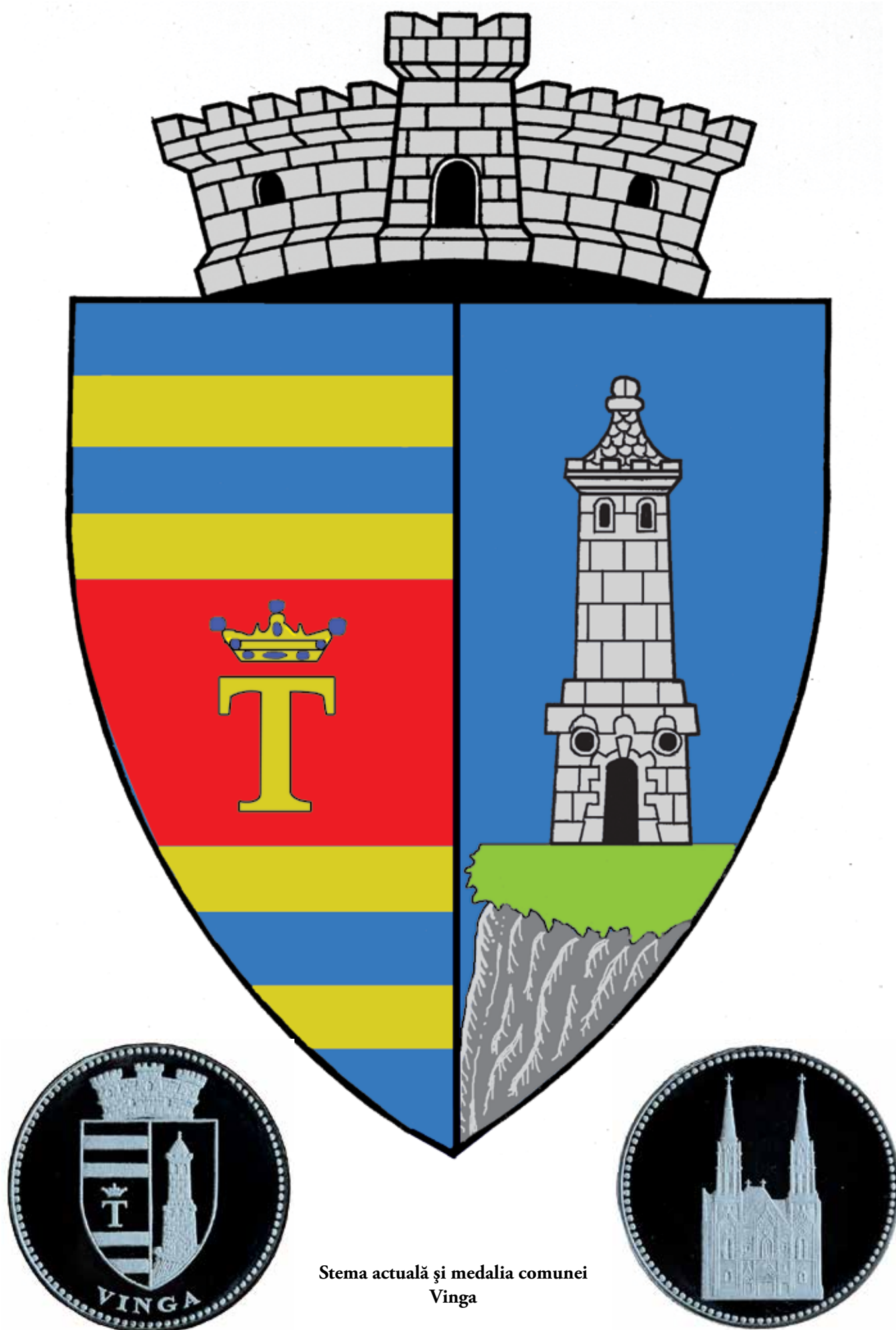






Clădirea Primăriei la 1914





Stema actuală și medalia comunei
Vinga









Fabrica de nutrețuri combinate Smithfield Ferme srl





Cuprins:

Cuvânt înainte al Dr. Ioan Hațegan.....	5
“La Vinga” – poezie în grai a Dl. Petru Talianu	6
Cadrul geografic	10
Relieful și structura geologică	10
Clima	12
Apele	13
Vegetație, floră, faună	14
Cadrul istoric	16
Perioada veche	16
Migratorii. Regatul Maghiar	21
Sub ocupația turcească	24
Perioada habsburgică	24
Dualismul	30
Marea Unire și perioada contemporană	31
Istoricul bisericii	37
Istoricul școlii	46
Steme, sigilii, hărți	48
Biserica romano-catolică	60
Biserica ortodoxă română	90
Viața spirituală	104
Școala	114
Portul popular	120
Fabrica de bomboane și ciocolată	130
Războaiele	140
Perioada comunistă	148
Locuri, oameni, obiceiuri	156
Primăria	194

Concept
Victor Cociuba
Dan N. Buruleanu, AFIAP

Fotografii©
Dan N. Buruleanu, AFIAP

Consultant științific
Ioan Traia
Muzeograf Muzeul Satului Bănățean
Timișoara

Concepție grafică și tehnoredactare
sc AVA STUDIO srl
Timișoara
0744 612 621

S-au folosit fotografii din colecțiile
Victor Cociuba
Nicolae Buruleanu
Nicolae Romescu

Fotografiile de la paginile 72, 73 au fost realizate de ANKH Media

Imaginea din satelit a fost pusă la dispoziție de
sc GAUSS srl

Valori de artă veche românească în colecția Mănăstirii “Sfântul Simion Stâlpnicul” din Arad–Gai,
Horia Medeleanu, Editura Episcopiei Aradului, 1986 (pag. 40–43)

Direcția Județeană a Arhivelor Statului Arad (pag. 48–51)

Imagini primite de la Episcopia Romano-Catolică Timișoara:

Episcopul Nicola Stanislavici (pag.27) – Galeria Episcopilor romano-catolici de Cenad/Timișoara
păstrată în Palatul Episcopal romano-catolic din Timișoara
Nicola Kacsamag (pag. 26) – Archivum Diocesanum Timisoarensis
Colecția de portrete digitalizate ale clerului diecezan.

Tipar

Timișoara

2014

